PARADOX

REVISTA ASOCIAȚIEI „WELLS-TIMIȘOARA"

Nr. 27
august 2017

PARADOX

Nr. 27, august 2017

REVISTĂ DE SCIENCE-FICTION A ASOCIAȚIEI „WELLS-TIMIȘOARA"

www.hgwells.ro

Laurenţiu Nistorescu: *Editorial: Planeta Marte ca metaforă a cunoaşterii* 2
Dorin Davideanu: *Cronologia „H.G. Wells" / „Paradox" (V)* 3
Ioana Vişan: *Pe Aviatorilor, nr. 12* 6
Fotoreportaj: *„Wells-Timişoara" la Vârşeţ şi Biserica Albă* 13
Laurenţiu Nistorescu: *Peisaj montan cu licurici…* 14
Daniel Haiduc: *Supereroii şi miturile moderne* 16
Laurenţiu Nistorescu: *Odiseu, Sindbad, Skywalker* 23
Fotoreportaj: *„Wells-Timişoara" la Szeged* 26
Duşan Baiski: *Adevăratul sfârşit al WWII* 27
Marian Coman: *Furia Oarbă (fragment)* 34
Antuza Genescu: *În lumea lui Haiganu* 41
Sergiu Someşan: *Încăpăţânarea timpului* 44
Laurenţiu Nistorescu: *Moştenirea exegetică a lui Cornel Robu* 49
Doru Treta: *Coordonate ale literaturii ştiinţifico-fantastice* 50
Laurenţiu Nistorescu: *O pledoarie pentru conştiinţa critică a fandomului* 54
Traian Urdea: *Actualitatea ştiinţifică pe glob* 55

Revista este ilustrată cu lucrări grafice semnate de Sergiu Zegrean, Marina Nicolaev, Bogdan-Alexandru Ungureanu, Consuela Grigorescu, Dmitry Brodetsky, Nicu Dărăştean, Petru Zmed, Andrei Moldovan.
Coperta: Daniel Haiduc

ISSN 2285 – 7575
ISSN-L 2285 – 7575

REDACŢIA
Dorin Davideanu, Laurenţiu Demetrovici, Antuza Genescu, Silviu Genescu, Daniel Haiduc, Lucian Ionică, Laurenţiu Nistorescu

Tiparul executat la Eurostampa

Timişoara, Bd. Revoluţiei din 1989, nr. 26;
tel./fax: 0256-204 816; edituraeurostampa@gmail.com
www.eurostampa.ro

EDITORIAL

Laurențiu Nistorescu

Planeta Marte ca metaforă a cunoașterii

Primul contact vizual al omului cu planeta Marte, petrecut cu mii, dacă nu chiar zeci de mii de ani în urmă, a fost marcat de două observații: cea dintâi, comună tuturor obiectelor cerești clasificate apoi ca planete, că e „rătăcitoare" (fără un loc fix pe boltă), iar cealaltă, singulară, că, dintre toate „rătăcitoarele", e singura de culoare roșie. Roșul avea deja, în percepția omului de pretutindeni, semnificația sa, astfel că de aici și până la înzestrarea planetei Marte cu atribuitele de prezență-simbol al Zeului Războiului n-a mai fost decât un pas.

Al doilea contact vizual a avut loc cu doar câteva generații în urmă, el schimbând dramatic percepția asupra acestei planete, se știa deja, apropiată de Pământ nu doar ca distanță, ci și ca dimensiuni. De data aceasta a atras atenția nu culoarea roșie, ci canalele. Giovanni Schiaparelli le văzuse cu ochii lui, prin telescop, iar pe urmele sale le-au putut detecta toți cei care au avut curiozitatea s-o facă, deci canalele existau, iar imaginația umană a dat în clocot: altă civilizație? cunoștințe inginerești superioare? adică ne-ar putea invada sau, mai rău, concura la licitații? Învârtite pe toate fețele, asemenea întrebări au reușit chiar să facă întreaga Americă să nu doarmă, într-o fatidică zi de 30 octombrie 1938 când un oarecare, până atunci, regizor, pe numele său Orson Welles, a montat radiofonic povestea *Războiul lumilor*, a patronului spiritual al cenaclului nostru, venerabilul H.G. Wells.

Consuela Grigorescu - „Peisaj VI"

A urmat, deja distanța în timp s-a comprimat la numai câteva decenii, un al treilea contact vizual, petrecut după ce omul a reușit să pătrundă dincolo de oceanul atmosferic al propriei planete și să îndrepte obiectivele sondelor spațiale spre suprafața „planetei roșii". Canalele s-au topit ca ceața din priviri după o ceașcă de cafea bună dimineața; în schimb, a apărut Sfinxul – unul care părea a fi însutit mai mare decât cel egiptean, de care era apropiat și prin așezarea lângă o structură piramidală. Abia decăliți după experiența cu canalele, neuronii imaginației umane aproape că au atins punctul de topire: sursă de inspirație pentru faraoni? Deci, totuși, ei (ca și colegii lor precolumbieni) nu erau simpli oameni? Deci civilizația din ceruri, dialogul, oportunitățile, pericolele...?

De cel de-al patrulea contact, petrecut după ce câțiva roboței simpatici au început să mișune pe solul marțian, ne despart, iată, numai câțiva ani. Sfinxul nu e sfinx, piramida nu e nici ea piramidă, dar revelațiile imaginarului n-au încetat: pe Marte, ni se spune, a curs apă – deci toate scenariile acelea, mai mult sau mai puțin science-fiction, despre terraformarea planetei din vecini sunt realiste, deci dacă până acum n-a fost nici o civilizație acolo, va fi în curând... a noastră!

Desigur, dacă următorul contact, care va avea loc când un viitor Neil Armstrong va păși pe suprafața planetei, nu ne va schimba, încă o dată, imaginea pe care o avem acum asupra realității marțiene.

Istoria aceasta a succesivelor întâlniri cu planeta Marte, a imaginilor construite despre realitatea încă intangibilă de acolo, este, la urma urmei, o metaforă (dintre multiplele metafore repetitive experimentate de omenire) a procesului cunoașterii. Este drumul de la primul contact și până la cel (dacă va fi vreodată posibil așa ceva) definitiv revelatoriu.

Una dintre siglele de recunoaștere a acestui drum, cu toate tensiunile filosofice și cu toate expresiile estetice care devoalează frământările interioare ale celor ce pășesc pe el, este cea promovată și de publicația noastră: SF, science-fiction. O formă de a fi în cultură care aduce aminte că, pentru om, drumul până la dobândirea cunoașterii (a celei științifice și, inevitabil, a celei de dincolo de aceasta) este la fel de important ca și cunoașterea însăși.

Dorin Davideanu

Cronologia „H.G. Wells" / „Paradox" (V)

1999. La iniţiativa şi prin grija lui Silviu Genescu, este alcătuit primul site al Cenaclului „H.G. Wells". Are loc şi o „lansare", la localul Java Coffee House, pe strada Augustin Pacha (fostă Rodnei). Site-ul, în limbile română şi engleză, ilustrat, include episoade din istoria cenaclului şi din activitatea sa prezentă, inclusiv despre Schimbul cultural-ştiinţific şi SF anglo-român („H.G. Wells" - „NW Kent SF Society").

Deşi site-ul este inactiv de multă vreme, el poate fi consultat încă la adresa **hgwellssfclub.tripod.com**. Unele informaţii din prezenta Cronologie au ca sursă acest site. E locul să amintim că, în prezent (anul 2017), site-ul Asociaţiei „Wells-Timişoara", gospodărit de Daniel Haiduc, este **hgwells.ro**.

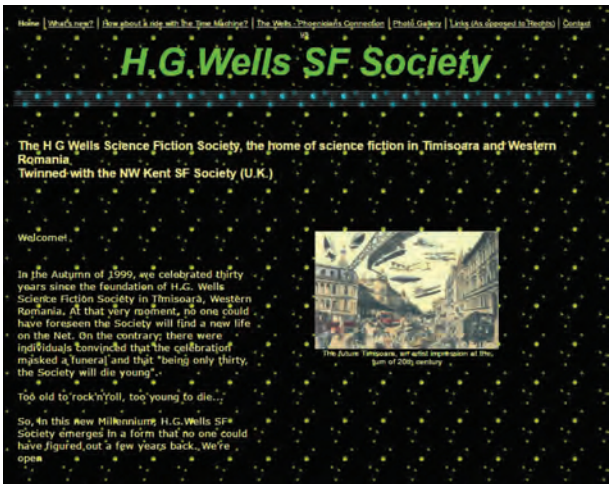
H.G.Wells SF Society
The H G Wells Science Fiction Society, the home of science fiction in Timisoara and Western Romania.
Twinned with the NW Kent SF Society (U.K.)
Welcome!
In the Autumn of 1999, we celebrated thirty years since the foundation of H.G. Wells Science Fiction Society in Timisoara, Western Romania. At that very moment, no one could have foreseen the Society will find a new life on the Net. On the contrary: there were individuals convinced that the celebration masked a funeral and that "being only thirty, the Society will die young".
Too old to rock'n'roll, too young to die...
So, in this new Millennium, H.G.Wells SF Society emerges in a form that no one could have figured out a few years back. We're open

5-12 august 1999. *Săptămâna Internaţională de ştiinţă şi science fiction* are loc la Timişoara, cu prilejul eclipsei totale de soare. Gazde sunt Societatea „SF NW Kent" şi cenaclul „H.G. Wells". Invitat de Onoare este Robert Sheckley (SUA); Maestru de Ceremonii, Roberto Quaglia (Italia); Fan Invitat, Tony Chester (UK). Între numeroşii participanţi s-a aflat şi Flavius Dan Şurianu, viceprimarul Timişoarei, care a onorat cu prezenţa sa momentul lansării celor două volume apărute la Editura Nemira, autori fiind Robert Sheckley şi Roberto Quaglia. În fotografia de grup din dreapta sus, realizată la localul *Harold*'s, pot fi văzuţi mulţi dintre participanţii la eveniment. Foto mijloc: Dorin Davideanu, Jonathan Cowie, Antuza Genescu, Silviu Genescu, Constantin Cozmiuc, Eugenia Banciu (şi alţii!) aşteptând eclipsa, pe terasa hotelului *Continental*. Foto jos: Tony Chester, Jonathan Cowie şi Robert Sheckley.

Noiembrie 1999. Apare revista „Paradox” nr. 21.

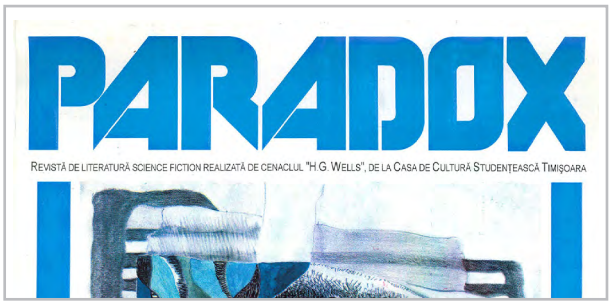
PARADOX
REVISTĂ DE LITERATURĂ SCIENCE FICTION REALIZATĂ DE CENACLUL "H.G. WELLS", DE LA CASA DE CULTURĂ STUDENȚEASCĂ TIMIȘOARA

2000. Societatea „SF NW Kent” („The Phoenicians”) şi revista „Concatenation” sponsorizează, prin intermediul Schimbului Cultural, o vizită la Londra, în locuri de interes ştiinţific şi cultural, a Antuzei Genescu şi a lui Mandics György. A urmat participarea la congresul naţional SF britanic de la Glasgow. În foto: Antuza Genescu, Jonathan Cowie şi Mandics György la BBC World Service – Londra.

2001. Echipa anglo-română de la cenaclul „H.G. Wells” şi Societatea „SF NW Kent” realizează un fanzin bilingv (engleză şi română), distribuit la Euroconul 2001, organizat pe insula Atlantykron, de pe Dunăre. La manifestare participă, în calitate de invitaţi de onoare, Joe Haldemann, Ion Hobana şi Norman Spinrad. În prima dintre fotografiile următoare, Jonathan Cowie conferenţiază despre genetică, iar în a doua apar Joe Haldeman, Jonathan Cowie şi Antuza Genescu.

2002. Ne părăseşte, după o grea suferinţă, Laurenţiu Turcu – scriitorul Val Antim –, prozator, traducător, antologator (n. 1949). A debutat cu proză SF (*O oază în deşert*) în „Paradox” [nr. 14] 1989. A publicat în continuare în revista cenaclului „Wells”: *Sunetul biciului* (1998), *Un vis „pentru doi”* (1999), dar a colaborat şi cu principalele publicaţii SF din ţară.

19-25 mai 2003. Are loc A Doua Săptămână Internaţională de Ştiinţă şi Science Fiction, organizată, desigur, tot de Societatea „SF NW Kent” şi cenaclul „H.G. Wells”. S-au remarcat, între invitaţi, Ian Watson (oaspete de onoare), Vince Docherty, Jonathan Cowie, Cornel Ungureanu, Traian Bădulescu, Dănuţ Ungureanu. De neuitat, interludiul în care Ian Watson (Guest of honour) l-a întrupat pe însuşi H.G. Wells (Ghost of honour)! (foto jos)

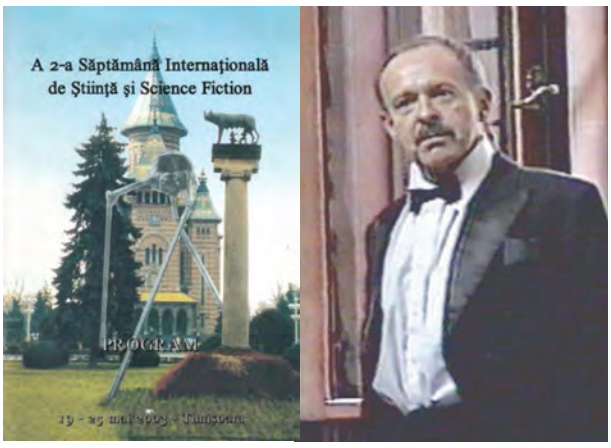

2003. Întâlnirile cenaclului „H.G. Wells” se desfăşoară pe vaporaşul „Pelican”, ancorat în imediata apropiere a podului Mihai Viteazul (Mitropolit Andrei Şaguna). Proprietarul (din acei ani) era mai vechiul „wellsist” Alexandru Bărboi, care ne-a invitat şi ne-a găzduit.

Ianuarie 2004. Primul Revelion SF organizat de „H.G. Wells” are loc tot pe vaporaşul „Pelican”. În „arhive” am descoperit doar imaginile de mai jos, cam neclare, obţinute prin „captură” de pe o videocasetă – iar lumina era slabă… Căutările continuă!

Ioana Vișan

1 iulie 1978 - 21 septembrie 2016

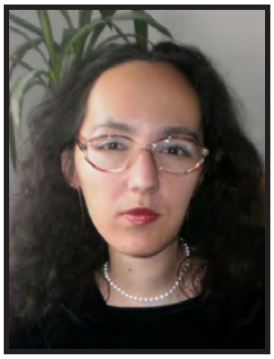

Pe Ioana Vișan nu am cunoscut-o niciodată personal. Am comunicat doar în mediul virtual, dar nici acolo nu ne-am putut lansa în conversații lungi, știind amândouă cât de zgârcit e timpul, mai ales dacă ți-l petreci scriind. Iar Ioana scria și în română, și în engleză, constant și susținut. Și publica – tot constant, și tot susținut, după cum au dovedit-o și premiile pe care le-a primit.

A fost prietena revistei „Paradox", pentru care a scris, la rugămintea cenaclului H.G. Wells, și proza de mai jos.

Nu cred că a refuzat pe nimeni dintre cei care i-au cerut proze. Și niciodată prestația ei de autoare nu a fost altfel decât fidelă scopului pe care și l-a propus: acela de a ridica ștacheta din ce în ce mai sus, până la stelele la care visa să ajungă.

Antuza Genescu

Ioana Vişan

Pe Aviatorilor, nr. 12

Se spune că nu poţi schimba trecutul. Chiar dacă reuşeşti să călătoreşti în timp, Universul îţi zădărniceşte toate eforturile, pentru că Universul are lucruri mai bune de făcut decât să stea după tine şi să rearanjeze viitorul în funcţie de fiecare acţiune a ta. Iar tu nu vrei să te pui rău cu Universul. Ai încasat-o de câteva ori rău de tot şi ştii cât de necruţător poate fi. Ce se întâmplă însă dacă te duci în viitor? Conform aceloraşi principii, viitorul este încă în formare şi, prin urmare, n-ar avea de ce să se supere prea tare dacă îţi vâri şi tu puţin nasul pe acolo.

Paşii urmăritorilor se aud tot mai aproape pe coridor, aşa că îţi asumi riscul şi sari.

* * *

Luiza adormise pe canapea, extenuată după o seară întreagă de colindat, decorat bradul şi discuţii interminabile despre venirea lui Moş Crăciun. Insistase să aştepte în sufragerie, îngrijorată că acesta nu avea să o găsească. O casă nouă într-un oraş nou, pe jumătate îngropat în zăpadă, ar fi putut încurca pe oricine, mai ales o persoană atât de ocupată ca Moşul.

În timp ce se uita la luminiţele care se aprindeau şi se stingeau în brad şi asculta murmurele părinţilor din camera alăturată, pleoapele îi coborâseră, devenind din ce în ce mai grele, până aţipise.

O umbră interpunându-se între ea şi lumini o trezi ceva mai târziu, iar Luiza urmări printre gene silueta încovoiată sub greutatea unui sac voluminos, care se îndrepta spre brad. Ştiind că o fetiţă cuminte trebuia să fie în pat la ora aia şi în niciun caz să nu-l deranjeze pe Moş, rămase nemişcată, sperând să nu o observe. Ameţită de somn cum era, se întrebă totuşi pe unde intrase, deoarece nu aveau un şemineu, şi oare de ce mormăia şi înjura atâta.

Tot aşteptându-l pe Moş să plece, ca să se poată uita la cadouri, i se făcu din nou somn şi adormi la loc, chiar în clipa în care acesta dispărea.

A doua zi povesti oricui era dispus să o asculte că Moşul nu era chiar atât de moş, era de fapt tânăr, nu avea barbă şi nici nu era îmbrăcat în roşu, şi căra cu el o lopată şi un târnăcop. Adulţii îi zâmbiră îngăduitori şi îi lăudară imaginaţia bogată, pentru că, la urma urmei, Luiza nu avea decât cinci ani.

* * *

Nu prea ţi-a ieşit, nu-i aşa? După ce că te-ai străduit atât să instalezi seiful în podeaua aia mizerabilă, ai sărit prea departe în timp şi, în loc să ajungi în clădirea abandonată, cu acoperişul aproape prăbuşit, te-ai trezit în sufrageria unei familii respectabile, cu toate pregătirile pentru Crăciun făcute. Să nu-ţi vină să pocneşti pe cineva?

Vestea bună este că noul proprietar nu şi-a bătut capul să scoată seiful când a renovat clădirea, atât de bine era ancorat, iar constructorul angajat a pus doar un strat de parchet peste el, ba chiar i-a tras un chepeng ca să se poată ajunge la seif, deşi era încuiat şi doar cu dinamită l-ar fi putut deschide.

În fine, te-ai descurcat. Ai dus prada la loc sigur şi ai şters-o cât mai repede, până nu îţi observa cineva prezenţa şi dădea alarma. Un gând însă nu-ţi dă pace. Mai era şi copilul ăla acolo. Oare... te-a văzut?

* * *

Cu atenţia distrasă de cadouri, Luiza uită de vizită. Abia când se apropie din nou Crăciunul, amintiri vagi îi reveniră în minte şi se întrebă dacă fusese adevărat sau visase cumva. Nu pomeni de întâmplare, pentru că adulţii nu mai păreau la fel de încântaţi de „invenţiile" ei.

Moşul nu veni, deşi cadourile apărură ca de obicei, dimineaţa, când se trezi.

* * *

La şapte ani, Luiza se considera o fetiţă mare. Mergea deja la şcoală şi, ca mulţi copii precoce, nu mai credea în Moş Crăciun. Se pricepea însă de minune să facă planuri şi era hotărâtă să rezolve misterul vizitatorului din vis. Merse chiar până la a bea câteva guri de cafea din ceaşca mamei, ca măsură de precauţie să nu adoarmă.

Miezul nopţii o găsi trează, ascunsă după braţul canapelei, de unde avea un punct perfect de observaţie către brad. Anul acesta, plecaseră la vânătoare de brazi în ultima clipă şi se aleseseră cu unul înalt şi pricăjit, ale cărui ramuri rare se îndoiau sub greutatea ornamentelor. În partea opusă, lăsase uşa deschisă ca să poată fugi ţipând, dacă era nevoie, şi, deşi era curent, vocile părinţilor şi foşnetul hârtiei de împachetat venind din camera alăturată erau liniştitoare.

Efortul îi fu răsplătit în momentul în care bărbatul se materializă pe covorul din mijlocul sufrageriei. Luiza abia îşi stăpâni un ţipăt de surpriză, dar fu de ajuns ca să-i atragă atenţia musafirului. Acesta îi făcu semn să iasă din ascunzătoare, iar când o făcu, amândoi se uitară unul la altul gata să o ia la goană.

Prima care vorbi fu Luiza:

– Nu eşti Moş Crăciun.

Bărbatul păru că se forţează să nu râdă la auzul unei asemenea acuzaţii, dar în acelaşi timp trase cu ochiul la uşa deschisă. Duse un deget la buze şi şopti:

– De unde ştii?

– Nu ai sac, spuse ea la fel de încet. N-ai adus cadouri.

– Nici tu n-ar trebui să fii trează la ora asta, replică el.

Luiza îşi muşcă buza de jos, conştientă că, după cum evolua discuţia, nu ieşea în avantaj.

– Da, dar tu n-ar trebui să fii deloc aici, i-o trânti cu un rânjet victorios.

Bărbatul o privi încurcat, apoi se căută prin buzunare, murmurând:

Nicu Dărăştean

– Poate am ceva pentru tine... Aha! Scoase un baton de ciocolată şi i-l întinse.

Avertizările să nu vorbească sau să accepte daruri de la străini o făcură să ezite. Eh, deja vorbise, iar străinul se afla la ei în casă, cu părinţii vizavi pe coridor, îşi spuse şi acceptă cadoul.

Bărbatul zâmbi şi ocoli bradul.

– Frumos. Tu l-ai decorat?

Luiza dădu din cap în semn că da. Ea ajutase, în timp ce tati făcuse toată treaba, dar şi asta conta şi tati nu era acolo, iar el nu era Moşul, ca să ştie cât de mult exagera.

– Ce cauţi? îl întrebă, când acesta îngenunche, trase colţul covorului la o parte şi băgă mâna sub podea.

– Am lăsat ceva aici, îi răspunse el cu un mormăit.

Ea vru să pomenească de sacul pe care îl văzuse în urmă cu doi ani, dar se răzgândi. Mai bine să nu ştie că îl văzuse şi nu strica să-l aibă la mână. Cum stătea cu spatele la ea, nu vedea bine ce face, în schimb ceva îi sclipi în mâna pe care o băga în buzunar.

– Vii şi la anul? îl întrebă ea, când închise chepengul şi se ridică să plece, iar el o privi surprins în timp ce se dematerializa.

Ups, se dăduse de gol. Dar sigur că venea, doar avea o avere ascunsă în podea, îşi spuse, muşcând cu poftă din ciocolată.

După sărbători, menajera găsi ambalajul mototolit sub canapea şi se cruci. Firma producătoare dăduse faliment de mai bine de zece ani.

* * *

Uite că ţi-a făcut-o. Să te prindă un copil, mai mare ruşinea! Ştiai că doar se prefăcea că doarme. Şi acum ce-ai să faci? O să le spună părinţilor? Şi, dacă le spune, or s-o creadă? Fir-ar să fie de treabă! Ai aşteptat doi ani să fii sigur că a uitat, iar ea te-a luat ca din plasă. Noroc cu ciocolata aia că a mai îmbunat-o. Data viitoare ai face bine să-i duci ceva mai consistent. Data viitoare... Fir-ar!

Ideal ar fi să iei prada de acolo şi să o muţi în alt loc sigur. Dar unde să o duci? Deja ai mers prea departe în viitor. Odată ce ai fost acolo, tot drumul a fost bătut în cuie. Să mergi mai aproape e ca şi cum ai merge în trecut din punctul tău de vedere, nu poţi schimba nimic, iar şi mai departe e periculos. Nici măcar tu nu poţi controla atâtea variabile. Fir-ar să fie! Întregul tău viitor depinde de o puştoaică ştirbă şi cu părul împletit în două codiţe aurii. Iar Besternii nu aşteaptă, îşi vor plata sau adio familie. Planul tău de îmbogăţire dă rateuri. Ce-ai să te faci? Respectă planul şi roagă-te ca puştoaica să nu vorbească. Mda, asta sigur o să meargă...

* * *

Laptele se răcea pe masă lângă platoul cu prăjituri, dar Luiza uitase deja de el. Stătea pe marginea canapelei şi bâţâia din picioare, plină de neastâmpăr în aşteptarea musafirului misterios. Din când în când, îndrepta funda cutiei de lângă ea.

După ce părinţii plecaseră la culcare, îmbrăcase o rochiţă şi îşi desfăcuse părul, pregătindu-se pentru vizită, în speranţa că el chiar avea să vină. N-o dezamăgi. Apăru lângă brad, la fel ca în anul precedent, deşi acum împodobiseră unul din plastic, care nu mai avea acelaşi farmec.

– Bună, îi zâmbi ea bărbatului, ridicându-se în picioare ca să-l întâmpine.

– Bănuiam eu c-o să fii aici, spuse acesta, dar încruntarea era mai mult de faţadă.

Zâmbetul Luizei se lărgi. Deşi era încă un copil, ştia prea bine că puţină lume îi rezista atunci când zâmbea, mai ales acum că îi crescuseră toţi dinţii. Şi avea tot interesul să se pună bine cu el.

– Ai călătorit bine? îl întrebă, luându-şi în serios rolul de gazdă, şi îi făcu semn să ia loc la masă.

– Călătorit? se miră musafirul.

– Păi... de unde vii tu.

– Ah... da... Uh, se scărpină pe ceafă, n-a fost rău.

– Bine, îi zâmbi din nou mulţumită. Ţi-e foame? Avem prăjituri.

– Ascultă...

– Luiza, pe mine mă cheamă Luiza. Ai un nume?

– Nic, îi răspunse el mecanic, apoi îşi dădu ochii peste cap. Luiza, mulţumesc pentru invitaţie. Sunt sigur că prăjiturile sunt gustoase, dar mă grăbesc... mă aşteaptă nişte oameni care nu prea au răbdare.

– Okay.

Răspunsul ei veni puţin prea repede ca el să nu o privească suspicios.

– Okay, ia ce-ţi trebuie, dădu din cap Luiza. Am instalat bradul mai aproape de fereastră, ca să poţi umbla mai uşor.

Nic îi mai aruncă o privire curioasă şi îngenunche pe podea.

– Ai nevoie de o sacoşă? îl întrebă îndatoritoare Luiza.

– Nu, mă descurc.

Luiza întinse gâtul să vadă ce îndesa în buzunare, dar nu se apropie. Urmărea altceva.

Îl aştepta în picioare, cu mâinile la spate, când el termină şi se întoarse spre ea:

– Eu acum am să plec... Ce e?

– Am ceva pentru tine, îi spuse şi îi întinse cutia ambalată în hârtie lucioasă.

– Pentru mine? făcu el, ezitând să accepte cadoul.

– E Crăciun. Şi am observat că nu ai...

Nic despachetă cutia şi o deschise:

– Un fular! exclamă el la vederea fularului din lână roşie. Tu l-ai făcut?

– Da. Ne-a învăţat să împletim la ora de lucru manual.

– Mulţumesc. E foarte frumos.

Şi-l puse la gât, în ciuda căldurii din încăpere. Luiza îşi spuse că trebuia să fie frig unde se ducea el.

– Am şi eu ceva pentru tine.

Nic scoase din buzunar un glob învelit în hârtie. Când îl dezveli, Luiza observă că era pictat manual cu scene de iarnă.

Dmitry Brodetsky - „Robinson”

– Atenţie, e din sticlă. Nu e mare lucru, dar...

– Nu-i nimic, te revanşezi data viitoare. Cu un căţel.

– Poftim? râse Nic.

– Vreau un căţel, spuse Luiza. Părinţii mei nu vor să-mi ia unul, dar dacă e de la Moş Crăciun...

– Parcă am stabilit că nu sunt Moş Crăciun.

– Da, dar ei nu ştiu.

Un zâmbet ghiduş arcui buzele Luizei. Nic râse din nou, apoi clătină din cap.

– Îmi pare rău, nu pot...

– Nu sunt câini acolo de unde vii tu?

– Ba da, dar... nu pot să aduc unul...

– De ce nu? Mi-ai adus globul, îl ridică în aer, ţinându-l de agăţătoare.

– Nu e acelaşi lucru. O fiinţă vie... e prea complicat.

– Ai un an întreg la dispoziţie ca să vezi cum o faci, îi zâmbi dulce Luiza.

* * *

Greu de crezut, dar n-a vorbit. Seiful era tot acolo şi neatins. Te-au trecut toate apele până l-ai deschis şi te-ai asigurat că erau înăuntru. Auzi tupeu la ea, să-ţi ceară să-i aduci un câine! Da' ce eşti tu? Curier între prezent şi viitor? Ia să te mai lase în pace! Ai face bine să sari mai departe în timp, poate scapi de ea. Şi aşa erau gata să te prindă mai devreme, când ai dispărut. Doar un câine îţi mai lipsea să se ţină după tine. Fir-ar mama ei de viaţă!

* * *

Mârâitul surd, venind de sub masă, îi anunţă prezenţa. Luiza nu se sinchisi să se descolăcească de pe canapea. Se încruntă la el şi spuse cu voce îngheţată:

– Anul trecut n-ai venit.

– Văd că te-ai descurcat şi singură, făcu Nic, arătând spre boticul ciocolatiu care îşi arăta colţii. Muşcă?

– Aş vrea eu, oftă Luiza.

Puiul de setter irlandez de nici un an sări lângă ea pe canapea şi i se ghemui în poală. Luiza îl mângâie cu o mână, iar cu cealaltă îi făcu semn lui Nic să-şi vadă de treabă. Abia se abţinu să nu râdă, urmărindu-l cum se chinuia să tragă bradul la o parte, pentru că cineva îl instalase chiar deasupra chepengului care acoperea seiful. Şi era ditamai copacul, vârful mai că zgâria tavanul.

– Da, foarte amuzant, mormăi Nic, când pomul se înclină şi ornamentele se loviră unele de altele într-o simfonie de clinchete.

Câinele scoase un scheunat temător, iar Luiza îl strânse la piept, ca să-l calmeze. Întoarse rapid capul, prefăcându-se că se uita în altă parte, când Nic se opri să-i arunce o privire peste umăr. Un ornament desprins se rostogoli într-un echilibru precar, aterizându-i în încheietura cotului, iar o ghirlandă de beteală îi gâdila nasul.

– Dacă mă ajuţi, te las să vezi ce-i înăuntru, pufni el.

Propunerea îi stârni interesul şi, în sfârşit, Luiza catadicsi să se dea jos de pe canapea. Patină în ciorapi pe podeaua lustruită, apropiindu-se cu grijă, şi se opri la oarece distanţă, nesigură cu ce să înceapă. În cele din urmă, se apucă să culeagă ornamentele căzute din pom şi împinse la o parte muntele de cadouri de la baza acestuia.

Nic deschise trapa şi descuie seiful, apoi îi făcu semn să se uite. Ochii Luizei se deschiseră larg la vederea rândurilor de lingouri stivuite ordonat în interiorul seifului. Cam o treime lipsea, dar se vedea că fusese plin.

– Argint?

– Platină, spuse Nic.

Luă două şi le băgă în buzunar. După un moment de gândire, mai luă unul.

– Se caută aşa ceva la voi? se miră ea.

– Reprezintă o groază de bani.

Luiza ridică din umeri. Dacă aşa zicea el...

– Şi ce faci cu ele?

– Plătesc din datorii. Îi cumpăr ceva mamei de sărbători... chestii de-astea.

– Aveţi şi acolo Crăciun?

– Da, doar că a cam trecut.

– Cât timp... cât timp a trecut de când le-ai adus aici? Vreau să spun pentru tine.

– Câteva luni. De ce?

– Cheltuieşti prea mult, declară Luiza, iar Nic izbucni în râs.

– Asta e cam adevărat, admise el, încă zâmbind amuzat. Şi ce propui?

Luiza clipi interzisă. Nu se aşteptase să i se ceară părerea.

– Să-ţi rezolvi problemele şi să nu mai dai de necaz mai departe, spuse ea cu toată seriozitatea.

– Asta încerc să fac, murmură Nic mai mult ca pentru sine.

Închise seiful şi întinse covorul deasupra, apoi trase adânc aer în piept şi îşi sprijini mâinile pe genunchi:

– Trebuie să plec. Dar am să mă întorc.

– Pentru alea.

Luiza arătă cu bărbia spre podea, iar el aprobă cu o înclinare a capului.

– De Crăciun?

– Posibil, dar nu ştiu care. Călătoria în timp nu e o ştiinţă exactă, cel puţin nu pentru mine. Nu mă aştepta.

Luiza acceptă înţelegătoare explicaţia, dar umerii îi coborâră întristaţi. Imediat ce bărbatul se îndepărtă, câinele dădu fuga la ea să o înveselească.

– Vrei să-ţi aduc ceva? o întrebă Nic în timp ce se dematerializa.

– O surpriză!

* * *

Acum cine nu-şi ţine gura? Trebuia neapărat să-i spui toate detaliile alea şi să o mai şi laşi să tragă cu ochiul la comoară? Mai rămânea doar să-i dai adresa la care te pot

găsi Besternii. La cât e de răzbunătoare, nu te-ai mira să o facă. La sfârşit parcă se mai îmbunase. Speri să scapi şi de data asta. Căţelul era chiar drăguţ. Data viitoare ai face bine să vii înarmat cu oase. Nu se ştie niciodată când o pot apuca năbădăile pe potaie şi nu prea te place. E în stare să trezească toată casa cu lătratul ei. Iar copilul ăla nu doarme niciodată?

Auzi paşi furişaţi în apropiere şi intri în panică. Oare te-au găsit?

* * *

Aplecată deasupra mesei din sufragerie, Luiza scria conştiincioasă într-un caiet liniat. Temele pentru vacanţă nu erau o plăcere, dar spera să le termine înainte de Crăciun. Mai era o săptămână până atunci, însă bradul era deja împodobit şi luminiţele colorate dansau pe pereţi într-o veselie. Sub masă, setterul, acum în vârstă de patru ani, i se lipise de picioare, ca să o încălzească.

Sunetul unui corp greu, prăbuşit pe podea, o făcu să sară din scaun. Setterul fugi speriat din cameră.

– Nic! scoase ea un ţipăt la vederea bărbatului căzut pe o parte în mijlocul sufrageriei.

Aproape că nu-l recunoscuse. Avea faţa tumefiată şi o pată întunecată i se întindea pe haină, prelingându-se pe covor. Luiza îşi duse mâinile la gură. Sânge!

– Scuze pentru intrarea făcută. Nic afişă un zâmbet strâmb şi lăsă să îi scape un geamăt. N-am vrut să te sperii.

– Ce-ce-ai păţit? se bâlbâi Luiza, înţepenită din cauza şocului.

– M-au prins băieţii răi... dar am scăpat, rânji Nic.

– Şi v-vin aici? se uită ea în jur, cuprinsă de panică.

– Nicio grijă, n-au cum să-mi dea de urmă. Nu mă pot urmări în timp.

Conceptul de călătorie în timp nu era explicat în manualul de fizică pentru clasa a opta, dar Luiza îl crezu. Cine mai avea prieteni atât de cool ca ea?

– Ce pot să fac? îl întrebă, deja în picioare şi gata să îi sară în ajutor.

– Nişte apă..., spuse Nic printre gâfâieli.

Luiza alergă afară din cameră şi strigă spre bucătărie:

– Nu s-a întâmplat nimic, mami! A răsturnat Sandy un ghiveci. Curăţ eu.

Reveni cu un pahar cu apă şi un prosop pe care i-l întinse. Nic arătă spre trapa din podea:

– Poţi să...?

Sigur că putea. Bradul era mai mic anul acesta, aşa că fusese instalat pe o măsuţă. Nu mai era în drum. Împinse preşul la o parte şi ridică trapa cu o dexteritate care lăsa să se înţeleagă că nu era prima dată când o făcea. Între timp mai crescuse şi greutatea acesteia nu mai reprezenta o problemă, dar spărgătoare de seifuri încă nu era. Îi aruncă o privire întrebătoare lui Nic, aşteptându-l pe acesta să facă onorurile.

Nic se târî spre gaura din podea, ţinând prosopul apăsat în partea stângă a pieptului care mustea de sânge, şi cu degete umede descuie seiful. Luiza îl deschise, pentru că Nic zăcea pe o parte, respirând greu.

– Cred... cred că am nevoie de o sacoşă de data asta, îi spuse el.

Fără să comenteze, Luiza aduse una de pe coridor şi începu să o umple cu lingouri. Nu fuseseră mai puţine data trecută? Când sacoşa fu aproape plină, iar Nic nu făcu niciun semn s-o oprească, se uită la el.

– Mai..., dădu acesta din cap.

Luiza îşi înăbuşi un suspin şi umplu sacoşa până la refuz. Seiful era mai bine de jumătate gol, iar dacă se terminau lingourile, Nic n-ar mai fi avut motiv să o viziteze.

– Gata... să nu se rupă sacoşa, îi spuse.

– Nu trebuie să reziste mult, întinse Nic mâna spre sacoşă. Am plecat, scuze pentru deranj.

* * *

Indiferent de perioada de timp în care te afli, o împuşcătură în piept doare la fel de tare. Şi cel mai rău este că durerea te împiedică să te concentrezi şi aproape că ai ajuns în altă parte. Câte o săritură înainte şi una înapoi mai că ţi-au consumat toate resursele şi te-au lăsat epuizat în pragul uşii. N-ai avut nici măcar putere s-o descui. Dacă nu trecea pe hol vecina de la cinci, aveai toate şansele să sângerezi până la moarte.

Dar le-ai făcut-o. Ai scăpat. Din nou. Ai mai multe vieţi decât o pisică crescută în puf.

* * *

Multe se puteau întâmpla în doi ani. Timp de o săptămână, Luiza stătu de pază în sufragerie în fiecare noapte, cu trapa deschisă şi covorul strâns în mijlocul podelei. I se închideau ochii de somn, iar lumina slabă a veiozei n-o ajuta deloc s-o ţină trează. Sandy dormea încolăcită pe un fotoliu şi scheuna prin somn.

– În sfârşit! făcu Luiza, când podeaua îi vibră sub tălpi. Se întoarse cu o grijă studiată, ştiind că Nic se materializase în spatele ei.

– Bună..., apucă el să spună, dar Luiza îl întrerupse.

– Bine c-ai venit. Plecăm mâine la schi şi închidem casa pe perioada sărbătorilor. Sistemul de securitate n-ar fi bucuros să te prindă plimbându-te pe aici. Vrei să te grăbeşti? Vreau să prind şi eu câteva ore de somn, turui, nelăsându-i timp să se dezmeticească, şi îi făcu semn spre seiful care îl aştepta.

Nic avu nevoie de o nouă încurajare înainte de a se ocupa de seif. De data asta doar îndesă lingourile în buzunare, cu o mutră nedumerită. Luiza nu pierdu timpul, ci îl ajută să închidă trapa de îndată ce termină.

– Gata. Hai... Sărbători fericite şi ne vedem când ne vedem, îi făcu ea semn cu ambele mâini să-şi ia valea.

– Bine, dar...

– Lasă că vorbim data viitoare, spuse Luiza. A trecut de mult ora mea de culcare.

Nic mai ezită o secundă, apoi se dădu bătut în faţa insistenţelor şi plecă. Încă mai clătina din cap când dispăru.

Lăsând să-i scape un oftat de uşurare, Luiza se aplecă să mângâie câinele care nu se trezise în timpul vizitei. Sandy se ghemui mai adânc între pernele din fotoliu. Până şi ei îi era frig. Luiza îşi stăpâni un tremurat. Era timpul să se bage în pat înainte de a îngheţa de tot. Se făcea al naibii de frig noaptea, după ce închideau căldura. Economiile erau necesare de când dăduse faliment firma tatălui ei şi avea să fie tot mai rău, dacă nu-şi găsea o slujbă. Lucruri tot dispăreau din casă, dar nu le puteau vinde la nesfârşit. Până la urmă, riscau să ajungă pereţii complet goi şi după aia ce mai rămânea de făcut?

Luiza privi cu tristeţe la colţul în care se găsise până ieri pianina. Exersase la ea ani întregi. Acum se terminase cu lecţiile de pian şi nici intrarea la conservator nu mai era asigurată. Dacă într-un an nu reuşeau să se pună pe picioare, adio taxe! Bine măcar că Nic nu observase nimic.

* * *

Ceva nu era în regulă. Prea voia să scape de tine. Înainte, mereu arăta de parcă abia aştepta să staţi la taclale şi acum n-a lipsit mult să te dea pe uşă afară. Ce s-a întâmplat? Nu părea să fie vorba de frică şi tu doar eşti expert în a recunoaşte frica. Ai trăit cu ea o viaţă întreagă. Dar, după următoarea plată, s-ar putea să scapi. Ce-ai să faci dacă dă norocul ăsta peste tine? N-ai să ştii cum să trăieşti. Şi totuşi, ce nu era în regulă cu Luiza?

* * *

Spera din tot sufletul să vină într-una din nopţile astea. Dacă treceau sărbătorile şi Nic nu apărea, risca să nu-l mai vadă niciodată. Voia măcar să-şi ia la revedere.

Luiza îşi strânse pledul subţire în jurul umerilor şi îşi aşeză picioarele îngheţate pe spatele câinelui care şedea posomorât sub masă. Sandy oftă lung, zgomotos, asemeni unui om, ducând dorul fotoliului căptuşit cu un morman de perne. La o adică, şi o canapea ar fi fost bună să o ferească de podeaua rece.

Covorul dispăruse odată cu piesele de mobilier mai mici şi mai uşoare. Tablourile se duseseră primele. În sufragerie nu mai rămăseseră decât două corpuri de bibliotecă, masa de douăsprezece persoane şi patru scaune. Lipsea şi bradul anul acesta. Luiza îşi propti coatele pe masă şi îşi rezemă capul în mâini.

– Luiza? Vocea veni ca o şoaptă.

– Hei, îl întâmpină cu un zâmbet obosit. Îmi pare bine că ai venit...

– Ce s-a întâmplat aici?

Luiza se uită în jur şi ridică din umeri.

– Vindem casa... adică... ne-o ia banca. Ultimii ani au fost destul de grei. Am făcut împrumuturi şi nu le putem

Nicu Dărăştean - „Maşina de dezpietrificat”

plăti. Ne mutăm imediat după sărbători.

– Nu mi-am închipuit că e atât de grav, se foi Nic pe loc.

– E criză. Toată lumea o duce rău... unii mai rău decât alţii, spuse Luiza. De aceea voiam să te văd, să-ţi spun să ai grijă când mai treci pe aici. Nu ştiu cine or să fie noii proprietari şi s-ar putea să ai surprize.

– Eh, n-a mai rămas mult de luat, spuse Nic. Încă vreo două drumuri şi am terminat...

Merse să ridice trapa şi să deschidă seiful.

– Ţi-au ajuns să-ţi rezolvi problemele? întrebă Luiza, arcuindu-şi gâtul ca să arunce o privire înăuntru peste umărul lui Nic. Avea dreptate, nu mai rămăseseră multe lingouri, doar un strat şi jumătate.

Nic îşi îndesă grăbit o duzină în buzunare. Luiza se mira cum de nu i se rupea haina sub greutatea lor.

– Aveţi datorii mari? întrebă Nic.

– Suficient ca să nu le putem achita decât dacă jucăm la loterie... dar şi pentru asta trebuie bani.

Nic ezită cu mâna pe uşa seifului.

– Unde vă mutaţi?

– Într-un apartament închiriat mai aproape de fabrică. Până la urmă, poate reuşeşte să se angajeze şi mama...

Luiza îşi ascunse mâinile în pled. Degetele lungi, de pianistă, purtau urmele muncii grele de la fabrica de textile. Salariul nu acoperea nici pe departe ratele la bancă, dar cel puţin nu mureau de foame.

După ce cugetă mai bine, Nic luă două lingouri din seif şi i le aşeză în faţă, pe masă:

– Dă-i-le tatălui tău, îi spuse. O să ştie ce să facă cu ele.

Luiza atinse cu vârful degetelor metalul rece. Le văzuse de multe ori, dar parcă niciodată nu păruseră mai reale. Nic se încruntă la vederea mâinilor ei muncite.

– Şi cu studiile ce faci?

– Cine mai are timp de conservator? pufni Luiza.

La picioarele ei, Sandy tresări.

Nic clătină din cap şi mai adăugă un lingou pe masă.

– Pentru conservator, îi spuse.

– Eşti sigur? Ţie nu-ţi trebuie?

– Am să mă descurc. O privi lung. Mă mir că nu le-ai luat singură. Doar ştiai combinaţia.

Luiza îşi muşcă peretele obrazului, ca să îşi ascundă un zâmbet. Da, probabil c-o ştia, deşi nu fusese tentată să verifice.

– Nu erau ale mele, spuse jenată. Şi tu păreai să ai mai multă nevoie de ele. Noi n-o să murim...

Dar el fusese împuşcat, iar Luiza îşi amintea prea bine cum aterizase şi umpluse podeaua de sânge. Fusese una dintre cele mai traumatizante întâmplări din viaţa ei.

– Data viitoare când vin, vreau să te găsesc exersând la pian, îi spuse Nic de parcă mai avea încă cinci ani şi trebuia să i se reamintească să-şi facă lecţiile.

Poate că n-avea să o găsească exersând, era şi greu să o facă la orele târzii la care apărea el, dar cu siguranţă n-avea să renunţe la lecţiile de pian, îşi promise Luiza. Muncise prea mult, iar examenul de admitere la conservator nu era o bagatelă.

– Mulţumesc. Ai grijă de tine.

– Şi tu, spuse Nic.

* * *

Aşa e când nu-ţi pasă decât de tine. Multe lucruri îţi scapă, iar când le observi, mai că e prea târziu să faci ceva. Nu şi de data asta. Te-a mişcat situaţia puştoaicei şi ai lăsat de la tine. Fantastic cât a crescut de la prima întâlnire. Tu n-ai copii, dar tot te-au trecut fiorii, mai să n-o recunoşti. Îi doreşti să-i meargă toate bine şi-ţi faci socoteli cum să foloseşti lingourile rămase, ca să acoperi pierderea. Nu iese şi pace!

* * *

Sandy îmbătrânise şi se deplasa cu greu printre musafiri, atentă la picioare să nu o calce cineva din greşeală. Se aşeză pe salteluţa de lângă pian şi îşi rezemă capul pe labele din faţă. Printre gene, ochii miopi îi urmăriră cu tandreţe stăpâna. Luiza dansa cu un tânăr care mirosea prea tare a tutun şi alcool. Toţi erau veseli şi fără griji, aşteptând nerăbdători miezul nopţii şi începutul unui nou an. Doar Luiza se uita din când în când în jur, căutând pe cineva.

– Nic! exclamă fata tocmai când se deschidea şampania şi se aruncă în braţele bărbatului nedumerit, care nu fusese acolo cu o secundă mai înainte.

– Sper că nu deranjez, spuse acesta.

Nu era la fel de elegant ca restul musafirilor, dar făcuse un efort ca să nu iasă în evidenţă.

– Deloc. M-am gândit eu că o să vii, îi zâmbi larg şi îl trase mai aproape de pian. Scoase dinăuntru un pachet frumos învelit în hârtie mătăsoasă şi i-l întinse cu un zâmbet conspirativ.

Când Nic îl luă în mână, se dovedi a fi mai greu decât îl trădau dimensiunile.

– Ai nevoie de mai mult? şopti Luiza.

Nic îl mai cântări o dată şi clătină din cap.

– Perfect. Poţi să mai stai? se alintă ea, încă agăţată de braţul lui.

– Mă tem că nu.

În loc să se bosumfle, Luiza continuă să afişeze zâmbetul ei cuceritor.

– Nic, am concertul de absolvire în primăvară. Ai să vii?

– Am să încerc, îi spuse el, înainte de a dispărea.

* * *

N-ar trebui să faci promisiuni pe care nu le poţi respecta. După ce că iar ai intrat la apă cu banii, ai mai sărit şi prea departe în viitor şi ai ratat concertul. Înapoi nu te poţi duce şi nu îndrăzneşti să dai ochii cu Luiza. N-a mai rămas multă marfă în ascunzătoare, dar tot ai nevoie de ea. Şi atunci ce faci? Ar mai fi o soluţie...

* * *

Acompaniată de aplauzele furtunoase ale publicului, Luiza avansă spre marginea scenei şi făcu o reverenţă, ţinându-şi graţios ridicată poala rochiei, ca să nu se împiedice în ea.

În primul rând, un Nic cu ceva mai multe riduri la colţurile ochilor şi păr înspicat pe tâmple, dar cu acelaşi zâmbet jucăuş, o aştepta cu un coş de flori prea mare şi prea greu ca să-l poată ridica ea. Desigur, cadoul nu era doar pentru Luiza. Se găseau lingouri şi în secolul acesta şi aveau să fie depozitate în siguranţă în seiful din podeaua casei din strada Aviatorilor, nr. 12.

* * *

Până la urmă ai făcut-o. Ai creat o buclă în timp şi ai înnodat Universul. Spune sincer, a meritat? Când Universul o să se scuture mai rău ca un câine ud şi o să se răzbune pentru ce i-ai făcut, ai să-ţi aminteşti privirea surprinsă a Luizei şi ai să-ţi spui că da.

„Wells-Timişoara” la Vârşeţ şi Biserica Albă

Fotoreportaj - 20 august 2016

Laurenţiu Nistorescu

Peisaj montan cu licurici

Nu e greu să ajungi în Nimeești și nici să ratezi drumul până acolo nu e dificil. Dacă ai ajuns până în defileu și te lași păcălit să iei ca reper cursul pârâului, care are prostul obicei să-și schimbe albia de câteva ori pe an, gata, ai ajuns de partea cealaltă a muntelui. Din hocus-pocus-ul acesta, localnicilor nu le-a mers chiar rău, dacă ai răbdare și nu te-ai potrivit la ora prânzului, măcar unul dintre ei o să-ți povestească cum a scăpat satul de ultimele războaie arând drumurile spre restul lumii și așteptând cu înfrigurare – la propriu, că mai puteau face focul doar în condiții de camuflaj – să se facă pace. Numai cu ăia din Vechiul Regim nu prea le-a mers, dar oarece câștig au avut și de pe urma lor, că i-au amețit de cap să zică satului stațiune. Cam pe atunci s-a ridicat și hotelul, care a fost o glumă pe bani grei, n-a ajuns să primească niciodată turiști, însă de clădirea aproape terminată s-au folosit localnicii după Schimbare, îmbrobodind un străin cu patima vânătorii, care s-a rătăcit prin munții lor și pe care l-au salvat de sub copitele unui bour, să cumpere clădirea ca să-și facă damblaua la ei. Damblaua: adică, după cum scria pe firma de la intrare, Centrul de detectare și comunicare cu entitățile transgresive, iar după cum se obișnuiseră foștii săteni să-i spună, Internatul fantomelor.

Normal că despre fantomele astea, localnicii sunt ceva mai secretoși. Au și motive: jumătate din familiile stațiunii au pe cineva care lucrează la centru, iar angajații au contract de confidențialitate, în vreme ce ceilalți s-au prins că dacă fac pe misterioșii pot lua bani frumoși pe câte-o bazaconie de întâmplare pe care o pot inventa chiar ei. Tușa Gena, bunăoară, pe care doar bărbatu-său a crezut-o când i-a zis că-i fată mare și-a luat-o de nevastă cu un secol și ceva în urmă, le-a turnat gogoși unor reporteri de televiziune, care i-au cumpărat bunăvoința cu o tabletă pe care baba și-a făcut o arhivă cu modele de goblen, povestindu-le cum face ea schimb de rețete de plăcintă cu Nefertiti. Aia din Egiptul antic? s-au impacientat reporterii, înclinând să înțeleagă că au dat tableta pe degeaba. Ei, copii, nici vorbă, George al macaragistei i-a scos numele acesta, că i s-a părut că seamănă din profil cu mumia aia; cum să vă zic eu, asta a noastră, stați că mi-am notat aici cum îi zic ăia de la centru, e un nodul bioenergetic, un fel de neg, știți voi, pe care poți s-o vezi dacă arzi niște bețișoare de-alea indiene cu un anumit fel de arome. Mie-mi aduce nepotul din alea de cedru, dar cică ar merge și cu santal. Și cu rețetele cum e? ar fi mușcat reporterii. Păi și ăsta e un fel de-a zice, Ilinca de la bufet, care v-a trimis la mine, a scos vorba. De fapt, eu mă mișc prin casă și am observat că, dacă Nefertiti a mea vrea să încerce ceva, începe să se învârtă ca titirezul și, dacă am pus mâna pe-o oală sau o cutie de lapte sau făină care-i convin ei, se face ca de fosfor. Și dacă nu-i convine? Ei, asta-i, dispare, ce credeți? Un reportaj cam așa a fost dat la televiziune, dar numai o dată, așa că e greu de știut dacă tușa Gena a fost crezută și apoi cineva i-a tras de mânecă pe copiii ăia sau dacă postul respectiv s-a nimerit să fie în pană de materiale și au zis că o dată merge.

Dar nimeni nu-i scoate ochii tușei Gena că e slobodă de gură. Întâi, că oricum sunt și alții, apoi că ea a fost cea care l-a doftoricit pe vânător de l-a făcut ca nou și nu în cele din urmă pentru că, din toată stațiunea, numai ea a avut de suferit din cauza deschiderii Centrului. Baba a răbdat când i s-au tăiat doi metri din grădină, cu tot cu duzii de la fostul gard, nu s-a plâns când praful făcut de zidarii care au terminat clădirea i-au distrus răzoarele cu leuștean și cimbru, iar când nepricepuții care au montat cele trei antene astroidice au scăpat una pe grajd, a gemut numai, Vai căprița mea, săraca! Drept e că acum are un grajd nou, metalic și cu poartă telecomandată, plus cinci căprițe și două juninci, încât treaba suratelor pe care le folosește ca răspândace e să împrăștie vorba că „Nu știi ce greu îi e Genei, la anii ei, să dea de mâncare la șapte dobitoace tinere și nesătule”.

Cu totul alta e treaba cu domn profesor, cu Măgescu primarul adică, pe care oamenii îl tot aleg pentru că în cinci mandate s-au convins că e bun și pentru că toți au luat bani împrumut de la el. El e dascăl de chimie-fizică, a predat vreo zece ani și la facultate, dar l-au dat ăia afară la Schimbare că s-au crezut mai buni ca el și-acum facultatea s-a desființat, iar el îi ține la firma băiatului ăl mic pe vreo doi din ăia care atunci au dat mai cu milă, dar mai mult așa, ca să le spună din când în când, mai ales la zi de salariu, „Ce bine mi-ați făcut atunci, măi, băieți, păi dacă rămâneam să-mi toc nervii cu toți semidocții pe care-i primea facultatea, mai apucam să-mi fac eu lanț de pensiuni și să-mi trimit gemenii la studiu peste Ocean?” Domn profesor lucrează și la Centru, cercetător pro bono, adică la vedere pe degeaba, ca să nu se lege de el ăia de la prefectură că-i și primar, că și așa are mulți detectivi

pe urme. Un procuror, care i-a fost student, l-a și amenințat public, sau cum cred unii l-a pus în gardă, că anchetele nu se vor termina până când nu va proba cu chitanță și ultima agrafă de birou și că A Fost Văzut că are în livingul de la etaj câteva spectre din cele despre care se zice că ar fi detectate de Centru. Și ce, o să mă acuzați că nu le-am trecut la întreținere? Sau că am avut voturi în plus de la ele? Nu mă supărați, că poate le pun să vă bântuie prin birouri și prin sertare și să tragă cu urechea la cine vă dă telefoane! a mai zis domn profesor și asta a fost singura dată când a vorbit în public despre spectre.

Nimeeștenii se distrează și acum pe seama confruntării, unii cu mai mult simț civic subliniind că de-atunci s-au rărit binișor inspecțiile în stațiune, în

Dmitry Brodetsky

vreme ce majoritatea fac haz de faptul că iscoadele procurorilor au văzut arătările în livingul primarului. Zi și tu, nu-i așa că-i criză mare la minister, că nu mai au bani nici să le ia băieților ăia niște ochelari? Le spune oricui are chef să-l asculte veterinarul, eternul contracandidat în alegeri al lui domn profesor, care așteaptă întotdeauna rezultatele acasă la acesta, că soacra primăriei face de alegeri masă ca la nuntă: Pentru toată lumea, maică, doar toți suntem comunitatea locală. Pe veterinar poți să te îmbufnezi că se îmbată ușor și că e cam uituc, dar nu că nu are dreptate: nu-i gospodărie din stațiune în care să nu-și facă apariția, de la chindie și până înainte de răsărit, entitățile transgresive. Până și la stână pot fi văzute spectrele, câinii nici nu le mai latră decât de plăcere; numai de atelierul mecanic al lui Duțu-levier se țin departe, însă, așa cum s-a analizat și votat în consiliul local, doar pentru că nu se pot structura lângă stația medie de transformare sau (dar la explicația asta n-a fost unanimitate) din cauza becurilor cu mercur pe care Duțu le ține și acum așa cum le-a găsit la privatizare.

Cel mai mult, lumea e mulțumită de buna cuviință a spectrelor. Nu s-a întâmplat, iar dacă totuși, nu s-a reclamat niciun caz în care aparițiile să surprindă pe cineva cu pantalonii în vine sau în timp ce căuta săpunul. De alte situații intime mai umblă vorba, dusă de regulă de fabuliști fără talent, dar la petrecerile tineretului, care s-au înmulțit, nu are nimeni oftică, ba chiar dimpotrivă, când dansează interferat transgresiv sau când câte un spectru, rar două, stau cocoțate ca vrăbiuțele pe tacul de biliard, pâlpâind intens dacă lovitura e productivă. Încă și mai tare i-a uns la suflet pe nimeeșteni întâmplarea de la botezul Călinei, fetița contabilei de la școala generală, pe care părinții ei s-au chinuit vreo zece ani s-o aibă. Când părinții așteptau afară, după canon, iar pruncuța era în brațele nașei, o localnică fără nicio specializare, dar care lua fața oricărui fotomodel, nefiind de mirare că l-a prins în chingi pe inginerul-șef de la Centru, singurul străin adus cu el de vânătorul-investitor, entitățile și-au făcut apariția pe lumină, așezându-se în dreptul heruvimilor pictați în biserică, însă, spre mulțumirea parohului, nu și la ușile împărătești, intensificându-și strălucirea la fiecare Amin. De atunci, de fetiță nu s-a prins nicio boală, nici măcar o vânătaie după vreo căzătură, deloc tinerii părinți primind asigurările medicului de familie că va supraveghea în permanență cazul, iar din partea preotului sfatul „Dar și voi, să nu vă lăsați ispitiți și s-o lăsați să se taie sau să prindă vreo răceală!”

Cam de pe atunci a început și vânătorul-investitor să cânte în corul bisericii și să dea ajutor la reconstruirea vechiului schit de pe stânca de la intrarea în defileu, de-au zis inițial nepoții din țara lui – adică nu chiar de la început, ci numai după ce-a vândut iahtul ca să fie bani de clopotniță – că și-o fi pierdut mințile. S-au convins că nu-i așa după o vizită lăsată cu o serbare câmpenească la care au fost oaspeții de onoare și, bineînțeles, după ce avocatul bătrânului – îl cunoașteți deja, fiul primarului – le-a înmânat actele de donare a averii. Din păcate, vârsta își spune cuvântul, vânătorul e tot mai des bolnav, așa că nu va putea onora invitația consiliului local de a participa la ședința la care se dezbate achiziționarea unor noi transformatoare, ca să nu mai rămână semne de întrebare că s-or supăra ori nu spectrele când cade rețeaua electrică și cele trei antene astroidice ies din modul de funcționare. Omul e însă relaxat: săptămâna trecută, înainte de a se prăpădi, tușa Gena i-a zis „Tu mai ai de așteptat și când te duci o fi de bine, Nefertiti a mea a zis că s-a văzut că ești om bun.”

Până atunci însă o să mai fie un rând de alegeri și domn profesor s-a gândit să stea de vorbă și cu Mike-OK, inginerul-șef de la Centru. Ieșise zvonul că nașul Călinei s-ar băga să candideze, poate n-ar fi încurcat socotelile, dar nu strica să-l aibă pe lista lui.

Daniel Haiduc

Supereroii şi miturile moderne

Adorate de unii pentru acţiunea spectaculoasă şi ritmul alert, disprețuite de alţii pentru lipsa de consistenţă a subiectelor sau personajelor, filmele cu supereroi, din ce în ce mai prezente în cinematografe, au o calitate esenţială: nu trec neobservate. Este, în aparenţă, meritul campaniilor publicitare din ce în ce mai rafinate ale industriei cinematografice, care ştie să exploateze arsenalul de tehnici şi medii de comunicare disponibile pentru a genera, în rândul publicului, interesul necesar obţinerii succesului financiar programat. Însă nu putem pune acest succes doar pe seama publicităţii, oricât de eficiente ar fi mijloacele sale de persuasiune, deoarece nu este vorba aici doar de popularitatea filmelor ca produse culturale în sine. Ne aflăm în faţa unui fenomen mult mai profund, care are la bază ataşamentul de durată al unei importante categorii de spectatori faţă de personajele individuale, indiferent de natura aventurilor trăite în film. Vorbim de un ataşament care începe de la vârste fragede, de obicei prin intermediul desenelor animate sau al benzilor desenate, şi continuă până la maturitate, manifestându-se atât prin dorinţa exprimată public, prin intermediul reţelelor de socializare sau al întâlnirilor de fandom, de a urmări continuări ale aventurilor supereroilor preferaţi, cât şi prin achiziţionarea, în timp, a unui număr important de obiecte simbolice legate de aceştia.

Mult timp estompat, fenomenul a cunoscut o dezvoltare exponenţială în ultimii ani, prin decizia marilor studiouri de film de a exploata la o scară mult mai largă temele supereroilor, prin multiplicarea numărului de producţii realizate şi alinierea acestora la tendinţele generale ale industriei divertismentului, manifestate prin serializarea filmului de cinema[1] şi prin integrarea lui cu alte medii care pot extinde şi completa poveştile spuse, în formă condensată, pe marele ecran: seriale de televiziune, desene animate sau jocuri pe calculator.

Ce este, de fapt, un supererou? În mitologia clasică, eroul este o figură mitologică sau legendară, adesea de descendenţă divină, înzestrată cu o putere sau capacitate deosebită. Prin extensie, eticheta a fost transferată asupra unor figuri istorice importante cărora li se recunoşteau astfel calităţile (curaj, noblețe, altruism etc.) şi, mai târziu, asupra personajelor principale din literatură sau film. Pentru diferenţiere, termenul de supererou va desemna orice personaj ficţional care are toate atributele eroului, având însă, în plus, puteri neobişnuite, supraumane, care-i permit să realizeze fapte extraordinare.

[1] Entitatea naratorială fundamentală devine trilogia.

Ideea de similitudine între poveştile supereroilor moderni şi miturile clasice nu este nouă, ea a fost folosită adesea pentru a justifica popularitatea primelor prin faptul că ar reuşi să capteze adevăruri esenţiale despre natura umană, venind, în acelaşi timp, în întâmpinarea aspiraţiei permanente a omului către impulsuri nobile şi acte eroice. Este însă supereroul cu adevărat un personaj mitologic? Este legitimă folosirea conceptului de mit modern? Poate ansamblul poveştilor cu supereroi să alcătuiască o unitate narativă cu caracter de mitologie? La aceste întrebări vom încerca să răspundem în continuare.

Matricea arhaică a miturilor

Se face adesea greşeala de a considera mitul ca un fel de legendă, o povestire a unor evenimente fabuloase desfăşurate cândva, *illo tempore*[2]. În fapt, pentru omul primitiv, trăitor al unei vieţi dificile, permanent expuse la nesiguranţă şi suferinţă, nu există două imagini ale universului, una „reală”, obiectivă, şi alta „mitică”, ci o singură modalitate de raportare la acesta. Actul de naştere al umanităţii echivalează cu o ruptură de orizontul imediat (ideea păcatului originar), o distanţare între realitate şi interpretarea ei, iar gândirea mitică constituie tocmai structura acestei distanţări[3]. Mitul este legat indisolubil de cunoaşterea primară pe care omul o dobândeşte despre sine şi despre ceea ce-l înconjoară, este răspunsul la nevoia sa de reintegrare în natură, de găsire a unui loc şi a unui sens care să-i garanteze existenţa.

Miturile nu sunt opera unei gândiri unitare, deci nu este necesară căutarea unei perspective de ansamblu[4]. Totuşi, există o tendinţă permanentă de a teoretiza pe marginea lor, în căutarea unei abordări conceptuale unitare – personajele mitului sunt considerate fie creaturi omeneşti angajate în îndeplinirea unui ritual, a unei activităţi cu caracter sacru[5], fie personificări ale unor obiecte sau fenomene naturale, având deci funcţia de cunoaştere – fără a ţine cont de faptul că este vorba de un domeniu care iese din zona confortabilă a raţionalului. Problema nu sunt teoriile în sine, ci faptul că ele duc adesea la deposedarea mitologiei de valoarea sa metafizică, transformând miturile componente în simple ficţiuni şi făcând dificilă identificarea riturilor

[2] Cu sensul de timp mitic în care zeii au creat lumea.

[3] Gusdorf 1996, pag. 11

[4] Gusdorf 1996, pag. 13

[5] A înfăptui ceva sacru înseamnă *a sacrifica*, a face un *sacrificiu* dedicat puterilor nevăzute de la care se aşteptă în schimb ajutor şi ocrotire.

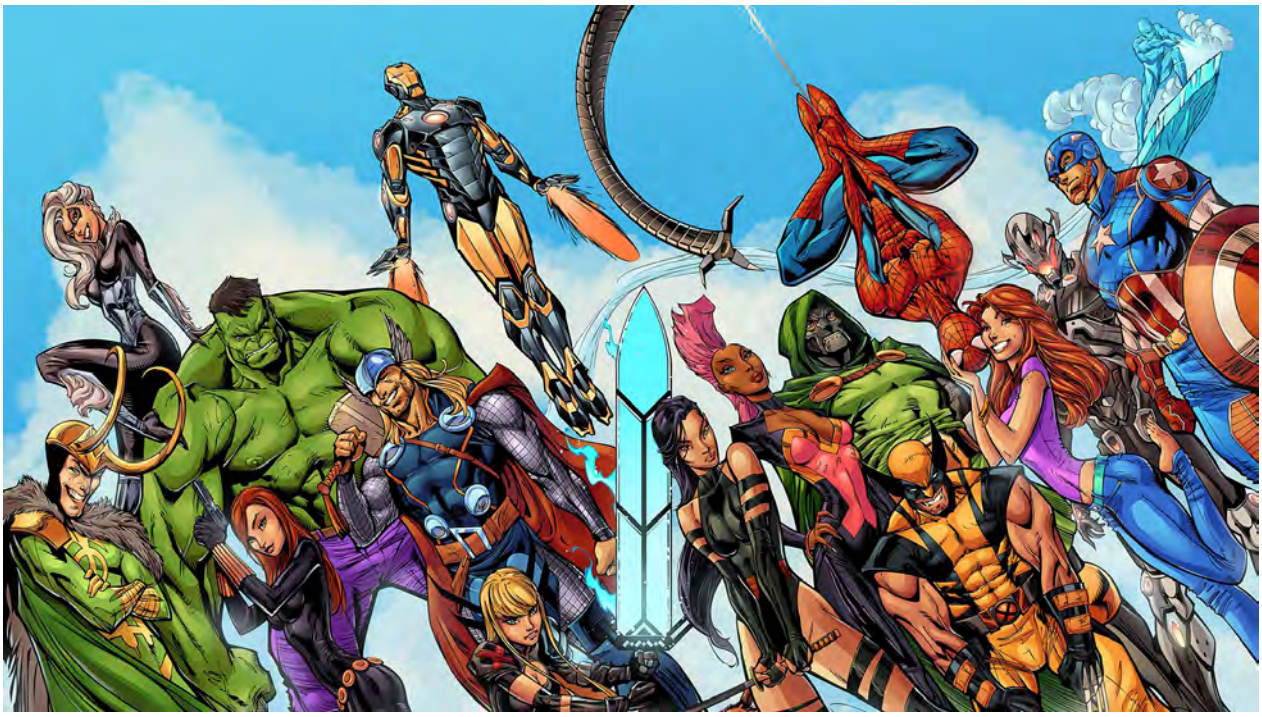

Copyright © Anon Craft

originale, pierdute în exuberanţa episoadelor apocrife. Este cazul mitologiei greceşti, în care caracterul iniţiatic al povestirilor a dispărut puţin câte puţin îndărătul aspectului lor poetic şi romanesc[6].

Trebuie subliniat faptul că dezvoltarea unui adevăr doctrinar în mit nu se face prin cuvinte. El nu este o fabulă, ci aparţine mai curând domeniului tăcerii, al lucrurilor care, prin natura lor, nu pot fi exprimate altfel decât prin simboluri[7]. Mitul, ca şi misterul, se trage dintr-o ideologie ezoterică în care i se postulează caracterul de primordialitate şi necesitate şi, din acest motiv, adevărurile revelate de el sunt modele ce pot fi regăsite pe fundalul oricărui spectacol, ca o amintire ancestrală uitată chiar de cei ce sunt supuşi repetării ei. În fapt, orice activitate umană esenţială, care răspunde unor nevoi, devine tematică şi iterativă, ea încorporând, într-o formă sau alta, cel puţin una din căile de realizare metafizică regăsite în mituri (acţiunea, dragostea, cunoaşterea)[8].

Mitul este un tip de discurs, un sistem de comunicare. El are ca scop transmiterea unui mesaj, însă nu este definit prin obiectul mesajului, ci prin modul în care îi dă naştere, ceea ce implică existenţa unor limite formale, dar nu şi a unor limite substanţiale. Din acest motiv, mitul nu poate fi în niciun caz restrâns la un discurs de natură orală. El poate să consiste din moduri de reprezentare diverse, nu doar text scris, ci şi fotografie, cinema, reportaj, sport, spectacol, publicitate. Oricare din aceste activităţi poate servi ca suport unui discurs de factură mitică[9] şi acest lucru conferă cercetătorului legitimitatea necesară abordării ideii de mitologie recentă din perspectiva studiilor mitologice clasice, cu condiţia, bineînţeles, să reuşească delimitarea din ansamblul creaţiilor culturale moderne a acelora care se supun regulilor formale ale mitului. Care sunt acestea? Mircea Eliade identifică trei componente esenţiale ale comportamentului mitic: repetarea unui model transuman, repetarea unui scenariu exemplar şi ruptura de timpul profan printr-o deschidere către Marele Timp[10].

Apariţia şi dezvoltarea miturilor moderne

Subiectele şi personajele miturilor moderne sunt, în cea mai mare parte, extrase din filonul benzilor desenate, un curent extrem de popular în prima jumătate a secolului trecut, care, fără a înceta să se manifeste în mediul său original, a dobândit o relevanţă culturală semnificativă odată cu preluarea personajelor şi temelor sale de către industria cinematografică. Deşi originea lor este mult mai veche[11], benzile desenate au început să circule în masă în perioada interbelică, mai întâi ca povestiri desenate în

[6] Benoist 1995, pag. 119. În accepţiunea lui Benoist, mit şi rit sunt expresiile complementare ale aceluiaşi destin, ritualul fiind aspectul său liturgic, iar mitul realizarea lui de-a lungul unei istorii trăite.

[7] Cuvântul „fabulă" înseamnă vorbire (*fabula*), în timp ce cuvântul „mit" provine dintr-o altă rădăcină, însemnând mut şi tăcut (*mutus*).

[8] Benoist 1995, pag. 120

[9] Barthes 1984

[10] Eliade 1998, pag. 24

[11] Se pot considera ca precursoare ale benzilor desenate povestirile cu caracter istoric spuse prin intermediul unor imagini succesive, însoţite sau nu de text, pe frizele greceşti, pe columna lui Traian, pe monumentele egiptene sau pe celebra tapiţerie de la Bayeux. Adăugăm aici manuscrisele medievale ilustrate, menite să popularizeze pildele biblice în rândul populaţiei analfabete.

paginile ziarelor şi revistelor şi apoi ca reviste de sine stătătoare. Întâietatea în rândul supereroilor îi revine lui Superman, nu doar din punct de vedere cronologic[12], ci şi datorită rolului său de lider incontestabil al unei serii întregi de personaje de benzi desenate care au devenit, într-o perioadă de incertitudini şi anxietate, simboluri ale optimismului şi tăriei de caracter pentru o populaţie americană adâncită în depresie, oferind o alternativă cinismului şi izolării care se insinuau treptat în societate[13].

Ceea ce face ca benzile desenate cu supereroi să semene, mai mult decât orice alte creaţii moderne, cu miturile antice este natura lor de serial. În Antichitate, în cadrul culturilor bazate pe tradiţia orală, membrii comunităţii trebuiau să contribuie în mod activ la păstrarea poveştilor, ceea ce înseamnă că ele au fost supuse unui îndelungat proces de selecţie, un test al timpului căruia i-au supravieţuit doar cele mai preţuite, mai populare. Actul organic, viu, al repovestirii a pus în mod irevocabil amprenta valorilor culturale specifice fiecărei generaţii asupra mitologiei continue. Descoperirea de către om a posibilităţii de înregistrare în scris a limbajului vorbit a alterat în mod radical acest proces deoarece, povestirile putând fi de acum lecturate în izolare şi date mai departe într-o formă nealterată, n-a mai fost nevoie de tradiţia orală a comunităţii ca să perpetueze mitologia. Mai târziu, prin inventarea tiparului şi distribuirea la o scară fără precedent a cărţilor, tradiţia orală a fost înlocuită definitiv de cuvântul scris, miturile lăsând loc literaturii. Din acest moment se încetăţeneşte ideea că mitul este o creaţie literară ce aparţine definitiv trecutului, că nu pot fi considerate mituri decât naraţiunile cu origini arhaice, reconstituite şi fixate în scris, de obicei sub formă cultă, alterată.

Desigur, literatura poate aborda şi ea teme cu caracter mitic, numai că definirea şi impunerea unui mit devine mult mai dificilă într-o societate în care, cu toate că educaţia influenţează într-o oarecare măsură selecţia textelor citite de noile generaţii, în general poveştile nu mai sunt repovestite, ci transmise mai departe în forma originală intenţionată de autor. În loc să devină mituri, ele devin creaţii literare, artefacte cu autor şi dată de realizare precizate, care coexistă în loc să concureze pentru viabilitate[14]. Mai mult, cât timp tehnologia permite existenţa unei abundenţe de naraţiuni, fiecare din ele înregistrate într-o formă fizică accesibilă oricui în intimitatea spaţiului său privat, fără interacţiune cu comunitatea, ocazia de a construi consens în jurul unei anumite poveşti, condiţie esenţială pentru consacrarea mitului, apare din ce în ce mai rar.[15]

[12] Prima apariţie în revista *Action Comics* nr. 1 din 1938.

[13] Kremer 2010

[14] Editurile şi industria cinematografică fac totuşi o selecţie bazată pe popularitate, în sensul că sunt finanţate şi distribuite cu precădere acele produse culturale care se conformează dinainte unor criterii particulare, popularitatea fiind astfel mai puţin un mod de evaluare cât măsura aderării la un trend, la o modă creată artificial.

[15] Kremer 2010

Particularitatea benzilor desenate americane rezidă în faptul că, deşi sunt publicate în reviste individuale, sub formă de literatură de nişă, personajele şi lumile descrise în ele nu le aparţin. Natura episodică a publicaţiilor a permis materialului-sursă să se dezvolte şi să se reinventeze cu fiecare nou personaj sau serie, pentru fiecare nouă generaţie, beneficiind în permanenţă de loialitatea unor comunităţi de fani cu locuri de întâlnire publice şi comportamente ritualizate, care au reuşit să ridice un gen publicistic minor la rangul de fenomen cultural. Adăugând aici şi faptul că, în lumea benzilor desenate, supereroii se întâlnesc adesea între ei – uneori pentru a se confrunta, cel mai adesea pentru a se alia,

Copyright © DC Comics

în cadrul unor echipe de elită[16], împotriva unui inamic comun – avem toate motivele să ne punem întrebarea dacă nu cumva acest univers imaginar complex şi, într-o oarecare măsură, autonom poate constitui o mitologie originală.

La prima vedere, supereroii posedă toate caracteristicile personajelor mitologice. Ei apar ca modele transumane prin excelenţă, identitatea lor fiind inextricabil legată de puterile cu care au fost înzestraţi. De asemenea, fiecare dintre ei repetă, aproape obsesiv, în limitele universului său particular, un scenariu exemplar

[16] De-a lungul anilor au fost create numeroase echipe, spre exemplu *The Defenders*, *The Avengers* sau *Justice League*.

caracteristic mitului, în centrul căruia se află lupta dintre bine şi rău. Sarcina principală a supereroului modern, ca reprezentant al forţelor luminii, este întotdeauna aceea de prezervare a civilizaţiei în faţa atacurilor creaturilor întunericului, întruchipate, pentru echilibru, de antieroi cu puteri de acelaşi calibru sau chiar mai mari: antieroul mitic (monstrul preistoric trezit la viaţă sau diavolul şi încarnările sale), antieroul uman (savantul, afaceristul, politicianul – fiecare angajând, în mod discreţionar, resurse cvasinelimitate în încercarea de a cuceri puterea absolută) sau antieroul extraterestru (entitate capabilă să distrugă planeta, galaxia, universul).

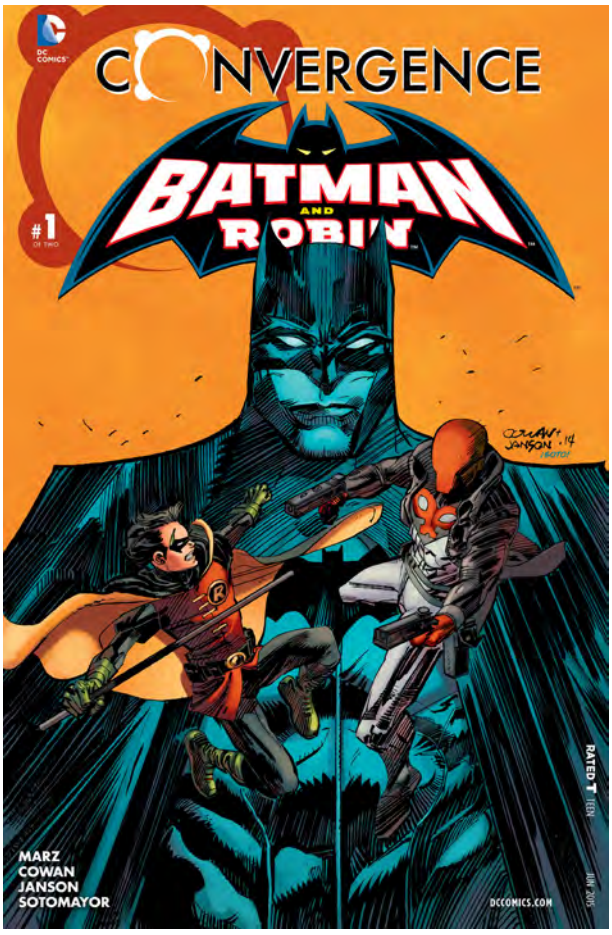

Copyright © DC Comics

În ce priveşte ruptura de timpul profan, discuţia trebuie să pornească de la înţelegerea conceptului complementar de timp sacru. În societatea tradiţională, orice gest responsabil reproducea un model mitic şi, în consecinţă, se desfăşura sub semnul ciclului, al regenerării periodice. Prin urmare, existenţa omului arhaic, sacralizată în componentele sale esenţiale (munca, meşteşugurile, războiul, dragostea), deşi putea fi extrem de dificilă, era bogată în semnificaţii şi nu simţea apăsarea timpului, aşa cum îl înţelegem astăzi. Prin desacralizarea muncii în societăţile moderne, omul devine prizonierul meseriei sale, pierzându-şi parţial libertatea, deoarece nu se mai poate sustrage curgerii implacabile a timpului. De acum înainte, singura evaziune posibilă la scară colectivă rămâne distracţia, echivalentă ieşirii din timpul profan[17], din istoria proprie, prin trăirea unui ritm temporal diferit. În acest sens, lectura, una din multele distracţii aflate la îndemână, oferă o cale relativ simplă de rupere a timpului profan prin integrarea, măcar temporară, în alte ritmuri, permiţând astfel omului să trăiască iluzia stăpânirii timpului[18].

Aşadar, benzile desenate cu supereroi, în accepţiunea lor de creaţii literare, prezintă toate cele trei caracteristici formale ale miturilor, ele având, de asemenea, gradul de interrelaţionare necesar constituirii unei mitologii unitare. Este însă această mitologie modernă capabilă să reziste procesului, aflat deja în fază finală, de tranziţie de la mediul tipărit la ecranul de cinema?

Cinematografia sau noua realitate

Actul transformării unei serii de imagini statice în film[19] constituie o aventură tehnică şi estetică pe care cinematografia a experimentat-o încă de când făcea primii paşi către statutul de artă. Pentru supereroii desenaţi, trecerea la condiţia de personaje de film a însemnat, în acelaşi timp, un câştig şi o pierdere. Câştig – deoarece filmul a insuflat poveştilor acestora o vitalitate nouă, de natură să le potenţeze capacitatea de seducţie, atât prin realismul şi expresivitatea jocului actoricesc, cât şi prin adăugarea dimensiunii sonore sau a suspansului. Pierdere – deoarece, în primele decade de existenţă a cinematografului, bugetele limitate şi precaritatea mijloacelor tehnice de realizare a efectelor speciale au dus la restrângerea spectrului tematic abordat şi la sacrificarea complexităţii vizuale a graficii originale.

De-a lungul unui secol de existenţă, supereroii au avut ocazia de a veni în contact cu mai multe generaţii de spectatori, temele şi personajele benzilor desenate devenind o sursă importantă de inspiraţie pentru industria divertismentului, fie că vorbim de filme individuale, serii de filme săptămânale[20], desene animate sau, mai târziu, de filme de televiziune. Totuşi, succesul acestora a rămas limitat, nereuşind să se ridice la nivelul de popularitate al epopeilor cinematografice de tip Star Wars sau Star Trek, poate cu excepţia notabilă a lui Superman (1978)[21]. Este meritul lui Batman (filmul din 1989 al lui Tim

[17] Eliade 1998, pag. 30
[18] Eliade 1998, pag. 29
[19] În esenţă, tehnica filmului constă în derularea unei secvenţe de imagini statice cu o anumită viteză pentru a crea iluzia mişcării, efectul bazându-se pe o anumită remanenţă a percepţiei vizuale umane.
[20] Categorie de filme populare la jumătatea secolului douăzeci, constând în episoade scurte care rulau în cinematografe câte o săptămână şi care se încheiau întotdeauna cu un moment de suspans pentru a determina spectatorii să revină săptămâna următoare pentru un nou episod. Dezvoltarea televiziunii a dus la dispariţia acestor seriale din cinematografe, unele din ele fiind preluate şi adaptate pentru „micul ecran”.
[21] Cele trei urmări ale sale s-au dovedit a fi mai puţin inspirate, având încasări din ce în ce mai mici.

Burton), de a revigora genul aventurilor cu supereroi, el punând bazele unei serii pe cât de longevive, pe atât de populare, dar şi ale unui proces de tranziţie care a culminat cu transformarea celor mai importante edituri specializate în benzi desenate, Marvel Comics şi DC Comics, deţinătoare ale drepturilor de copyright pentru majoritatea supereroilor, în companii de entertainment, subsidiare ale giganţilor Disney, respectiv Time Warner. Din acest moment, filmul devine principalul mediu de afirmare al mitului modern[22].

În ultimele trei decenii, mijloacele de exprimare tehnico-creativă ale cinematografiei, impregnate şi uneori chiar subjugate de tehnologia efectelor speciale, au evoluat constant, atingând un nivel de rafinament atât de înalt, încât astăzi se poate spune că nu mai există, practic, limite în ce priveşte capacitatea de transpunere vizuală pe ecran a constructelor imaginare propuse de scenarişti şi regizori. Este ingredientul ce lipsise, în cea mai mare parte a secolului douăzeci, filmelor inspirate din benzile desenate şi, în acelaşi timp, motivul pentru care vechile teme pot fi astăzi reluate şi reinterpretate fără teama de a uzurpa memoria vreunui produs cultural devenit cult, aşa cum s-a întâmplat nu de puţine ori în istoria filmului[23].

În noua paradigmă a divertismentului total, care integrează programatic filmul, televiziunea, jocurile pe calculator şi Internetul, supereroii posedă două atuuri importante. Ei vin, pe de o parte, cu universuri imaginare gata create, extrem de complexe şi de ofertante, atât narativ cât şi vizual, iar, pe de altă parte, cu un capital de popularitate nealterat, în ciuda trecerii anilor. Sunt garanţii suficiente pentru ca industria divertismentului să investească masiv în reluarea miturilor originale, proiectate însă la o dimensiune epică fără precedent, în care dezvoltarea poveştilor individuale este însoţită de un amplu proces de unificare a universurilor particulare şi de sincronizare a celui rezultat cu realitatea cotidiană. Deocamdată nu există un singur univers cinematic, fiecare dintre cei doi mari producători încercând să-şi promoveze propria „realitate", populată doar de personajele pentru care deţin drepturile de copyright[24], însă cele două proiecte sunt similare. Vorbim, în fiecare caz, de o creştere graduală a numărului de filme produse, proces în care unii dintre supereroi sunt favorizaţi, poveştile lor beneficiind deja de două sau chiar trei reiniţializări[25], în timp ce alţii îşi aşteaptă încă rândul la glorie. Ceea ce contează, însă, dincolo de aspectele de strategie cultural-economică, este faptul că, prin filme, supereroii devin – pentru a câta oară? – contemporani cu o nouă generaţie de spectatori; ei coboară încă o dată în lume, luând-o în stăpânire în mod ritualic şi revendicând astfel un statut similar cu cel al eroilor antici.

Supereroii sunt convingători tocmai pentru că poveştile lor sunt situate în acelaşi continuum temporal cu noi. Spectatorul se identifică cu personajul preferat (în acel timp concentrat care constituie dimensiunea specifică a spectacolului), participă la aventura lui şi, pe parcurs, este invitat să reflecteze la ideea de transumanism, de evoluţie a omului dincolo de barierele firii. Observăm aici o tendinţă naturală de a deturna

[22] Tranziţia s-a încheiat în perioada 2008 – 2009.

[23] Adesea, noile versiuni ale unor produse culturale nasc comparaţii incorecte în ce priveşte valoarea lor artistică prin exacerbarea criteriului „fidelităţii" faţă de opera originală.

[24] Nu poate fi exclusă posibilitatea ca, în viitor, odată consumate temele majore ale fiecăruia, cele două universuri cinematice să devină, din raţiuni economice, unul singur.

[25] În sensul de realizare a unor serii de filme distincte, dar care reiau povestea din acelaşi punct temporal. A se vedea cazul *Spiderman* (2002, 2012 şi probabil 2017).

Copyright © Comic Vine

mitul către experimentul ştiinţific. Ce ar rezulta dacă s-ar combina ADN-ul uman cu cel al unui păianjen? Sau dacă trupul uman ar deveni indestructibil? Prin ce mijloace ar putea omul să-şi schimbe înfăţişarea după voie, să-şi vindece rănile, să controleze stihiile naturii, să manipuleze materia prin telekinezie? Ne situăm la graniţa, uneori extrem de permeabilă, dintre ştiinţă şi supranatural, însă una din caracteristicile mitului modern este tocmai acceptarea supranaturalului ca imaginar pur şi integrarea lui în ordinea firească a lucrurilor prin desacralizare şi explicare. În acest demers, ştiinţa este prinsă la mijloc, deoarece explicaţia ştiinţifică este întotdeauna incompletă, este o simplă teorie care nu necesită demonstraţie, rolul ei fiind doar de a crea iluzia unui sens. Din acest punct de vedere, mitul modern poate trece uşor drept science-fiction, el funcţionând ca exerciţiu de imaginaţie, dar şi de anticipaţie, ca un fel de indicator al posibilelor schimbări sociale pe care progresul le-ar putea induce, în viitorul apropiat, prin adâncirea discriminării tehnologice dintre indivizii care îşi vor putea procura „puteri" speciale şi ceilalţi.

Însă mitul modern nu poate (şi nici nu trebuie să încerce) să-şi revendice apartenenţa la science-fiction, deoarece ar rămâne împotmolit într-o mediocritate a lipsei de idei, temele sale de bază fiind de mult consumate în cadrul acestui curent artistic care, deşi suferă de epuizare cronică în plan literar, trăieşte şi prosperă ca niciodată într-un cinema dispus să-i satisfacă toate pretenţiile creative. Dacă transumanismul apropie aventurile supereroilor de science-fiction, ceea ce le separă este tocmai ideea repetării scenariului exemplar. Acele şabloane narative specifice, considerate adesea de critica de film (şi, în egală măsură, de cea literară) ca fiind expresii ale lipsei de originalitate creativă, sunt de fapt esenţiale deoarece, prin ele, ecourile miturilor ancestrale se fac simţite în miezul poveştilor moderne. Misiunea unui supererou este întotdeauna aceeaşi. Ea nu constă în a înfrunta, în orice condiţii, duşmanul venit să-i distrugă lumea, într-o încleştare surdă a muşchilor şi tehnologiei, ci în a înţelege natura provocării şi a se retrage apoi, umil, din planul efectelor secundare către zonele cauzale ale psihicului, în inima unui teritoriu stăpânit de demoni pe care trebuie să-i învingă[26], la sfârşitul unui ritual sacru de iniţiere, pentru a putea ajunge la experierea directă, fără distorsiuni, a imaginii sale arhetipale[27]. Abia atunci supereroul se poate întoarce în lume, înarmat cu o nouă cunoaştere care nu doar că-l va ajuta să-şi învingă duşmanul exterior, ci şi să dea sens acelei victorii, prin consacrarea ei ca moment al încheierii unui ciclu al vieţii şi al începerii următorului.

Privite din perspectivă mitologică, cele două direcţii majore de dezvoltare a seriilor de filme cu supereroi sunt, în aceste condiţii, perfect justificate. Vorbim, pe de o parte, de orientarea către trecut, însemnând căutarea originii, dezvăluirea istoriei personale, devenirea, iniţierea, iar pe de altă parte, de orientarea către viitor, de înfruntarea necunoscutului, de evoluţie prin regenerare sau prin actualizarea periodică a puterilor supraumane. Ambele direcţii se revendică de la mit şi ambele contribuie, în egală măsură, la perpetuarea sa.

Personalitatea multiplă a supereroului modern

Ritmul şi exuberanţa cu care supereroii sunt integraţi proiectelor de divertisment actuale par să sugereze o încercare de confiscare definitivă şi totală a mitologiei construite în jurul lor de către industria filmului şi, probabil, aceasta este şi intenţia marilor studiouri. Ceea ce se uită, însă, sau se ignoră, este faptul că niciuna din funcţiile produselor culturale rezultate – funcţia socială, de receptare şi focalizare a interesului şi afecţiunii publicului, funcţia educativă, de ipostaziere a unui comportament social exemplar sau funcţia politică, de promovare a unei ideologii – nu poate exploata întregul spectru de semnificaţii al mitului. Mai mult, cultura internă proprie cinema-ului, acel ansamblu de cunoştinţe, tehnici şi experienţe care postulează „cum se face" opera de artă, în speţă filmul, intră, într-o anumită măsură, în conflict cu constrângerile impuse de formele fixe prin care mitul îşi prezervă esenţa. Nimic nu exprimă mai bine acest conflict decât personalitatea supereroului ca star de cinema.

Imaginea arhetipală a eroului mitic, în sensul de matrice care-i influenţează conduita, propune un set general de trăsături de caracter pe care spectatorul se aşteaptă să le regăsească în fiecare reprezentant al acestei clase. În cadrul unui univers cinematic însă, lucrurile se complică deoarece supereroul va dobândi întotdeauna o triplă personalitate, la cea de ordin general, arhetipal, adăugându-se o personalitate atent construită a personajului imaginar care „trăieşte" povestea (şi al cărui *alter-ego* este supereroul)[28], precum şi una foarte specifică, cea a actorului care-l interpretează[29].

În ceea ce priveşte actorul, problema principală constă în necesitatea înlocuirii sale periodice, de obicei la încheierea unei serii de filme cu un nou „avatar uman" care să ducă ştafeta mai departe. Motivul poate fi înaintarea în vârstă a actorului, epuizarea registrului său expresiv, incompatibilitatea cu o nouă abordare

[26] O soluţie facilă de prezentare a acestui proces cu mijloacele cinematografiei este confruntarea supereroului cu dublura sa, entitate ce apare atunci când trăsăturile sale negative de caracter nu mai pot fi ţinute sub control şi ies la suprafaţă. Superman, Spiderman, dar şi alţi supereroi, trebuie să treacă, la un moment dat, prin această încercare.

[27] Eliade 1998, pag. 22

[28] Personaj care are, de cele mai multe ori, o identitate publică obişnuită: Clark Kent (Superman), Bruce Wayne (Batman), Bruce Banner (Hulk), Natasha Romanoff (Black Widow), Steven Rogers (Captain America), Tony Stark (Ironman) etc.

[29] Actorii foarte buni sunt capabili să dispară complet în spatele personajului pe care-l joacă, ceea ce nu prea este cazul în genul de filme despre care discutăm aici.

stilistică – regizorii sunt şi ei schimbaţi, chiar mai des decât actorii – sau tendinţa naturală a showbiz-ului de a-şi genera propriile „mitologii" interne, amplificând imaginea publică a vedetei de cinema, cu dramele ei reale sau închipuite, în detrimentul personajului pe care trebuie să-l întruchipeze pe ecran.

Construcţia acestui personaj şi, mai ales, necesitatea consecvenţei în evoluţie de-a lungul unei serii de filme creează o a doua problemă, deoarece, indiferent de partitura pe care este pus să o joace la un moment dat, el rămâne, în esenţă, o fiinţă tragică. Pentru supererou realitatea constituie o capcană, deoarece povestea sa nu este opţională. El nu poate să apară dacă şi când doreşte, ci este dator să intervină ori de câte ori este chemat şi să se sacrifice fără rezerve pentru salvarea comunităţii locale (sau a patriei, planetei etc.), ispăşind astfel „vina" de a fi diferit de ceilalţi oameni, în ochii cărora apare ca un favorizat al sorţii, ca un ales. Supereroul trăieşte astfel o dramă permanentă, chiar dacă încearcă să o ascundă în spatele anonimatului populist, al izolării elitiste sau al strălucirii imaginii de vedetă publică. Prin urmare, este sarcina dificilă a fiecărei noi poveşti, a fiecărui nou episod, de a-i justifica în permanenţă disponibilitatea de a acţiona prin inventarea de noi şi noi motivaţii interioare, derivate însă toate din câteva şabloane de bază: împărţirea dreptăţii (cel mai facil şi mai puţin credibil), datoria, răzbunarea, iubirea.

Ajungem astfel la cea mai importantă problemă a filmelor cu supereroi, şi anume faptul că povestea are întotdeauna un final fericit (*happy ending*). Acest ingredient, considerat indispensabil succesului de public, este cât se poate de nociv din perspectiva mitului, deoarece supereroul se regăseşte, la sfârşitul fiecărui film sau episod, în acelaşi punct din care a plecat. Nu s-a schimbat nimic. Prin repetarea scenariului exemplar, supereroul n-a făcut decât să-şi consume simbolul, să-l secе de semnificaţii, fără a avansa în niciun fel în înţelegerea mecanismelor ascunse ale lumii şi vieţii. Soluţia este evidentă. Ea a fost formulată de mult timp, chiar şi în cadrul cinematografiei: personajul trebuie să moară. Doar aşa se pot crea premisele înnoirii, ale începerii unui nou ciclu, în care o altă persoană va avea privilegiul să preia rolul supereroului şi să ducă lupta mai departe, sub acelaşi nume sau sub un altul.

Finalul fericit a reprezentat dintotdeauna farmecul, dar şi slăbiciunea celei de-a şaptea arte. El va constitui, probabil, şi unul din motivele pentru care curentul filmelor cu supereroi îşi va pierde, la un moment dat, priza la public şi va cădea în desuetudine, încheindu-şi misiunea în cadrul culturii populare. Sau poate că nu. Una din cele mai longevive serii de filme din istoria cinematografului – şi, din întâmplare sau nu, cea mai de succes – a instituit, chiar de la primul episod, regula sacrificiului unor personaje principale în scopul maximizării şanselor celorlalţi, ale generaţiei următoare, de a duce mai departe misiunea sacră încredinţată, aceea de apărare a civilizaţiei luminii în faţa atacurilor întunericului. Este vorba, desigur, despre Star Wars. Deşi nu se încadrează în genul filmelor cu supereroi, acest basm cinematografic modern trădează evidente influenţe mitologice, iar direcţia imprimată de noua trilogie din serie, care şi-a consumat recent primul episod, pare să urmeze fără rezerve tradiţia celor două trilogii anterioare. Star Wars este, fără doar şi poate, prima serie de filme în care mitul îşi impune cu adevărat regulile, iar succesul său ar putea constitui un model pentru orice altă întreprindere de gen.

Miturile antice sunt produse ale mentalităţii primitive ce apar atunci când aceasta se străduieşte să realizeze o participare la realitate, participare ce nu mai e resimţită ca imediată, recurgând la intermediari, la vehicule menite să asigure o comuniune ce nu mai e trăită[30]. Dar nu cumva exact acest lucru se întâmplă şi în societatea contemporană? Nu este aceasta problema eternă a omului căzut în timp? Dacă da, atunci înseamnă că omul are nevoie în continuare de mit şi, prin urmare, supereroul are, în conştiinţa colectivă, un rol mult mai important decât cel de simplu personaj ficţional. Şi, chiar dacă, după un timp, producţiile cinematografice de gen vor avea parte de soarta westernurilor[31], supereroii vor fi, cu siguranţă, capabili să se extragă din capcana filmului (aşa cum au făcut-o şi din benzile desenate), pentru a se insera din nou, cu aceeaşi dezinvoltură, într-unul din noile medii de creaţie ale viitorului.

Bibliografie

Benoist, Luc, *Semne, simboluri şi mituri*, Editura Humanitas, Bucureşti 1995

Campbell, Joseph, *Eroul cu o mie de chipuri*, Editura Herald, Bucureşti 2013

Eliade, Mircea, *Mituri, vise şi mistere*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti 1998

Gusdorf, Georges, *Mit şi metafizică: Introducere în filozofie*, Editura Amarcord, Timişoara 1996

Webografie

Kremer, Nick, *This is Not Your Father's Thor: Using Comics to Make Mythology Meaningful*, în *SANE journal nr. 1/2010*, http://digitalcommons.unl.edu/sane/vol1/iss1/4/, 5.02.2016

Barthes, Roland, *Mythologies: Myth today*, Editura Hill and Wang, New York, publicat la http://xroads.virginia.edu/~drbr/myth.html, 5.02.2016

Lucien Lévy-Bruhl, *Les fonctions mentales dans les sociétés inférieures*, 1910, Ediţie electronică publicată la http://classiques.uqac.ca/classiques/levy_bruhl/fonctions_mentales/fonctions_mentales .html, 5.02.2016

[30] Lévy-Bruhl 1910, cap. IX, pag. 105

[31] Este o opinie împărtăşită de mulţi oameni de cinema, printre care şi de Steven Spielberg care a opinat recent că filmele cu supereroi constituie un curent trecător, care va avea soarta westernului.

Laurenţiu Nistorescu

Odiseu, Sindbad, Skywalker

Lansarea celui de-al șaptelea episod al francizei science-fiction Star Wars, din 14 decembrie 2015, a marcat, incontestabil, o nouă etapă în evoluția acestui fenomen cultural. Într-un anumit sens, mai degrabă cantitativ, acest salt evolutiv fusese anticipat de preluarea francizei de către Studiourile Disney, știut fiind faptul că noul producător nu s-a limitat să asigure continuitatea proiectului inițial – acest obiectiv este garantat prin demararea filmărilor la episodul VIII, penultimul din proiectul inițial, cu premiera anunțată pentru 15 decembrie 2017 – ci s-a angajat într-o serie de proiecte-ramificații, care include seriale de animație și filme independente, precum *Rogue One: A Star Wars Story*. Avem de-a face aici, desigur, cu o deloc surprinzătoare mișcare strategică a industriei filmografice, care are resurse, motivații și așteptări globalizatoare și care-și valorifică în această direcție avantajele. Dar, pe acest fond, avem de-a face și cu o inovație narativă, care completează agreabil eforturile (nu întotdeauna încununate de succes) de tehnică cinematografică: meta-basmul.

De la bun început, trebuie să precizăm că această inovație are un grad accentuat de relativism. Chiar și în industria cinematografică, situațiile în care diverse narațiuni sunt construite mai mult sau mai puțin independent în jurul aceloraşi personaje, evenimente, toposuri ș.a.m.d., fără a se atinge formula serialului – în raport cu acestea, Star Wars se evidenţiază ca primul caz în care efortul de creare a meta-basmului este unul programatic. Dacă ne raportăm însă la ansamblul artelor narative (filmul fiind, din această perspectivă, o prelungire a literaturii, în toate ipostazele sale și nu doar în condiția de ecranizare), vom descoperi, fără greutate, că formula meta-basmului are o existență riguros multimilenară și un prestigiu cultural pe măsură. Este suficient să amintim în acest sens – și precizăm că am ales, dintr-o paletă mult mai largă de exemple la îndemână, câteva dintre epopeile care îmbină, într-o măsură comparabilă, temele confruntării dintre bine și rău și, respectiv, explorarea unui necunoscut oarecum tangibil, limitându-ne totodată, din rațiuni de comprehensiune culturală, la spațiul cultural euro-mediteranean – superpoveștile *Odiseea, Alexandriada* sau *Călătoriile lui Sindbad*.

Cititorului obișnuit, care a intrat în contact cu aceste capodopere ale culturii universale doar prin intermediul unor prelucrări târzii, inevitabil construite în logica unei cursivități narative, îi va fi probabil mai dificil să distingă, aici, între categoria meta-basmului și cea a seriei/serialului. Cei mai îndeaproape familiarizați cu istoria culturală știu însă că formele principale în care aceste epopei ne-au parvenit sunt rezultatele unor sistematizări târzii (datând de acum circa două milenii și jumătate în cazul aventurilor lui Odiseu, circa două milenii în cel al lui Alexandru și ceva mai puțin de un mileniu și jumătate în cazul lui Sindbad), care au lăsat la o parte sau au încorporat – fatalmente simplificând și distorsionând – numeroase alte ramificații, multe dintre ele funcționând literar ca basme de sine stătătoare, ale fiecăreia dintre superpoveștile amintite. O „franciză Homer", ca să rezumăm astfel polemicile privind paternitatea operei, „superproducția" *Odiseea* reunește,

Arnold Böcklin - „Odysseus and Polyphemus"

pe lângă saga întoarcerii acasă a eroului central Ulise-Odiseu, după Războiul Troian, numeroase alte narațiuni mai mult sau mai puțin autonome, precum cea despre pseudoparadisul din insula vrăjitoarei Circe, cea despre întâmplările petrecute în Ithaca, în versiunea în care Ulise nu se mai întoarce și tronul este moștenit de fiul său Telemah, cea despre originea ciclopului Polifem sau cea despre apariția trecătorii dintre Scyla și Caribda. Unele dintre aceste istorioare provin din alte arii culturale,

fiind încorporate meta-basmului central al lui Odiseu din aceeași nevoie de a satisface un auditoriu prea curios sau (ceea ce e aproape același lucru) de a-i transmite acestuia informații culturale într-un limbaj care-i este deja familiar. Altele rezultă din tentația (sau, nu putem ignora din programul propagandistic – lumea lui Homer este una a sacerdoțiilor transcontinentale și a competițiilor culturale acerbe) de a așeza întâmplarea despre Odiseu într-un context care să-și îmbogățească pe această cale oferta și, bineînțeles, prestigiul, apelând, ca și scenariștii de astăzi, la aducerea laolaltă a supereroilor din narațiuni distincte: în cazul dat, a celor din epopeea Războiului Troian și a celor dintr-o altă „superproducție" de succes a Antichității mediteraneene, zeii Olimpului.

Aceleași mecanisme sunt puse în mișcare și în cazul *Alexandriadei*, relatarea aventurilor militare ale eroului macedonean care a cucerit Imperiul Persan adjudecându-și, ca narațiuni convergente, numeroase episoade colaterale (de inspirație eminamente istorică sau pur fictive, este mai puțin relevant, granița dintre realitate și imaginar fiind complet estompată). Un detaliu interesant, familiar cunoscătorilor culturii arabo-persane, este faptul că istorioarele despre faptele lui Alexandru, relatate din perspectiva inamicului, reușesc să compună o veritabilă *Contra-Alexandriadă*, în care eroul macedonean devine, fatalmente, sub numele Iskander, întruchiparea răului absolut.

În fine, la fel stau lucrurile și cu *Călătoriile lui Sindbad* – care, în treacăt fie menționat, se hrănesc consistent din tradițiile *Odiseei* și *Alexandriadei*, pe care le reconfigurează însă într-o formulă care-i asigură individualitatea – particularitatea acestui roman popular constând în faptul că a fost reunit cu variantele din care lipsește eroul principal și cu numeroasele narațiuni de sine stătătoare (atât de numeroase, încât abia dacă mai lasă să se ghicească nucleul original), încă din epoca de sinteză a sa, într-un corpus de texte (un meta-basm *stricto sensu*) care a dobândit ca atare o identitate culturală globală: *O mie și una de nopți*.

Lesne de dedus, cele trei recursuri la memoria ficțională a omenirii nu sunt singurele posibile. Dacă ne-am oprit doar asupra acestora, este pentru că, dincolo de notorietate, *Odiseea*, *Alexandriada* sau *Călătoriile lui Sindbad* mai au în comun cu Star Wars și o anumită matrice intrigațională. Astfel, universul narativ în care se desfășoară întâmplările tuturor celor patru meta-basme poate fi caracterizat ca parțial civilizat: în general, eroii navighează prin și printre societăți relativ cunoscute, în care sunt eventual surprinși de intrinsecile note de exotism, dar care sunt interconectate prin forme de organizare „trans-națională" (uneori chiar „supranațională") ce implică rute de transport, practici diplomatice și comerciale, translatori ș.a.m.d. – toată această rețea coexistând cu enclave sau periferii încă neexplorate, deci (semnul egal este aici o convenție de receptare) periculoase. Partea cunoscută a acestor universuri narative este caracterizată de o relativă omogenitate tehnologică și culturală, fapt care sugerează lungi istorii ale coexistenței societăților componente.

Natura eroilor, în termeni de status-rol, implicit și a aventurilor în care aceștia se lasă antrenați, se înscrie în clasa militaristă: Ulise e un fost combatant în Războiul Troian, care conduce o navă cu un echipaj profesionist, Alexandru e un general care conduce o armată, Sindbad este șeful unui echipaj care primește frecvent misiuni paramilitare, iar Skywalker este șeful (un șef de rezervă) al unui ordin militar capabil să mobilizeze o armată. Camarilele celor patru eroi, dar și ei înșiși, au un explicit angajament moral: ei sunt cu toții „de partea bună a Forței", chiar dacă moralitatea celor mai mulți dintre ei, înțeleasă de această dată ca trăsătură umană, nu este exemplară, atunci când nu este pur și simplu complet ignorată. La rândul său, „răul" cu care se confruntă eroii este, în toate cele patru cazuistici, nu doar bine poziționat (faptul ține de asemenea de convențiile de receptare specifice basmelor, unde trebuie să știi de la bun început de partea cui ești), ci și invariabil caracterizat printr-o organizare politico-militară (regate, imperii, corporații), care are și o dimensiune transcendentă – localizată însă exclusiv în zona subdivină (zei minori, ciclopi, sirene, vrăjitori, djini, respectiv, pentru Imaginarul SF, paratehnologi și parasacerdoți din categoriile Jedi și Sith), astfel încât confruntarea eroilor umani cu aceste entități să fie nu doar acceptabilă în termenii convenției basmice, ci și legitimă sub aspect moral, „băieții buni" luptând invariabil în numele Forței/Divinității supreme, care este întruchiparea Binelui absolut.

În fine, să mai menționăm că relația dintre eroi și adversarii lor mai are, în exemplele alese, două invariante:

prima, faptul că există întotdeauna o legătură personală a eroului cu răul înfruntat (Ulise e gata să se însoare cu Circe, Alexandru chiar o ia de nevastă pe Roxana, Sindbad află ba că ar fi fiul vizirului, ba că este ales să devină calif, iar în cazul lui Skywalker, se știe, „ăla negru de respira greu era taică-su"); respectiv, a doua, că și atunci când Răul cel mare este înfrânt, eroii trebuie să lupte cu fantomele lui: dacă scapi de ciclopi dai de sirene, dacă i-ai înfrânt pe bactrieni, continui lupta în India, dacă ai părăsit teafăr stânca păsării Rok, pleci spre insula marelui vrăjitor, dacă ai aruncat în aer Steaua Morții și Imperiul laolaltă cu ea, nu ai vreme să-ți reiei obiceiurile de contrabandist spațial, ci trebuie să te pregătești de duel cu Primul Ordin.

Există – și, cu această observație, punem deocamdată punct demersului nostru, sperând că am reușit să demonstrăm cât de productivă poate fi o abordare în termenii meta-basmului comparat – o anumită „fereastră de oportunitate" în parcursul istoric al culturii în care devine posibilă apariția meta-basmelor. Caracteristica primordială a acestei „ferestre de oportunitate" este (oricât ar fi de demonetizat termenul, el rămâne cel mai potrivit) globalizarea. Departe de a fi un simptom al vremurilor noastre (care n-au făcut altceva decât să dea un sens plastic conceptului, legându-l de acoperirea mai mult sau mai puțin completă a globului planetar chiar în ajunul erei spațiale), globalizarea a marcat de milenii treptele evolutive ale civilizației pământene, ea constituind nu cauza, ci efectul coabitării în interdependență, pe mari durate istorice, a mai multor societăți. Din această perspectivă, meta-basmul nu este altceva decât punerea laolaltă a unor tradiții narative diverse, dar compatibile, într-o formulă de sincretism cultural – care, inevitabil, se face deopotrivă ecoul experiențelor comunitare de până la momentul sintezei, dar și al proiecțiilor asupra viitorului imediat. *Odiseea* a fost marca marii expansiuni grecești, care a urmat uzurii Egiptului faraonic și a Imperiului Hittit într-un conflict multisecular. *Alexandriada* este actul de naștere al formulei civilizaționale eminamente elenistice, născută din confruntarea Imperiului Macedoniei cu Imperiul Persan. *Călătoriile lui Sindbad* reflectă sincretismul cultural pan-arab, născut pe linia de front multisecular dintre Imperiul Bizantin și Imperiul Part. Star Wars s-a născut, la rândul său, tot pe o linie de front istorică: pe cea pe care, până acum o generație, o desemnam cu eticheta *Cortina de Fier*. Fiecare din aceste meta-basme reflectă din plin instituțiile, etichetele, simbolurile, atmosfera și microculturile epocilor în cauză. Desigur, transfigurându-le în ficțiune. Dar toate acestea sunt acolo și constituie unul dintre ingredientele fundamentale ale succesului. E o rețetă verificată: când spui copiilor povești, ei vor fi mult mai atenți dacă află că Tărâmul Celălalt e la câteva stații de metrou distanță, iar Sfânta Vineri seamănă teribil de mult cu vânzătoarea de tichete.

Blule - „Luke Skywalker"

„Wells-Timişoara” la Szeged

Fotoreportaj - 2 mai 2015

Duşan Baiski

Adevăratul sfârşit al WWII

Moş Paia lu' Păsulă[1] se aşează greoi pe băncuţa de la poartă. Îşi sprijini bâta cârnă de scândura groasă, de salcâm. Apoi scoase din buzunarul de la piept al vechiului sacou, primit de pomană de la văduva notarului din sat, o foaie de hârtie velină, pe care încă se vedea scris cu litere de-o şchioapă: „Mein Kampf". O puse şi pe aceasta pe scândură, lângă bâtă, ba, mai mult, să n-o ia vântul, îi îndoi un colţ şi puse bâta peste ea. În mâna dreaptă ţinea deja o frunză de tutun bine uscată. O mototoli cu mare grijă, o acoperi cu stânga şi porni să o mărunţească. Mai anul trecut, fuma din pipă, precum Măria Lungă, ţiganca aceea înaltă, slabă ca scoaba, care aduna mortăciunile de prin Satu Nou, cea mai tânără mahala a Enadului Mare. Numai că mereu îl enerva băgăul. Vorba vine..., de fapt, frumoasa lui pipă nemţească, cu capac de alamă, găsită pe drumul dintre cartierul german Hibl şi cimitirul catolic, fusese zdrobită de copita stânga-faţă a lui Noni, armăsarul bicăriei româneşti. Şi de-atunci, Paia lu' Păsulă trecuse pe ţigări de producţie proprie.

– Ai auzit? strigă, de peste drum, baba Zorka.

– Ce s-aud, Zorko?

– Oh, *mon Dieu*, o să pice clopotniţa bisericii româneşti din Simiclăuş.

„Babă bolândă", mormăi bătrânul, continuând să mărunţească foaia galbenă de tutun. „Iară Zorka asta cu vedeniile ei..." Sluta cea măruntă şedea şi ea pe o băncuţă. Însă peste drum. Cu cocoaşa sprijinită de gardul de scândură, privea undeva departe, înspre digul ce abia se vedea la capătul satului, spre nord. Nimeni nu putea şti la ce anume se gândea atunci. Poate la neşansa vieţii sale. Ori la ce-ar fi fost dacă n-ar fi fost. Doar ce-i spusese ducesa Mileva de San Marco cum că o va trimite, pe socoteala ei, la pension, la „Notre Dame" din Timişoara, fiindcă-i plăcuse cum micuţa de-atunci, Zorka, jucase într-o piesă de teatru la hanul „Vulturul negru" din Enadul Mare, când ea, Zorka, hârjonindu-se prin curte cu Svetozar, fratele ei mai mare, se cocoţase pe uşa coteţului şi, dintr-un prea mare avânt, căzuse între porci. Iar scroafa cea mare, Belka, începuse să se înfrupte din spatele ei. Noroc, dacă se mai poate numi noroc, Svetozar îi sărise surorii sale în ajutor şi abia o scoase în curte, plină de sânge. A durat mult până s-a pus pe picioare, însă rămase gârbă. Şi nici nu prea mai crescuse. În schimb, începuse să aibă vedenii. Vedenii ce se cam adevereau.

– Şi de ce-o să pice? întrebă moş Paia lu' Păsulă, rulând foaia din „Mein Kampf" în jurul firicelelor galbene şi frumos mirositoare de tutun.

În clipa aceea, dinspre Simiclăuş se auzi o bubuitură de tun. Una singură. După care nu se mai auzi nimic. Nici măcar vrăbiile certându-se în praful din mijlocul drumului, nici guguştiucii huhuhuind pe coamele caselor. Vânticelul de toamnă, îmbătat de propria-i importanţă, bătea ba dinspre Ungaria, ba dinspre Iugoslavia. Nu-i era nici lui totuna, dar n-avea ce face. Cumulonimbuşii îi transmiseseră deja despre ce fusese vorba, turnul bisericii căzuse într-adevăr, lovit de-un proiectil rusesc, însă numai partea de acoperiş, cea din tablă. Aceiaşi cumulonimbuşi, în cazul de faţă clar venind călare pe vântul dinspre sârbi, adică dinspre sud-vest, i-au spus cum că armia germană gonea mâncând pământul înspre Enadul Mare, lăsând cu crăcile goale de frunze duzii împărătesei Maria Tereza aflaţi pe marginile drumului.

– *Joj, Istenem!* exclamă Paia, dar parcă mai mult în gând. După care, pe româneşte, în sinea sa: „No, futu-i!". Iar în final aprinzându-şi ţigara c-o mişcare îndelung exersată.

Desigur, nu are rost să redăm întregul gând al moşului, dar cititorii noştri, limpede mai iuţi la minte decât fumătorul de duhan care şedea pe-o bancă de lemn de salcâm din Enadul Mare, vor intui urmarea. Şi vor putea face speculaţii peste speculaţii. Cert este însă faptul că baba Zorka, cu mult înainte de baba Vanga din Bulgaria, a avut multe vedenii ce s-au adeverit. Când baba Zorka spune că va pica clopotniţa bisericii din Simiclăuş, e limpede precum cristalul că aşa se va întâmpla. După 75 de ani, Marile Arhive au adeverit vedenia cu pricina. Dar să nu anticipăm.

Nici nu se apropie jarul ţigării de cuvântul „... Kampf" de pe hârtia în care fuseseră învelite firele de tutun, că la biserica nemţească începură să bată clopotele într-o dungă. Aproape instantaneu, i se alăturară cele ale bisericilor sârbească, românească şi unită. Nu că

Petru Zmed

ortodocșii ar fi fost mai puțin vigilenți, dar catolicii vruseseră întotdeauna să fie mai aproape de Cel de Sus, de unde și înălțimea clopotnițelor. Deci și vederea la distanță (a nu se confunda cu clarviziunea, de care doar baba Zorka se bucura, dar nimeni nu știa cum se făcea și nici măcar nu intuia).

Paia lu' Păsulă știa foarte bine că nu se trag clopotele-n dungă numai așa, să se afle clopotarii în treabă. Ceva se întâmplase. Cu greu se rupse de vraja ce-l cuprinsese. Privi peste drum, dar cocoșata nu se mai afla acolo. Un scârțâit îl făcu să-și întoarcă privirea înspre dig. Pe îngusta limbă de pământ dintre vocuri[2] și gardurile grădinilor se zărea venind o căruță trasă de-un cal alb și unul murg. O inconfundabilă pereche de cai, cei ai lui Dudă Pescaru. Și, brusc, se auzi și un acordeon. Paia se ridică greoi de pe bancă: „Mă, Dudi, du-te dracului, să nu spui c-ai prins vreun pește mare dă tăt!"

Să ne ierte dragii noștri cititori, că nu dorim să anticipăm ceea ce va urma, însă cinstea și adevărul ne obligă să spunem ceea ce știm: Dudă Pescaru era singurul din sat care avea doi cai într-o asemenea pereche, unul alb și unul murg. Înainte de-a se crăpa de ziuă, moș Paia lu' Păsulă, stăpânit de insomnii, auzise același scârțâit de roți trecând prin fața casei, înspre Mureș, râul aflat dincolo de dolmă. Dudă era vestit prin somnii prinși la dudă neagră, de unde și porecla. Până și ungurii din Ungaria, adică cei de dincolo de Mureș, se minunau de capturile sale impresionante. Iar acum de ce să cânte Bărăntici din acordeon pe loitrele căruței lui Dudă? Moș Paia își miji ochii. Nu, nu erau caii lui Dudă Pescaru, doar l-a indus în eroare acordeonul lui Bărăntici. Însă, vorba ceea (unii ar face trimitere la reflexul lui Pavlov), când auzi acordeonul lui Bărăntici venind dinspre Mureș, cu siguranță că vreun pescar a prins un somn uriaș. Ori n-a prins nimic și s-a îmbătat.

Acum se auzea acordeonul aceluiași Bărăntici, însă de cum se apropiau, caii lui Dudă deveneau amândoi deopotrivă de negri. Ba, mai mult, aveau și coarne. Și se mișcau mult mai încet decât caii lui Dudă.

Paia încremeni. Căruță, acordeon, dar cai cu coarne? Și amândoi negri precum tăciunele? Abia atunci își aduse aminte de isprava lui Dudă Pescarul, cel care-și dăduse o frumusețe de cai la schimb cu o pereche de bivoli de prin Bistrița. Dudă cugetase îndelung, precum oricare enăzean. Mult mai târziu, peste decenii, cugetarea lui s-a transformat în analiză SWOT, dar cui i-ar fi păsat de asta pe vremea când marile găști mafiote conduse pe față de gangsteri precum Hitler, Churchill, Stalin, Roosevelt, iar din umbră de tot soiul de iluminați și umbriți de prin măruntaiele Terrei, porniseră concomitent mașinile de tocat carne umană? Încă o dată, să ne ierte cititorii, numai că istoria măruntă de până atunci, ce se derula în satul acela de graniță, avea să joace un rol decisiv, arătându-i degetul mare (hă, hă, hă, și ce mare!!!) marii istorii, adică celei scrise de vreun nemernic roșcovan, pistruiat și perciunat.

Dar să ne întoarcem la scârțâitul de car ce se auzea dinspre dig, adică dinspre nordul uliței, după cum depune mărturie însuși autorul rândurilor de față. Nu era nicidecum scârțâitul carelor gugulanilor, care aduceau în Enad mere ionatane, dârjale de unelte agricole, ciubere ori scări din lemn de tei. Era scârțâitul căruței lui Dudă. Doar caii erau... De fapt, nu erau cai, așa cum am precizat în rândurile de mai sus, ci cu totul altceva. Dudă schimbase calul alb și pe cel murg cu o pereche de bivoli. Potrivit analizei SWOT amintite mai sus, bivolii nu doar că trăgeau mai mult decât caii, ci dădeau și lapte. Și fiindcă Dudă acceptase schimbul de unu la unu, înseamnă că era vorba de bivolițe, nicidecum de bivoli, iar câștigul consta în faptul că, pe lângă doi cai, avea acum și două vaci. Adică doi într-unul. Formula avea să se aplice, mult mai târziu, de către comersanți, însă nu acesta este subiectul călătoriei noastre în timp.

Și cum moș Paia lu' Păsulă nu mai văzuse în viața sa vreun bivol, se sculă glonț de pe scândura de salcâm negeluită și deja cenușie de atâta soare și ploi și porni spre colțul uliței. După bubuitura de tun, natura continua să rămână încremenită. Nici tu vrabie gureșă, nici tu guguștiuc aiurit și prost. O liniște de mormânt. Doar scârțâitul roților căruței lui Dudă. Aproape c-ajunsese la ulița a doua, de dincolo de casa lui Kreszany bacsi. Bivolițele lui Dudă se opriseră stană de piatră de cum ajunseră lângă voc. După care urmă un schimb de capete rotite și limbi la fel de rotite. Adică exact cum ar fi făcut și două mâțe chitite să ia la bătaie un nenorocit de câine. Și, aidoma mâțelor, bivolițele își ridicară parcă la comandă capetele cu coarne, se priviră una pe alta și, spre groaza lui Dudă, porniră cu tot cu căruță spre apa vocului.

– Ni, mă, bată-vă Dumnezău să vă bată de proaste, ni...!

Desigur, acel „ni" era, de fapt, un..., dar hai să nu complicăm lucrurile, graiul putând diferi de la un cartier la altul, darămite de la un sat la altul. Și, oricum, nu asta contează. Bivolilor nu le zici „ni", că nu cunosc limba cailor. Potrivit procesului-verbal pe care l-am citit la Marile Arhive, câțiva ani mai târziu, perechea de bivolițe, mari iubitoare de apă, se repeziră în voc cu tot cu căruță. Același document mai menționează faptul că atât Dudă Pescaru, cât și Bărăntici acordeonistul rămaseseră neclintiți, unul pe loitră, celălalt pe scândura de lemn pusă între loitre. Uica Bărăntici continua să umfle foalele acordeonului și să apese clapele acelea albe și negre. Abia atunci, după ce nivelul căruței ajunse la nivelul ochilor săi, văzu moș Paia lu' Păsulă că-n căruța lui Dudă odihnea, vremelnic, un somn uriaș, a cărui coadă atârna deja ascunsă-n apa vocului, iar mustățile se iteau peste loitre, aidoma unor șerpi țepeni de frig.

În momentul respectiv, moș Paia își aduse aminte de un târg de la Simiclăuș, cu tot soiul de drăcovenii băgate-n spirt, monștri cu o sută de ochi, feți cu două capete ori cu ochi la ceafă, ba chiar și o doamnă din ceară care avea

trei țâțe în față și două-n spate. Dar mai cu seamă de-o balenă. Clipă în care cu greu își domoli greața din mațe, amintindu-și de putoarea de câine mort a bietei balene.

Ei, bine, somnul lui Dudă nu putea. Tot mai rar, mișca din mustăți, coadă ori branhii. Însă de cum îi trecură peste solzi primele valuri, prinse curaj. Iar curajul creștea direct proporțional cu scufundarea căruței în voc. Bivolițele fornăiau, se scuturau, își băgau botul în apa tulbure a vocului. Și doar jugul de pe grumaz, același pentru amândouă, era cel care le împiedica să se culce pe-o rână. Cârdurile de gâște, speriate la început, începuseră să se adune în jurul ciudățeniei ce le stricase tihna zilei de sfârșit de septembrie.

În acel moment, se auzi o a doua bubuitură. „Acum care turlă de biserică o mai fi fost doborâtă?" se întrebă moș Paia. Peste câteva ceasuri, avea să afle că zburase turla bisericii unite din Enadul Mare, cea mai aproape de Satu Nou. Semn că era vremea să sară-n decung, adică în adăpostul antiaerian.

* * *

Desigur, trecem peste amănuntele ce derivă din descrierea unei asemenea situații. Este ușor de citit, însă în viața cea de toate zilele faptele au avut un dramatism cu totul aparte. Nu vă faceți iluzii, adevărul cel adevărat, petrecut la Enadul Mare, nu a fost pe de-a-ntregul consemnat. Ori, dacă o fi fost, fie martorii au fost pe vecie amuțiți, fie rapoartele militare au dispărut în neant. Din păcate, eu fiind singurul martor, nu voi fi în veci crezut, fiindcă, nu-i așa, nu am, la rândul meu, nici martori, nici dovezi. Însă ceea ce am să vă mărturisesc vă va schimba radical cunoașterea despre cel de-al Doilea Război Mondial.

Căruța lui Dudă Pescaru s-a oprit în voc cu tot cu somnul cel mare. Cele două bivolițe negre precum tăciunele s-ar fi bălăcit, însă jugul le atârna greu de grumaji. Iar peștele acela uriaș, cât un porc de 250 de kile din rasa Alb de Banat, dăduse de apă și parcă prinse puteri. Nimic mai adevărat.

Auzind întâi acordeonul lui Bărăntici, apoi bubuitura de tun dinspre Simiclăuș și clopotele trase-n dungă la toate cele patru biserici din sat, bătrânii începeau să iasă pe uliță, iar tinerii, aflați până mai adineaori pe câmp, la muncă, se întorceau val-vârtej la casele lor. Unii trecură indiferenți pe lângă vocul unde se împotmoliseră bivolițele cu căruță și somn, alții se adunară ori rămaseră pe mal, mirați de capetele negre ale bivolițelor. Burduful acordeonului se tot umfla și se dezumfla, scoțând pe rând sunete armonioase, după cum dorea Bărăntici.

– Ăsta-i sfârșitul! exclamă baba Zorka, ajunsă și ea pe mal.

Numai că n-o luă nimeni în seamă. Cum nu luă în seamă nici huruitul de pe Ulița de Piatră. Abia atunci se treziră oamenii, când un tanc rusesc ajunse lângă ei. Când se deschise turela, din matahala de oțel apăru un ofițer cu caschetă care sări pe șenilă, apoi pe pământ.

– Eu sunt comisarul sovietic Slomo Davîdovici. Trăiască tovarășul Stalin! Înapoi, mujicilor!

Enăzenii se retraseră speriați. În aceeași clipă însă, dinspre dolmă apăru un tanc nemțesc, din care sări un alt ofițer.

– Eu sunt *Leutnant* Werner von Werner. *Heil Hitler!* Înapoi, paorilor.

Sovieticul și neamțul se priveau ochi în ochi, cu mâinile pe tocurile pistoalelor. Tanchiștii, cu mâinile pe leviere, iar tunarii, pe trăgace. Moș Paia lu' Păsulă se uită la baba Zorka.

În clipa aceea, se auzi un zgomot surd, apoi două plescăituri scurte. Dudă Pescaru și Bărăntici, acesta cu tot cu acordeon, se prăvăliră peste loitre. Urmă imediat o plescătură puternică și atunci văzu lumea cum dispare somnul în apa tulbure a vocului. Apoi, liniște. Nu se vedea nici urmă de Dudi Pescaru, nici de Bărăntici, nici de bivolițele cele negre precum tăciunele. Doar un acordeon plutind pe apă, rămas cu burduful încă umflat. Atunci, în acel moment, din voc țâșni un jet mare de apă ce se ridică până aproape de cer, precum cel de pe lacul elvețian Leman de pe malul genevez. De parcă se aflase în voc o uriașă sticlă de șampanie, agitată și desfăcută de o mână nevăzută. Tot atât de repede, jetul se stinse. Și din spectacol nu mai rămase decât luciul nemișcat al vocului.

Din „Tiger" și din „T-34" săriră două uniforme înzorzonate, una prea plină de medalii.

– General Rotmistrov!

– General Manstein!

Nu apucară să-și strângă mâinile. Oricum, nici nu avuseseră de gând. Nu apucară nici să se dueleze din ochi, fiindcă ceva mare și alb plutea deasupra lor, apropiindu-se de pământ. Un stol de avioane „Liberator" tocmai dispărea în direcția Mureșului.

– General McDonald! se prezentă parașutistul nevăzut, zbătându-se sub faldurile de mătase ale parașutei ce, îndărătnică, îl acoperise pe de-a-ntregul.

Ceilalți doi generali făcură un semn și comisarul Slomo Davîdovici și *Leutnant*-ul Werner von Werner își scoaseră pumnalele și tăiară pânza, pentru a-l elibera pe generalul american.

Petru Zmed - „Banda lui Moebius"

Petru Zmed - „Veneţian”

– Enadul Vechi? întrebă acesta, zbătându-se să iasă la suprafață.

– Nu, Enadul Mare, îi răspunse moș Paia lu’ Păsulă.

– Clarvăzătorii noștri ne-au raportat existența unei anomalii temporale în Enadul Vechi...

– Nu, ăsta-i Enadul Mare, se răți moș Paia.

– Ce ți-am zis eu, Paio, ăsta-i sfârșitul, bolborosi baba Zorka.

– Taci, babo. Du-te și pregătește un lighean de clătite.

Baba Zorka nu mai comentă. Făcu stânga împrejur și dispăru în spatele mulțimii.

– Mă, Lele, du-te și scoate răchie din cea mai bună. Că știu că ai de ani de zile...

Lele cazangiul făcu și el stânga-mprejur.

– *Herr*, *mister*, tavarișii, eu mi-s caporal Paia, veteran de război, rănit în Galiția. Bun venit în Enadul Mare! După cum ați văzut și vedeți, acesta este un voc în care adineaori au dispărut doi ortaci de-ai noștri, două vaci negre... nu știu cum le zice, o căruță și un somn de 250 de kile. Iar baba Zorka, ghicitoarea de uliță, a zis că ăsta-i sfârșitul. În semn de bun venit la noi în sat, vă invit la baba Zorka, la o clătită cu magiun și la o ștamplă de răchie d-a lui Lele, cel de face răchie la juma’ de sat. Acolo, în tihnă, vă puteți sfătui ce e de făcut pentru a dezlega misterul vocului. Știu că vocul nostru nu-i Loch Ness, dar poate-i și mai rău.

– Dar de unde știi, moșule, de Loch Ness? întrebă, încă gâfâind, unul din ultimii doi sosiți. Scuzați, să mă prezint: general Weston, supus englez!

– General Cardin! strigă cel de-al doilea ultim sosit, aranjându-și chipiul pe cap.

– No, drace, mormăi moș Paia, mai mult pentru sine. Unde dracu o să-ncapă cinci generali în soba mare a babei Zorka? Meilă, Petre, Ilie, duceți la baba Zorka vreo cinci scăunele, zise, întorcându-se către vecinii săi.

Generalii se aliniară la mal, privind gânditori la luciul de apă. Un cârd de gâște curioase se apropie, în frunte cu gâscanul, de locul de unde țâșnise nu cu mult înainte acel jet de lichid și unde, aparent, apa încă mai bolborosea. Sub ochii lor, gâștele dispărură una câte una.

„Acolo nu-i nimic. Numa negru și nimic altceva”, își zise baba Zorka, scuipându-și în sân și continuând să frământe aluatul din lighean la ea acasă, nu departe de voc.

Lumea continua să se adune. Copiii se înghesuiau să ajungă cât mai în față, la marginea vocului. Nu zicea nimeni nimic. Aidoma celor cinci uniforme, enăzenii se uitau muți la apa din voc. Așa ceva nu se întâmplase niciodată. Și de ce tocmai aici, la ei în sat? O bubuitură spulberă acoperișul casei lui Mihaly bacsi.

– Încetați operațiunile! strigară în cor cei cinci generali.

Tancurile își opriră motoarele. Transmisioniștii slobozeau de zor linii și puncte în eter.

Abia atunci, un stol de vrăbii reporni cearta, iar guguștiucii huhuhuitul. Însă numai pentru o clipă. O mișcare parcă redată cu încetinitorul atrase toate privirile. Înaltul plop din fața casei lui Kreszany se frângea în două, lovit fiind exact în trunchi de proiectilul buclucaș ce zburase acoperișul casei lui Mihaly bacsi. Câteva secunde mai târziu, lumea strânsă în jurul vocului începu să se agite. Militari de carieră, generalii își întoarseră ca la comandă capetele spre casa babei Zorka, de unde se împrăștia un îmbietor miros de cocă prăjită-n untură.

– Domnilor, vă invit, în numele uliței noastre numite Sub-pădure, să vă adunați la un brinșturming și la o clătită cu magiun în ospitaliera casă a babei Zorka! ordonă caporal în rezervă Paia lu’ Păsulă.

Tăcuți, generalii îl urmară în șir indian până în curtea babei Zorka. Pentru a intra în casă, fură nevoiți să se aplece precum sultanii și pașalele la intrarea în moscheile

imperiale, căci pragul de sus al uşii era destul de jos. În tindă mirosea a bălegar proaspăt de vacă. Baba Zorka apucase de muruise pe jos, în semn de preţuire pentru înalţii oaspeţi. Intrară apoi în soba mare, adică în camera de la uliţă. În jurul unei măsuţe stăteau cinci scăunele, toate la fel, rotunde, scobite şi cu câte trei picioare. Generalii se priviră oarecum revoltaţi, însă luară loc.

– *Fuck you*... bombăni generalul american, frecându-şi un genunchi, cel cu care se lovise de măsuţă. Grăsimea de pe buci, ce nu mai încăpeau pe scăunuţ, aproape că atingea podeaua de pământ.

– Pardon! strigă Baba Zorka, punând pe masă acelaşi lighean smălţuit în care frământase aluatul şi-n care acum abureau aproape o sută de clătite.

Şi imediat aduse şi o cratiţă plină cu magiun, cu o lingură de lemn înfiptă-n mijloc. Aproape toţi deodată, cei cinci generali îşi întinseră mâinile, să apuce o bunătate de clătită.

– Stai! Comanda la mine! strigă moş Paia.

Arhivele nu mai păstrează niciun document cu privire la cine a luat primul prima clătită şi cine a folosit cel dintâi lingura de lemn pentru magiun. Lumea din sat zice că rusul. Fiindcă a fost primul care a întrebat-o pe baba Zorka de ora exactă. Cocoşata s-a dus în tindă să se uite la vechiul ei deşteptător C.F.R., cu clopoţel deasupra şi cu o locomotivă pe cadran. A fost ultima dată când l-a mai văzut.

Întrunirea generalilor a continuat destul de mult, îngreunată fiind de răchia de cinci ani adusă de Lele cazangiul. Spiritele s-au încins destul de tare, la fel şi contradicţiile. Fiecare general era convins că soluţia sa era cea mai bună. Arhivele nu pomenesc nimic despre ce anume s-a discutat, deoarece în soba mare nu ar mai fi încăput şi cinci aghiotanţi, care să scrie procesele-verbale. Dar, după cum vorbeşte şi acuma lumea în sat, şedinţa s-a finalizat cu un *Bruderschaft*, după care generalii s-au întors la marginea vocului. Aflaseră între timp, de la caporalul moş Paia lu' Păsulă, cum că în sat ar exista, încă de pe vremea romanilor, tot felul de tuneluri, dintre care unul ducea până la Marea Neagră, iar celălalt până la Seghedin. Iar somnul cel de 250 de kile, sărind în apă, o fi spart tavanul vreuneia din găurile de râmă şi de aceea a ţâşnit apa ca dintr-o sticlă de şampanie. Desigur, oameni învăţaţi fiind, generalii n-au fost de acord. Ei erau oameni practici şi n-aveau de gând să părăsească Enadul decât după ce vor afla adevărul. Deşi moş Paia insistase că apa din voc nu putea să aibă niciunde o adâncime mai mare de un metru, căzuseră cu toţii de acord că, totuşi, exista o groapă în care dispăruseră oameni, bivoli şi gâşte. Memoria colectivă a Satului Nou a păstrat însă până în prezent vedenia babei Zorka: „Acolo nu-i nimic. Numa negru şi nimic altceva".

Generalii erau unanim de acord că vocul trebuia golit. Doar astfel se putea constata cauza dispariţiei, dar şi dacă clarvăzătorii armatei americane aveau dreptate sau nu cu privire la anomalia temporală. Cel mai neliniştit era generalul McDonald, ştiind de dispariţia subită a vasului de luptă „USS Eldrige" în cadrul experimentului ultrasecret *Philadelphia*. „Ce-ar fi, gândi el, dacă acest vas ar apărea aici, în spurcăciunea asta de baltă, iar în locul său, acolo, în partea cealaltă a globului pământesc, ar apărea căruţa cu tot cu bivoli, oameni şi gâşte?"

Se adunară din nou pe malul vocului, studiind posibilităţile tehnice pentru golitul lui. Numai că enăzenii nu erau de acord.

Nicu Dărăştean - „În căutarea realităţii"

Bogdan-Alexandru Ungureanu - „Yorokobu”

– Apa trebuie folosită cu grijă! le strigase moș Paia.

Desigur, trebuia să țină cont de opinia publică. Nu-și puteau permite chiar acum ratarea carierei.

– Apa se poate utiliza pentru stingerea incendiului, zise generalul Manstein.

– Dar nu arde nimic, observară, la unison, generalii Weston și Cardin, ținându-se reciproc de umeri. Tocmai descoperiseră că aveau strămoși comuni de prin Normandia.

– Perfect! strigă atunci comisarul Slomo Davîdovici. Dacă nu avem incendiu, facem rost de unul.

Generalii se priviră mirați unul pe altul. Unii cu ciudă că prăpăditul de comisar sovietic fusese mai iute în găsitul soluției la problemă.

– Aprindem două clădiri și gata, arătă Slomo Davîdovici către casele lui Cap de Pomană și a lui Kreszany bacsi, iar apoi le stingem cu apa din baltă.

Generalii se învoiră.

Numai că Kreszany bacsi și Cap de Pomană se revoltară.

– Dacă porcii pe care i-am cumpărat nu au acum decât 60-70 de kile, cât să-ți faci opinci din șoricul lor, măcar lăsați-ne să-i tăiem omenește, să ne alegem și noi cu ceva, spuseră ei.

Generalii fură de acord. La fel și sătenii. Soluția era bună. După nici zece minute, se auziră guițăturile disperate ale porcilor. După alte două ceasuri, ca la comandă, pe uliță ieșiră, fiecare cu câte-un blid de papricaș în mână, nevestele celor doi gospodari, îndreptându-se una către cealaltă. Schimbară blidele între ele și se înapoiară fiecare la casa ei.

– *Was soll das heißen?*[3]

– Așa-i obiceiul pe la noi, explică moș Paia. E pomana porcului.

Ordonară să vină aruncătoarele de flăcări. Cinstea de a aprinde casele le reveni celor care sosiseră în sat primii: germanilor și sovieticilor. Cum generalul Rotmistrov nu reușea nicidecum să-și aprindă bricheta, colegul său, generalul Manstein, scoase din veston o brichetă de aur care se aprinse fără zgomot, cu o flacără albăstruie, sâsâindă.

– *Das ist amerikanisches Schiefergas*[4], zise.

Numai că atunci se aprinse, ca o minibombă, și bricheta generalului sovietic.

– *Это русский природный газ*[5], spuse el mândru, apropiind flacăra de aruncătorul de flăcări pe care, gâfâind, îl suporta în spate bietul comisar Slomo Davîdovici.

Generalul Manstein aprinse și el aruncătorul de flăcări german, cărat în spate de el însuși, pentru a fi sigur că ordinul va fi executat. Unul aprinse casa lui Cap de Pomană, celălalt, casa lui Kreszany bacsi.

– Ho, mă, bată-vă mama lu’ Dumnezău să vă bată! strigă din rărunchi moș Paia, caporalul veteran din Galiția. Asta-i organizare la voi, mă, prăpădiților, asta-i coordonare? Acum cine stinge focul?

Cei cinci generali se uitau buimaci unii la alții. Își plecară capetele, rușinați. În jurul lor, enăzenii priveau focul cu uimire. Apoi comandanții dădură ordine. Cei care aveau cui, respectiv cel german și cel sovietic. Până reușiră tanchiștii să iasă din tancuri și să găsească două-trei găleți, casele se prăbușiră în jerbe de scântei. Se lăsă atunci o liniște adâncă, întreruptă din când în când de câte-un trosnet de grindă aprinsă. Abia atunci ajunseră și cele cinci pompe de stins incendiul de la primărie. De parcă nu le păsa de nimic, ultimii broscoi holtei din voc își începură orăcăitul de dragoste.

– Acum ce ne facem? Întrebară, în duet, generalul englez și cel francez.

– No, mereți și vă culcați și mâine vorbim din nou, zise moș Paia. Am pus paie proaspete în cotarcă.

Dimineața, generalii fură treziți de un țiuit prelung, enervant, subțire. Măria Lungă, hingherița din Satu Nou, sufla de zor într-o fluieriță din pană de gâscă, anunțând adunarea găinilor, câinilor și mâțelor moarte. Imediat urmară trompeta lui Purcărete, care strângea porcii pentru dus la izlaz, și pocnetul din bici al lui Ghiță Văcaru, care anunța scoaterea la pășune a vacilor.

Când ajunseră la malul vocului, comandanții îl găsiră pe moș Paia stingând tăciunii. El stătuse de pază toată noaptea, între cele două tancuri. Acestea aveau chepengurile ridicate, însă nici picior de tanchist să dea raportul.

Generalii Manstein și Rotmistrov ciocăniră în turele, fiecare la tancul său. Nimic.

– Nu-i mai căutați, zise moș Paia. După ce s-au întors cântând de la cazanul lui Lele, li s-a făcut de baie... sfârși bătrânul, arătând din ochi spre apa vocului. Ioc, ordine și disciplină.

Generalii se apucară cu mâinile de cap. Ordonară imediat să vină alte două tancuri, câte unul de fiecare parte. Un nou stol de avioane „Liberator” parașută o

duzină de pompe de scos apa din haznale, dintre care una căzu pe-o vacă și o ucise pe loc.

Pompele fură aduse pe malul vocului. Furtunurile au fost și ele prinse laolaltă de inginerii genişti, un furtun gros fiind întins până la Bara Țiganilor, lângă cimitirul ortodox. Vedenia babei Zorka, cum că „Acolo nu-i nimic. Numa negru și nimic altceva", le rodea creierii. Iar gândul că nu apucaseră să ia micul dejun și ghiorăiturile din burți îi determinară să-și aducă aminte de clătitele cu magiun ale babei Zorka și de rachiul lui Lele cazangiul. Cu drag ar fi părăsit malul vocului pentru a îmbuca ceva, însă niciunul nu voia ca generalii rămaşi să găsească soluția și să se bucure doar ei de victorie.

Abia aproape de amiază, apa din voc dădu semne că începuse să scadă. Și, după câteva minute, scădea văzând cu ochii. În noroiul proaspăt descoperit, de pe maluri, se iveau aceleași oale de noapte sparte, schelete de mâțe și câini, chiar și un cap de păpușă, din porțelan. Pe la ora două după-amiază, mai rămăsese doar un ochi de apă, exact pe locul de unde țâșnise cu o zi în urmă jetul acela până la cer. Care însă nu se lăsa nicidecum absorbit de sorburile pompelor americane. De parcă apa tot venea de undeva. Poate sătenii avuseseră dreptate, o fi vorba de tunelul ce lega satul de Marea Neagră. Ori de cel ce trecea pe sub Mureș.

Baba Zorka le aduse generalilor câte-o felie de pâine unsă cu untură de porc, peste care presărase boia de ardei și sare.

– *Good, very good! How much do you charge for the patent, old woman?*[6] întrebă McDonald, surprins și lingându-și degetele.

– Hei, camarade, nu avem timp de bișniț acum! îl apostrofă Manstein, arătând cu degetul spre ochiul de apă ce dispărea încet-încet într-o groapă de vreo zece metri în diametru.

Între timp, veteranul de război din Galiția pe nume Paia ordonă consătenilor să aducă snopi de tulei pe care să-i aşeze sub formă de cărare de la vechiul mal și până la groapa aceea uriașă, în care gâlgâia acum apa. În câteva minute nu se mai auzi niciun gâlgâit. Generalii se apropiară temători de marginea gropii, îngrămădindu-se pe snopi. Se apropiară și mai mult. Ochiul de apă nu se mai vedea. În schimb, la vreun metru sub nivelul pământului de pe margine, se zăreau șuvoaie de apă din pânza freatică, ce se prăbușeau parcă în neant. Le era acum cât se poate de limpede vedenia babei Zorka: „Acolo nu-i nimic. Numa negru și nimic altceva". Generalul McDonald își miji ochii, în speranța că groapa se termina undeva în partea cealaltă a Pământului și că va vedea America. Acesta fu ultimul său gând. Fiindcă snopii de sub ei se înclinară brusc. Apucară să vadă cum se surpă malul. Încercară să se prindă de ceva, se apucară

Petru Zmed

unii pe alții de vestoane. Și enăzenii îi văzură cum le dispar întâi capetele cu chipiuri cu tot, apoi fundurile și, în cele din urmă, călcâiele cizmelor.

Arhivele nu pomenesc nimic despre dispariția celor cinci generali. Însă țâncii care stătuseră atunci pe mal știau că marele război se sfârșise acolo, la Enadul Mare. Iar toate filmele pe care le-au văzut apoi cu zecile de ani, făcute la Lenfilm, Mosfilm și Hollywood, cum că cinci soldați sovietici înfigeau steagul roșu pe clădirea Reichstagului, erau, toate, o mare minciună. Nici de baba Zorka nu pomenea vreun document de la Arhive. Bătrâna cocoșată dispăruse și ea în aceeași zi.

---

[1] În grai bănățean, păsulă înseamnă fasole.

[2] Voc – plural vocuri, s.n. La Enadul Mare, voc se numește groapa rămasă în urma exploatării solului pentru construirea caselor din pământ bătut, umplută imediat ori de ploi, ori de apa fântânilor arteziene. Pe vreme de secetă, vocurile dezvăluiau un adevărat tezaur de apucături locale: oale de noapte sparte, schelete de câini sau mâțe, multe oase de căței și pisoi „făcuți marinari" etc. Însă niciodată nu s-a găsit vreun schelet de om, fiindcă localnicii, recunoscuți prin hărnicia lor, preferau să moară muncind decât să-și lege de gât vreun pietroi (oricum, inexistent în această parte de pustă bănățeană, aflată tare departe de munte; nu că nu ar fi existat pietre mari în sat, însă ar fi fost păcat să le iei din butoiul de varză murată pentru a-ți curma zilele).

[3] Ce înseamnă asta? (germ.)

[4] Gaz de șist american (germ.)

[5] Gaz natural rusesc (rusă)

[6] Bun, foarte bun, cât ceri pe patent, babo? (engl.)

Marian Coman

Furia Oarbă

- fragment -

Prolog

Unul dintre băieți vorbise în somn, iar Nedelia aruncă degrabă o privire în odaie să se asigure că tihna celor mici nu a fost tulburată. Se întoarse apoi lângă Zalida și începu să adune din blide, în vreme ce fata plămădea aluatul pentru pâinea de peste zi.

– Maică, spuse Zalida.

Nedelia nu-i răspunse.

– E din cauza copiilor găsiți în pădure astă-iarnă, așa-i? continuă fata, lovind în grămada de cocă albă pe care apoi o apucă, o ridică și-o trânti pe lemnul mesei în locul în care presărase mai întâi un praf de făină.

– Mai încet, Zalida, se încruntă Nedelia, arătând spre odaia în care dormeau copiii.

– Nimic nu mai e la fel de atunci, continuă fata, în șoaptă. Ești mereu căzută pe gânduri, ai încetat să ne spui povești, pare că ceva rău s-a întâmplat.

– Nu mai ești un copil, Zalida. Și va trebui să înțelegi un lucru mai greu de înțeles.

Fata încetă să mai frământe aluatul. O străpungea cu privirea, iar Nedelia simțea nemulțumirea din ochii ei.

– Știam eu că despre asta e vorba. O să ne părăsești, așa-i? spuse Zalida, iar gândul fetei, tălmăcit acum în cuvinte, părea să fi zăbovit multă vreme în mintea copilei, într-atât era de încărcat de temeri și de nesiguranță.

Afară începură să cânte cocoșii, semn că noaptea dădea să se spargă, iar Nedelia porni să-i povestească Zalidei despre primii copii pe care i-a îngrijit, despre cât de mari și înțelepți s-au făcut și totuși cât de răi sunt uneori.

– Poate că și tu, Zalida, vei avea nevoie de ajutorul meu. Cândva, când vei fi ajuns deja la casa ta. Atunci, dacă-mi va fi în puteri, nu o să stau pe gânduri și o să pornesc către tine. Acum însă a venit vremea să ajut pe altcineva.

Fata nu spuse nimic. Focul trosnea în cuptor, iar în casă mirosea a aluat dospit. Nedelia netezi colțul unui ștergar întins pe masă, apoi privi o vreme în gol, încercând să înțeleagă mai bine chemarea care ardea în ea.

– Dădacă! se auzi un scâncet din odaie, iar Nedelia păși repede acolo, în întunecimea camerei.

– Grăbește-te, dădacă, făcu vocea din nou.

Nedelia privi în întuneric, de jur împrejur.

Nimic nu tulbura somnul copiilor.

PARTEA I

CAPITOLUL 1
Șoapte

Haiganu

... Timpul e prelungirea dorințelor tale...
... Pe-afară e un alt înăuntru...
... Slavă Zeului Osândit!...

„Credeai că ți-ai găsit liniștea, Haiganu?”

Ochiul său se ridică asemeni unei păsări nevăzute peste toată mulțimea din fața Karsei. O vreme zbură după Ghilmax, încercând să se agațe de urma pe care băiatul o lăsase cumva în mintea grifonului, apoi scrută zările, se aruncă în zilele ce încă n-au venit, scormonind fără astâmpăr și, în cele din urmă, se prăbuși cu totul în Fluviul Șoaptelor, printre gânduri și voci, peste blesteme, rugi și frici. Se întoarse apoi neputincios în piața din fața orașului-peșteră, unde ținea încă în brațe trupul lui Zourazi. Iar șoapta aceea, șoapta lui Pleistoros continuase să-l urmărească în tot acest timp, agățată de ochiul său, de mintea sa și de spiritul său, ca o gheară de vultur înfiptă în carnea prăzii.

„Credeai că ți-ai găsit liniștea, Haiganu?” șoptea Pleistoros iar și iar. Și, odată cu el, toate vocile oamenilor, toate gândurile lor, din ce în ce mai neliniștite, mai învolburate, mai nesuferite continuau să vuiască.

Din ochiul lui Haiganu căzu mai întâi o lacrimă care udă rana de pe obrazul lui Zourazi, iar zeul speră pentru o clipă că sângele va prinde viață și că acel trup se va ridica și va purta din nou în el spiritul băiatului, că șoapta sa îi va aduce din nou o fărâmă de pace în toată marea de neliniști. Dar nu, nu se întâmplă nimic. O lacrimă. Două. Trei.

„... plânge...”

„... zeul plânge... plânge... Zeul Osândit plânge...”

„Plângi pentru un om, Haiganu?” făcu Pleistoros, apoi râsul său se auzi ca un tunet prelung și, pentru o clipă, lui Haiganu îi păru că toți cei din jurul lui, toți oamenii strânși în fața Karsei poartă chipul lui Pleistoros.

Și râd.

Garlaan

– Hei!

Când se trezi, primul lucru pe care-l simți fu mirosul de iarba zeilor. Ușor. Ca o șoaptă ori ca o mângâiere. Garlaan trase adânc aer în piept, nădăjduind că atunci când va deschide ochii se va găsi în grădina lui Saleen, magisterul său din Xantipor. Că va bea cu bătrânul o cană de mied și că vor mesteca împreună câteva frunze, povestindu-și lucruri. De-atâtea ori dormise în grădina lui Saleen pe când era copil, încât de fiecare dată când se simțea nesigur își închipuia că este acolo, ferit de orice pericol. Și-abia la gândul ăsta se sperie și miji ochii. Gândul că se visează acolo, în grădina din Xantipor, tocmai pentru că este în pericol. Apoi își aminti *altceva*. Își aminti cum a murit în fața Karsei și ceva se foi în el. Auzi cum acel ceva ori cineva foșnește în capul lui de parcă încearcă să-și facă loc. Ca un șoarece într-o scorbură prea mică.

Îngrozit, Garlaan deschise ochii. Deasupra lui, în picioare, stătea fetița *care-l omorâse* în fața Karsei. Apoi își spuse că nu l-a ucis nimeni, că nici măcar nu a ajuns vreodată la Karsa, că până mai ieri nici n-a trecut de Brâul de Piatră. *Că nu el a fost omorât.* În timp ce fata de pitic îl privea cu atenție, se ridică ușor în coate încercând să-și amintească unde se află. Nu, nu era în grădina magisterului Saleen, ci pe un câmp nemărginit pe care, din loc în loc, creșteau tufe sălbatice de iarba zeilor, cu flori adunate în moțuri violet, dar și margarete pitice și alte flori colorate. Pufi de păpădie și globuri de lăcrămioare zburătoare pluteau pretutindeni în jur, duse de o boare calmă.

– Cine ești? făcu fetița către el.

– Păi…

– Nu! Eu sunt Păi! Tu cine ești?

– Eu sunt… Garlaan din Xantipor, murmură el, înainte să simtă din nou că ceva i se mișcă în cap.

– Unde suntem?! Trebuie să ajung degrabă la Karsa! Eu sunt prințesa Kotys! Mămuca e regina celor mărunți! Du-mă la ea și-ți făgăduiesc că vei fi răsplătit!

Apoi își aminti. Veniră mai întâi imaginile de cu o zi înainte. Zborul până la Maudava, cu Priscus în spate, grifonul văzut pe cer și lupta dusă în văzduh. Apoi dădură buzna toate celelalte, toate amintirile luate din mintea lui Ghilmax, toate zecile de vieți scurse în el. Iar ceea-ce-era-străin-în-el începu să se foiască din ce în ce mai mult, iar Garlaan și-l aminti în cele din urmă pe Zourazi, în vreme ce văzu cum, pe cer, pasărea Nazer zboară în cercuri largi. Își aminti că vorbise cu Zourazi încă din zori, dar totul părea un vis îndepărtat.

„Trebuie să mă ajuți”, făcu o voce în capul lui.

Garlaan nu spuse nimic. Broboane mari de sudoare i se iviră pe frunte și-l năpădiră deodată valuri de căldură. Nu fusese un vis. Căută cu privirea Toiagul Învățăturii și, după ce îl zări, se ridică în picioare.

Ilustrație de Andrei Moldovan

– Cred că am făcut ceva rău, se smiorcăi micuța Păi, urmărindu-l cu privirea. Doar că… doar că nu-mi amintesc ce.

„Nu ai fost tu”, murmură vocea în mintea lui Garlaan, în vreme ce tânărul mag se aplecă să-și ridice toiagul.

„Pleistoros a fost”, adăugă vocea.

„Spune-i! Spune-i că a fost Pleistoros!”

„Spune-i!!!”

„Și că trebuie să se ferească! Zi-i că am fost înșelat! Și că trebuie să meargă la Haiganu și să-i spună că trebuie să oprească ce va să vină! Spune-i! Spune-i odată!”

Garlaan își duse mâna la frunte, apoi încercă să fluiere după Nazer, dar o tuse puse stăpânire pe el și nu-i lăsă răgaz nici măcar să respire.

„Unde vrei să pleci?” făcu vocea din mintea lui.

– Trebuie să mă întorc la Xantipor, murmură Garlaan când, în sfârșit, tusea se liniști un pic.

– La Xantipor?! se oțărî micuța Păi. Nu! Nu la Xantipor! Mă duci acasă, la Karsa! Altfel…

„La Xantipor?” făcu și vocea.

Garlaan o apucă pe fetița pitic de-o mână, apoi reuși să fluiere, iar pasărea Nazer coborî din văzduh, urmată de Ghilmax.

– Ghilmax! țipă deodată fetița văzând grifonul, apoi începu să plângă, amintindu-și pesemne ceva, și încetă să se smucească.

Cu Păi în brațe, Garlaan urcă în spatele grifonului și îi făcu semn păsării să-l urmeze.

Ghilmax nu zbura la fel de lin ca Nazer. Era masiv și răsufla greoi de fiecare dată când aripile sale băteau aerul.

Păi nu mai scoase un sunet multă vreme. Se apropiau deja de Brâul de Piatră când îi spuse lui Garlaan că-i este foame, însă magul nu o băgă în seamă. În el se duceau lupte cu mult mai importante decât foamea fetiței.

Garlaan se gândi o vreme că și-a pierdut mințile și că glasul din capul lui, precum și foiala pe care o simțea ori de câte ori vocea se arăta nemulțumită de ceva, adică aproape întruna, nu sunt adevărate. Că sunt, cumva, plăsmuirile minții sale. Cum tot la fel trebuie să fie și noile sale amintiri. „Totul e o închipuire”, încercă să-și spună Garlaan, doar că grifonul Ghilmax exista cu adevărat, fetița pe care o văzuse în amintirile lui Zourazi era aici, cu el, așa că vocea din mintea sa nu putea fi decât vocea lui Zourazi, fiul lui Baku, așa cum pretindea a fi. Spiritul băiatului ucis în fața Karsei se cuibărise cine știe cum în mintea lui Garlaan și-i cerea de acolo să se întoarcă în orașul celor mărunți, împreună cu Păi, și să-l întâlnească pe Haiganu, Zeul Osândit. La început, câtă vreme crezuse că-și pierde mințile, Garlaan se împotrivise să-i răspundă lui Zourazi. Nădăjduise că în acest fel vocea îl va lăsa în pace. Cu timpul însă, zburând pe spatele grifonului Ghilmax, cu fata de pitic strânsă la piept și cu pasărea Nazer pe urmele lor, văzând că nu-i chip să scape de vocea lui Zourazi, Garlaan începu să-i vorbească în gând.

Îi repetase rar, de două sau trei ori, hotărârea sa de a merge să-l întâlnească pe magisterul Saleen, la Xantipor.

Ilustrație de Andrei Moldovan

Și că va hotărî apoi ce va fi cu Păi și cu Ghilmax. O vreme, vocea băiatului nu se mai auzi. Dar reveni nemulțumită și arțăgoasă după ce, scormonind pesemne prin mintea lui Garlaan, înțelese că magul nu vrea altceva decât să se-ntoarcă la viața lui liniștită de dinainte de a trece dincolo de Brâul de Piatră.

„Ești laș!" îl mustră deodată Zourazi. "L-ai cunoscut pe tatăl meu și știi acum ce s-a ales de mama mea. Vezi bine câtă nedreptate e pe lume și tot ce faci e să te-ntorci speriat la Xantipor, ca s-o dai pe mâna magilor imperiali pe prințesa Karsei, să povestești Consiliului ce ai pățit și să plângi în poala magisterului tău? Să-i ceri să te scape de glasul pe care îl ai în cap? Spune, Garlaan! De-atâta lucru ești în stare?!"

Apoi vocea tăcu din nou, însă, sub el, Ghilmax începu să tremure și să dea din cap, iar lui Garlaan îi trecu prin minte că Zourazi poate pătrunde cumva și-n mintea creaturii.

În brațele sale, micuța Păi tresări speriată, apoi o auzi tânguindu-se printre sughițuri.

„Eu te-am ales, Garlaan!" făcu vocea din nou, după ce Ghilmax se liniști. "Eu te-am ales, știi bine! Am văzut în zilele ce încă n-au venit că prin tine există o cale".

„O cale spre ce?" întrebă Garlaan, în gând, apoi îi făcu semn lui Ghilmax să coboare. De-acum ajungeau la Upa Diza.

Zourazi

O ploaie albastră spăla totul.

În depărtare, Zourazi văzuse un castel cu turnuri ce străpungeau norii. O potecă de piatră despărțea pustiul prin care, doar ici colo, câte un copac cu coajă și frunze întunecate se ițea din noroiul albastru. Mărise pasul și chiar alergase o vreme pentru a ajunge mai repede la clădirea din zare, însă cu cât credea că se apropie mai mult de ea, cu atât îi părea mai departe.

De oboseală, o vreme s-a întins pe jos și a plâns, iar lacrimile i s-au amestecat cu ploaia și au udat pustiul.

Uitase de Haiganu, de Păi și de Ghilmax. Avea doar gândul că se face târziu și că nu ajunge la castelul de la capătul drumului. Într-un târziu, a ajuns în fața unei porți boltite, căscată în zidul unei clădiri înalte cât un munte. Își aminti pentru o clipă de templul Korganon din Calsa Merza, pe care-l văzuse în amintirile unor Înalți Preoți din Giradrigas, apoi împinse de poartă. După aceea, se lăsă cuprins de întuneric.

– De ce ai ales să mori? îl auzi deodată pe Haiganu și se grăbi să-i spună că nu poate ajunge la Heros. Ar fi vrut să-i povestească cum că a ajuns în lumea dintre clipe și că aici ploaia e albastră.

– N-am murit, Haiganu! Sunt aici, în lumea dintre...

– Te-a înșelat, Zourazi! Pleistoros te-a înșelat.

Apoi totul s-a stins, iar Zourazi s-a trezit din nou în ploaie, pe poteca de piatră. Trupul său de om murise, dar poarta boltită era tot acolo, la un pas de el. Băiatul a împins din nou de ea și a păși iarăși în întuneric. A așteptat însă în zadar să audă vocea lui Haiganu. Să fi trecut poate doar câteva clipe, ori poate cu mult mai mult, când întunericul a prins să se destrame și când Zourazi a întrezărit pereții sălii în care intrase. Ici colo, câteva pietre vii, ori poate un alt fel de cristale începură să lumineze încăperea, iar lui Zourazi îi păru că aude pași, apoi un fâlfâit de aripi.

– Hei! E cineva aici? șopti el, însă nu îi răspunse nimeni.

Se afla într-o sală ale cărei margini se pierdeau în beznă. Din loc în loc, câte o coloană din piatră cenușie se năpustea către tavanul aflat atât de sus, încât era de nevăzut. Se gândi o clipă că e ceva necurat aici și că mai bine ar ieși, dar când încercă să deschidă poarta pe care intrase, zăvorul masiv nici nu se clinti. Așa că începu să meargă atent la fiecare pas și la fiecare umbră ce părea să tresară când lumina tremura.

Pe una din coloane văzu o ușă de lemn. Apoi, nu foarte departe, o alta. Aveau contururi săpate în piatra cenușie, iar lui Zourazi îi păru că de dincolo de ele se aud glasuri și că prin crăpăturile lemnului se întrevede o dâră de lumină. Băiatul bătu la una din cele două uși, apoi, când văzu că nimeni nu răspunde, apăsă încetișor pe clanță.

Totul se întâmplă cu repeziciune.

Doar ce deschise ușa, că se și simți tras cu putere dincolo de ea, apoi un curent de aer îl izbi în față. Părea că se prăbușește, ba nu, părea că zboară. Sala largă cu pereți și coloane de piatră dispăruse. Ajunsese deodată în mintea grifonului său. Era cumva ca mai-nainte, atunci când era una cu Ghilmax, dar nu chiar în același chip. Părea mai mult că stă în spatele minții creaturii și-i era cu neputință să-l stăpânească pe de-a-ntregul. Știa că Ghilmax, la rândul lui, îl simte acolo ca pe o durere surdă ori ca pe o apăsare. Nu mai erau o singură ființă, așa că Zourazi ședea neputincios în umbra minții grifonului.

Ceva s-a întâmplat apoi.

Zourazi a tresărit și a făcut cumva un pas în spate atunci când grifonul a fost lovit de sus, așa că s-a trezit din nou în camera întunecată, în fața ușilor din coloanele de piatră. Însă n-a stat pe gânduri mai mult de-o clipă și a păși pentru a doua oară în mintea lui Ghilmax, încercând să înțeleagă ce se petrece. Când Garlaan și-a-nfipt toiagul învățăturii în spatele grifonului, în locul pe care magii și preoții îl numesc *vrimë,* Zourazi a simțit c-alunecă ori că se scurge cumva. Că e tras cu forță din mintea lui Ghilmax printr-un tunel ori printr-o pâlnie, prins într-un vârtej de neoprit. A încercat în zadar să se prindă de ceva. Totul părea să curgă.

O vreme n-a mai simțit nimic. N-a mai știu nimic. Apoi, când în sfârșit și-a revenit, s-a gândit că va păși în cetățile lui Heros. Că, într-un fel, a fost dezlegat de vrăjile lui Moroianu.

N-a fost așa. E drept, nu mai era în mintea lui Ghilmax, ci într-un alt loc. Într-o altă minte.

– Garlaan? făcu el.

– Zourazi? răspunse magul.

CAPITOLUL 2
Cetăți de piatră

Garlaan

Văzut de sus, orașul Upa Diza nu era atât de frumos precum Xantiporul, ale cărui cristale luminoase pluteau deasupra turnurilor ca niște flăcări împietrite. Însă aici, casele, debarcaderele și zidul se oglindeau în apa Upa Varpasei, mult mai limpede decât în delta pe care era construit orașul tronurilor de piatră. Fluviul curgea domol prin și pe sub orașul - zid și, în lumina soarelui, unduirile sale aruncau străluciri asemeni pietrelor vii.

Ghilmax coborî ușor spre Turnul Magilor. Păi adormise în brațele lui Garlaan, iar vocea lui Zourazi tăcuse.

La Upa Diza nu zăboviră mult. Un bărbat cu părul roșcat și cearcăne adânci, ce ținea seama la tot ce trecea dincolo și dincoace de Brâul de Piatră, abia dacă îl salută, iar la copila de pitic de-abia dacă privi. Se arătă mai interesat de grifonul Ghilmax și, când află că-i vorba chiar de creatura pe spatele căreia se zicea că a zburat alesul Zeului Osândit, încercă să-l iscodească cu și mai multe întrebări. Ce face cu el, unde are de gând să îl ducă, cum l-a capturat și, mai cu seamă, unde este copilul ce îl strunea și care fusese văzut în orașele de la granița imperiului.

Pentru o clipă, Garlaan fu pe cale să-i spună că Zourazi este în capul său, apoi se gândi că n-ar fi tocmai înțelept și ridică din umeri. Roșcatul notă într-un catastif trecerea lor prin Upa Diza și făcu o pauză lungă atunci când o privi pe fetița ce dormea în brațele lui Garlaan.

– Pe ea cum o trec? întrebă roșcatul, apoi prinse între buze capătul penei cu care scria.

– Ăăă… Păi. Ea este Păi din neamul celor mărunți. E… martor. Va fi martor. A văzut lucruri pe care le va spune în fața Consiliului.

– Prea bine! Garlaan, Nazer, Ghilmax și… Păi. Prea bine. Mergeți!

Peste câteva zile, în Xantipor, Garlaan se gândi că atunci, imediat ce-l salutase de despărțire pe roșcovan, nu ar fi fost încă prea târziu să se întoarcă și să-și piardă urma în Calsa Rezas, departe, cât mai departe de Imperiu ori și mai sus, în Sakkar, unde aerul e fierbinte ca într-un cuptor.

Dar nu făcuse asta, ci continuase să zboare peste dealurile și câmpiile Imperiului, urmărind fluviul ce leagă orașul-zid de Xantipor.

Zourazi

Zourazi se obișnuise cu lumina slabă.

Numărase șapte camere largi, legate între ele prin coridoare boltite. Ici-colo, cristale colorate subțiau întunericul, însă de-abia de puteai distinge conturul coloanelor ori marginea vreunei săli, intrarea într-un coridor sau – pe acestea Zourazi le găsise mult mai târziu – mâinile de piatră și lemn ce ieșeau din podea din loc în loc. Părea că niște uriași sunt pe cale să se înece și că doar mâinile lor au rămas la suprafață, împietrite și ele asemeni mării de marmură în care s-au scufundat. Împodobite cu brățări și inele din lemn întunecat, unele mâini erau prinse de coloanele de piatră, altele sugrumau nimicul ori își înșirau degetele în aer. Văzându-le, Zourazi își privi propriile mâini, gândindu-se că aici, în ceea ce credea că este lumea dintre clipe, trupul său ar putea fi făcut din lumină ori ar putea să nu existe. *Până la urmă, tot locul ăsta ar putea fi o închipuire*, se gândi, amintindu-și învățăturile pe care zeci de Înalți Preoți le primiseră de la dascălii lor, pe când erau copii, și care ajunseseră la Zourazi alunecând din mintea lui Ghilmax, cândva, într-o zi ce-i părea acum teribil de îndepărtată. Mâinile lui Zourazi erau însă așa cum le știa: mâini din carne și sânge. Mâini de copil. Zourazi își pipăi apoi obrajii și-și trecu degetele prin păr, după care își privi trupul și pânza subțire în care era înveșmântat.

Uriașele brațe de piatră îl ajutau pe Zourazi să nu se rătăcească. E drept, numărase și coloanele pentru a ști să ajungă la ușile prin care putea păși în mintea lui Ghilmax ori în cea a lui Garlaan. Găsise și alte uși de lemn ori de piatră săpate în pereți ori în coloane, însă acestea rămăseseră ferecate oricât de mult încercase Zourazi să le deschidă. Ba, pe măsură ce ochii săi se obișnuiră cu lumina sărăcăcioasă, băiatului îi păru că vede și mici porți ori ferestre rotunde scobite sus, în pereți, în locuri în care nu ar fi putut ajunge decât dacă ar fi putut zbura.

Se îndrepta deja către intrarea în mintea lui Garlaan, hotărât să-l silească pe magul din Xantipor să meargă la Karsa și să-l întâlnească pe Haiganu. „Un zeu ar trebui să știe de locul ăsta”, își spuse Zourazi, apoi simți pentru prima oară că gura-i este uscată și se gândi cu sete la ploaia albastră de afară. Doar că afară, din câte-și dădea seama, nu putea ieși.

Apoi Zourazi rămase nemișcat. Undeva, nu departe de el, auzi din nou un fâlfâit de aripi.

Dekibalos

Ah, Putreziciunile cele mari! Grozavele Putreziciuni primite de la Pleistoros!

Putreziciunile. Făpturile sale din oase și carne moartă duhneau, dar Dekibalos nu se sinchisea. Parfumul lor îl făcea să se simtă puternic.

Făpturile din oase și carne moartă horcăiau, dar Dekibalos nu se sinchisea. Cântecul lor îi părea un imn.

Își julise piciorul atunci când încălecase pe una dintre ele și stomacul i se strânse când văzu că, pe nesimțite, un mat subțire se târăște spre el și-i intră în rană, pe sub piele. I se strecurase apoi din ce în ce mai adânc în carne, căutând și găsind o venă din care sângele lui Dekibalos porni să curgă prin întreaga făptură. Simți mai întâi cum i se face frig, apoi cum un val de căldură

Ilustrație de Andrei Moldovan

îl cuprinde, un val de căldură care se duce mai departe, dincolo de trupul său, în cel al creaturii. Nu dură mai mult de câteva clipe până ce începu să vadă ceea ce ochii Putreziciunii vedeau și să audă ceea ce urechile Putreziciunii, rupte și însângerate, auzeau.

Triumfător. Așa intrase Dekibalos în cetatea Sindului. Călare pe monstrul în care încă se vedeau picioarele vinete, oasele sparte, obrajii rupți ai copiilor ce fuseseră cândva Armata Orfanilor. Călare pe cadavrele lor, în care Pleistoros adusese iarăși viață și în care el își vărsa acum jertfa de sânge.

În urma sa, fără vreun fel de căutătură în ochii albi, Dida trecu de poarta cetății ca o zeiță necunoscută, purtată, la rândul ei, pe spatele unui monstru cu zeci de chipuri ce se arătau doar pe jumătate dintre cărnurile ciopârțite. Apoi, în urma Didei, alte și alte Putreziciuni plămădite din resturi de copii uciși.

Când garda orașului sună din corn, era prea târziu pentru oamenii Sindului. Chiar și Dekibalos își spunea că străjerii cetății avuseseră mințile luate ori dormiseră cu toții, altfel nu se putea explica cum de nu sunaseră din corn mai devreme, încă de atunci când, pe câmpul din fața cetății, trupurile moarte prinseră să iasă din țărână ori când Dekibalos își îndemnă creatura să pășească spre poarta larg deschisă.

Într-un târziu, câțiva arcași urcați pe metereze trimiseră o mână de săgeți către ei, dar Dekibalos continuă să râdă chiar și după ce una dintre ele i se înfipse în umăr. Și-abia apoi începu să ucidă. Nu el. Ci Putreziciunile sale. Brațe lungi căutară să apuce soldații Sindului, iar alte brațe, doar oase ascuțite, le străpunseră trupurile mai iute ca o sabie. Dekibalos pocnea din când în când din biciul cel lung și aduna în el câte un oștean ce încerca, fugind, să scape. De altfel, puțini erau cei care mai voiau să lupte. Fie plecau genunchiul în fața lui Dekibalos ori în fața creaturilor ce-l însoțeau, fie fugeau ascunzându-se-n beciuri ori aruncându-se de pe ziduri.

Dekibalos nu ierta nimic. Celor îngenuncheați, creatura sa le trimitea fulgerător, direct în creștet, un os ascuțit ca un ghimpe, ascuns între cărnurile ce-i țineau loc de pântece. Poate osul spart al piciorului vreunui copil, ori poate mâna ruptă a vreuneia dintre fetele care dormiseră cândva în patul din fortul său. Mai rău era de cei care fugeau. Fie că se aruncau de pe ziduri, fie că se furișau în afara cetății, ajungeau negreșit pe mâinile soldaților lui Moroianu. Oamenii-foame aduși de vrăjitorul spân tocmai de la Praus încercuiseră orașul. Și așteptau. Scăpați de măcelul din cetate, fugarii picau direct în mâinile lor. Și în fălcile lor înfometate.

Dekibalos văzu cum din turnul templului, Înaltul Preot al Sindului își încalecă grifonul și zboară. Ceea ce nu văzu fu prăbușirea lui, dincolo de zid, la picioarele femeii ce-l însoțea pe Moroianu.

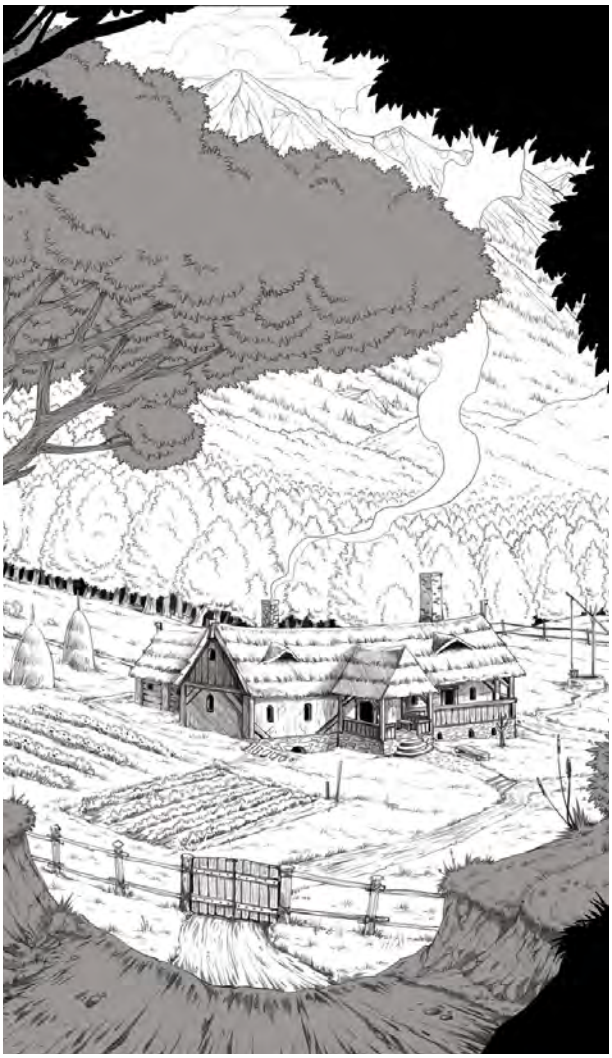

Ilustrație de Andrei Moldovan

Nedelia

Slavă Ție, apă ce curgi în toate ce-s vii!
Slavă Ție, piatră ce ții tot ce-i trainic!
Slavă Ție, Neris din toate ce sunt,
Maică a apei și-a pietrei,
Slavă Ție!

Și în timp ce-și rostea rugăciunea, o parte a minții socotea câte alte lucruri mai avea de făcut înainte să plece. Încheiase poveștele pentru cele mai mari dintre fete, singurele în care avea nădejde că se vor îngriji cum se cuvine de casă și ogradă. Cămara era plină cu de-ale gurii, e drept, însă fără cumpătare, peste orișice gospodărie se poate așterne sărăcia. Iar fără prezența Nedeliei, o casă în care, ascunși de ochi străini, sunt adăpostiți copii de-ai nimănui putea să cadă oricând pradă lipsurilor. Așa că Nedelia reluă în gând rugăciunea către Neris.

Slavă Ție,
Neris, cea dintâi Stăpână a lumii!
Binecuvântează casa asta cu puterea Ta,
și întărește-i pe cei ce stau în ea,
Copii ai luminii, ai apei și ai pietrei!
Și păzește-i, Maică, de toată vătămarea,
izbăvindu-i de frica de noapte,
de săgeata ce zboară ziua
și de Cei ce-umblă în întuneric!

– Cât timp o să fii plecată, maică Nedelia? o întrebă Zalida, frângându-i gândul.

– Nu mai mult decât o fi nevoie, răspunse ea.

– Of, maică, răspunsurile tale sunt atât de tulburi… Trebuie că s-a întâmplat un lucru foarte rău acolo unde vrei să mergi, de vreme ce altceva nu e de făcut decât să te urnești la drum.

În camera de alături, băieții se îndemnau să păstreze liniștea, încercând să audă ce avea să răspundă Nedelia și, pentru o clipă, îngrijorarea copiilor avu darul să-i înmoaie îndârjirea.

– Nu atât de rău pe cât e pe cale să se întâmple, Zalida. Și mi-e lăsat să încerc să îndrept lucrurile. Deși… în calea Celor Mari nu-i înțelept să zăbovești.

– Apăi Cei Mari să-și rezolve singuri trebile, maică! Că nici să lași singuri atâția plozi, într-o căsuță din pădure nu-i tocmai înțelept, aș spune.

– Trebile Celor Mari se rezolvă pe spatele oamenilor, Zalida. Să mă asculte, atâta îmi doresc, apoi o să mă-ntorc. Iară voi nu sunteți tocmai singuri...

Nedelia își reluă rugăciunea, nădăjduind ca vraja sa, pecetluită în cuvinte din prima limbă a lumii, să fie destul de puternică încât să țină casa nevăzută până ce ea se va fi întors.

Binecuvântează, Stăpână, gospodăria și înmulțește în ea toate bunătățile!
Îndepărtează de ea cursele vrăjmașului
Și ascunde-o de ochii celor lacomi,
Ține departe de ea colții fiarelor și umbra nelegiuirilor.
Că Ție Ți se cuvine a ne milui, maică Neris,
Și Ție slavă înălțăm.
Acum și până la sfârșitul veacurilor,
Slavă Ție!

Multă vreme după ce plecă, Nedelia se întrebă dacă nu s-a pripit. Dacă nu cumva Zalida avea dreptate și dacă n-ar fi fost mai înțelept să rămână la casa din pădure și să se îngrijească de soarta copiilor, cât mai departe de urmele dureroase pe care Cei Mari aveau să le lase în lume.

– Să nu părăsiți ograda, le repetase copiilor de trei ori.

Micuții o petrecuseră până la marginea curții, acolo unde creșteau rugi de mure și zmeură sălbatică și unde urmele vrăjilor Nedeliei tulburau aerul, făcându-l să miște ca în zilele foarte calde, de vară. Copiii priviseră lung în urma ei, până ce un vânticel născut parcă din senin ridicase în aer un nor de frunze și praf. Zalida s-ar fi putut jura că Nedelia a pășit în nor și că așa s-a făcut nevăzută.

Antuza Genescu

În lumea lui Haiganu

Marian Coman – Trilogia Haiganu
Vol. I - Fluviul șoaptelor, vol. al II-lea - Furia oarbă

Dintre autorii grație cărora science-fiction-ul românesc din ultimii ani pare să fi prins forțe noi, Marian Coman este cel mai „scriitor". Are o finețe nativă a condeiului pe care alege să și-o exprime în proze aparținând unui *horror fantasy* mai rar abordat în spațiul literar românesc. Și tocmai delicatețea stilului, doar aparent incompatibilă cu groaza și macabrul predominante în *Haiganu*, îl va detașa de alți autori români cu proze încadrabile, și ele, la specia literară sus-amintită.

Înainte de a vedea coperta *Fluviului șoaptelor*, numele Haiganu m-a trimis cu gândul, prin cine știe ce conexiuni incredibile, la Peter Pan, copilul care nu devine adult niciodată. Văzând apoi coperta, m-au frapat două lucruri: ciclopul cu ochi fumegând și un copil în brațe – pe atunci, bineînțeles, nu știam nici cine e Haiganu, nici cine e Zourazi – și subtitlul. Dacă presupunerea inițială, și anume aceea că romanul, respectiv trilogia întreagă, ar avea o legătură, cât de îndepărtată, cu universul lui J. M. Barrie s-a dovedit eronată, a doua, inspirată de subtitlu, s-a dovedit corectă. Marian Coman nici nu știe cât de aproape este, cu *Haiganu*, de o altă trilogie, *Farseer*, scrisă de Robin Hobb și apărută în traducere română la editura Nemira (*Ucenicul asasinului*, *Asasinul regelui*, *Răzbunarea asasinului*). Autorul român se intersectează cu scriitoarea americană în mai multe puncte, probabil ușor sesizabile de către cititorii familiarizați cu recuzita fantasy & science-fiction. Similitudinea de idei se pretează la discuții demne de un studiu mai amplu decât prezentarea de față, care tratează sumar câteva puncte de întâlnire ale celor doi autori.

1. Fluviul gândurilor/șoaptelor

Principalul element comun celor doi scriitori este fluviul gândurilor. La Robin Hobb, novicii în arta Meșteșugului – termen cu iz arhaic pentru un tip complex de telepatie însoțită de influențarea și chiar asasinarea cu puterea gândului – riscă să se lase duși de val și să se înece în acest fluviu. Înecarea nu presupune obligatoriu moartea fizică, ci transformarea într-un bebeluș mare, cu bale la gură, o ființă paralizată psihic, incapabilă să se smulgă din lumea gândurilor și să revină în cea a comunicării verbale. Deși, la M. Coman, fluviul este al șoaptelor, a înota prin el este la fel de periculos și

Ilustrație de Andrei Moldovan

dureros. Așa și începe volumul I, cu tortura prin care trece zeul căzut, Haiganu: „Mii. Mii de șoapte. În fiecare secundă, neobosite, de nestăvilit. Ca o apă. […] De câte ori nu-și acoperise Haiganu urechile urlând, poruncind ori implorând să se facă liniște? De câte ori nu așteptase Haiganu un răspuns la întrebările pe care le arunca acolo, în mijlocul fluviului de șoapte, ca pe o momeală într-un cârlig de pescuit?!" În arena imaginată de Robin Hobb se dau lupte crâncene, încheiate cu leșin sau moarte, însă cei versați în Meșteșug își pot înălța ziduri mintale protectoare. Haiganu, oricât de zeu ar fi, nu are puterea aceasta. La un moment dat, sufocat de șoapte, ajunge să-și dorească să fie liniște în jurul său mai mult decât să se răzbune pe dușmanul lui, Pleistoros.

2. Dragoni/grifoni

Animalele zburătoare imaginare nu sunt simple mijloace de deplasare menite să dea culoare poveștii, nici instrumente care vin în ajutorul protagoniștilor, ci dobândesc statut de eroi cu trăsături care oamenilor le lipsesc. Înalții Preoți din lumea zugrăvită de autorul român zboară pe grifoni, adevărate „biblioteci de amintiri" ale tuturor celor care i-au încălecat cândva. Poți pătrunde în mintea grifonului tău și prelua toate amintirile înmagazinate acolo. La un moment dat, puiul de vrăjitor Zourazi și magul Garlaan comunică între ei prin intermediul grifonului Ghilmax. Magii lui Marian Coman zboară pe păsări mari și albe, cu ochi albaștri și creste ca diademele, capabile să și pronunțe câteva cuvinte. Salvatorii celor Șase Ducate din cărțile lui Robin Hobb sunt Străbunii, dragoni care prind viață când este mai mare nevoie de ei, deși până atunci au zăcut în piatră o eternitate. Eroii hobbieni umani nici măcar nu știu prea bine cine sunt acești străbuni, dar pornesc în căutarea lor siliți de raidurile unor pirați pe care nu-i pot înfrânge nici cu Meșteșugul, nici cu armele. Iar revelația descoperirii Străbunilor e cu adevărat copleșitoare, și pentru eroi, și pentru cititori. Pe cât de fascinantă e ideea lui Marian Coman că, aflându-te în mintea cuiva, dai peste uși prin care poți pătrunde în alte minți, că niște mâini uriașe te conduc exact la cele pe care ai voie să le deschizi, pe atât de impresionantă e grădina de dragoni împietriți a lui Robin Hobb.

3. Neoameni/Oameni-foame

Personajele umane transformate de forțe malefice în creaturi dezgustătoare, acționând ca personaj colectiv, sunt definite, de ambii autori, cu același cuvânt: neoameni. Neoamenii lui Robin Hobb sunt ființe umane obișnuite care, luate prizoniere, sunt supuse unui misterios proces de dezumanizare. În urma lui, își păstrează doar necesitățile fiziologice, compensând caracterul uman anulat cu agresivitate și comportament animalic extrem. Trimis înapoi printre ai lui, un neom flămând sau înfrigurat își va omorî familia fără remușcare. Ni se spune că o femeie-neom „mânca până nu mai încăpea în ea, cu mâinile, și pe urmă arunca resturile și le călca în picioare. Nu se spăla, nu-i păsa de ea […] Dacă nu mânca sau nu dormea, pur și simplu ședea sau stătea culcată, cu mintea la fel de leneșă ca trupul. Dacă primea dulciuri sau plăcinte, mânca până vomita și pe urmă iar mânca. […] Nu suporta să-i ocupi teritoriul sau să-i iei lucrurile. Nu o dată a încercat să mă atace doar pentru că m-am apropiat prea mult de mâncarea ei, iar într-un rând pentru că voia să-i dau inelul meu." Eliberate din prizonierat, asemenea creaturi devin arme mortale, împuținând numărul adversarilor chiar din interiorul lor.

Și la Hobb, și la Coman, foamea continuă pare să fie motivul principal pentru care ucid neoamenii, indiferent de originea ei. În *Haiganu*, armata lui Dekibalos e formată din neoameni, numiți și oameni-foame, jumătate-oameni pe jumătate-vii sau fiare veșnic înfometate. Inițial, a fost Armata Orfanilor, copiii crescuți de Dekibalos, care nu mai erau copii decât pentru că aveau doisprezece ani. Altfel, „de frică și de foame […] erau în stare să înfăptuiască grozăvii de neimaginat."

Armata Orfanilor se metamorfozează în etape. Mai întâi, sub vraja făcută de spânul Moroianu – o vrajă netăinuită, nu ca la Robin Hobb, transformarea copiilor este atât de brutală, încât nici Dekibalos, tartorul tartorilor, nu mai poate să-i țină în frâu: „Toată forța și cruzimea lor își trăgeau seva din ceea ce mâncau. Foamea punea stăpânire pe ei și nu mai puteau fi amăgiți cu terci ori coji de cartofi […] Armata Orfanilor voia mâncare. Voia sânge. Voia să ucidă și să se înfrupte cu poftă din carnea dușmanului. Sau, în lipsă de dușmani, din carnea oricui se afla prin preajmă."

Apoi, după atacul Celor Mărunți, puținii orfani rămași sunt într-o stare jalnică: arși, cu membre care abia se mai țin de trup, cu găuri în carne prin care li se văd oasele pieptului ori mațele. Înveliți în pânză ca să nu se dezmembreze complet, seamănă cu niște păpuși de cârpă. Dar au trupurile găurite, oasele le cedează, iar pânzele sunt doar saci cu bucăți de carne moartă. Orfanii făcuți nemuritori de Moroianu par să fi aflat, totuși, ce înseamnă moartea. Doar pentru scurtă vreme, pentru că ulterior sunt înviați de Pleistoros, zeul războiului, sub forma unor „creaturi cu mai multe capete, cu șase ori șapte picioare, cu mâini la spate și ochi în piept, cu brațe ce se-ndoaie în trei coate și rânjete ce se desfac pe după cap."

Un tablou lugubru, care atinge apogeul în volumul al doilea, când orfanii nu mai alcătuiesc o armată, ci au devenit putreziciuni, făpturi din carne moartă și oase, care duhnesc. Nu e doar o revenire la viață, ci o contopire cu ființa care le călărește: „Își julise piciorul atunci când încălecase pe una dintre ele și stomacul i se strânse când văzu că, pe nesimțite, un mat subțire se târăște spre el și-i intră în rană, pe sub piele. I se strecurase apoi din ce în ce mai adânc în carne căutând și găsind o venă din care sângele lui Dekibalos porni să curgă prin întreaga făptură. […] Nu dură mai mult de câteva clipe până ce începu să vadă ceea ce ochii Putreziciunii vedeau și să audă ceea ce urechile Putreziciunii, rupte și însângerate, auzeau […] Când încăleca, putreziciunea își strecura matul în rana sa rămasă neînchisă de atâta vreme, iar sângele și mințile lor se împreunau. La început îi fusese greu, însă cu timpul Dekibalos reușise să domnească peste lăcomia și furia orfanilor ce se amestecaseră în creatura cea nouă."

Într-o fază ulterioară, creaturile se întregesc: „Cărnurile li se întăriseră și o piele proaspătă, cenușie, începuse să le acopere trupurile. Ici-colo, câteva fire de păr se adunau în smocuri răslețe." E vorba de o transformare continuă, tot mai sinistră: „… creaturile arătau diferit după ce-și băgaseră în cărnuri bucăți de

animale. Din loc în loc, câte un cap de cal despielițat ori câte un rât de porc străpungea pielea cenușie de parcă, înecate în zgârciuri, în mușchi și mădulare, animalele și-ar fi dorit să respire și ar fi găsit cumva calea spre aer."

E imposibil de trecut cu vederea pasiunea lui Marian Coman pentru deformarea patologică corpului, a membrelor, pentru maltratarea cărnii. Până și „…cerul a început să putrezească. De parcă ar fi fost făcut din carne. Nori subțiri și vineții îl brăzdau de colo până colo, iar soarele, înroșind apusul, părea o bubă înfierbântată, gata să plesnească și să-și verse coptura peste lume." Un capitol din volumul al II-lea se numește chiar *Ploaia de carne*. În acest punct, M. Coman, scriind în manieră horror naturalistă, se detașează de Robin Hobb, care preferă să rămână în planul unui fantasy mai puțin agresiv vizual.

4. Harul/Contopirea cu animalul

În trilogia *Farseer*, eroul FitzChivalry înșală moartea intrând în corpul lupului său. Trecerea se petrece inițial lent, precaut, pentru ca finalul ei să vină brusc: „Cum faci să-ţi părăseşti trupul? Am încercat să uit de el, să mă gândesc numai la mine şi la Ochi Întunecaţi. […] Am simțit gustul zăpezii, mi-am ciupit și curățat propria mea labă. Am ridicat ochii. Se însera. În curând, va fi vreme numai bună de vânat. M-am ridicat şi mi-am scuturat trupul.

Aşa, mă încurajă Ochi Întunecaţi. […]

Dintr-odată, toate se petrecură cu multă uşurinţă. O alegere atât de simplă! Părăsește-ți trupul vechi pentru cel nou. Oricum, nu te mai slujea prea bine. Erai ca închis într-o cuşcă. N-are niciun rost să-l păstrezi. Nu are niciun rost să fii om."

Nici eroul hobbian, nici Zourazi nu se contopesc de bunăvoie cu animalul. Vrăjit de Moroianu și ros de o foame nefirească de carne, Zourazi simte mirosul de cerb și, când îl găsește, îl mușcă și-și înfige degetele în el. Contopirea lor este un act barbar, presupune suferința cerbului și se săvârșește într-un melanj de sânge uman și animal care va alunga senzația de foame: „«Sunt un copil ce călărește un cerb», se pomeni gândind deodată, în timp ce amintirile sale se ridicară din adâncuri, ca o bulă de aer. «Sunt un cerb ce poartă un copil în spate», se pomeni gândind mai apoi.

«Sunt un copil într-un cerb.»

– Sunt Zourazi, cerbul-copil! urlă prin gura copilului mânjită de sânge, apoi mugi prelung prin gura cerbului, iar foamea dispăru ca un vis urât."

Decontopirea este un proces istovitor, cu consecințe greu de suportat în cazul lui FitzChivalry Farseer, care va avea nevoie de multă vreme ca să se dezvețe de comportamentul de lup. Zourazi se va desprinde de cerb ajutat de lacrimile lui Haiganu. Cei doi vor redeveni ființe separate, rănile cerbului se vor vindeca rapid, iar Zourazi va ști ceea ce știe cerbul. Și toate acestea numai pentru a avea loc o nouă contopire, a lui Zourazi cu grifonul Ghilmax. Una de ordin superior, desăvârșită de o componentă spirituală. În urma ei, Zourazi va deveni noul zeu căruia i se închină lumea.

Unirea mintală cu animalul atinge puncte extreme și la R. Hobb, și la M. Coman. Scriitoarea americană o numește Har, o însușire pe care lumea ei o consideră înjositoare, degradantă. Cei care sunt prinși că îl practică sunt spânzurați, tăiați în bucăți și arși. Comunicarea cu un animal de care te legi pe viață e un stigmat. Intriga trilogiei hobbiene se complică atunci când cu Har este înzestrat chiar prințul moștenitor al regatului, care ar fi trebuit să se nască doar cu povara nobilă a Meșteșugului. Altfel stau lucrurile în *Haiganu*. M. Coman exploatează melanjul minților, însă fără a-i da un nume special. Transferul de amintiri este, probabil, apanajul magilor și al Înalților Preoți. Odată intrat în mintea lui Ghilmax, Zourazi, și el fiu de mag, pătrunde și în mintea magului Garlaan, care călărește grifonul, și comunică direct cu el. Neobișnuit să comunice decât cu Nazer, pasărea sa albă, Garlaan protestează vehement, dar întrepătrunderea amintirilor și a gândurilor tot se va produce.

Pentru cine a citit trilogia lui Robin Hobb, analogiile de mai sus sunt evidente. La fel de vizibile sunt și legăturile lui *Haiganu* cu basmul *Harap-Alb*. Zeul Haiganu este o variantă a lui Ochilă, Moroianu este Spânul, Zourazi este Harap-Alb, Nedelia, Sfânta Duminică, și așa mai departe. Personajele lui Creangă sunt însă doar sugestii pentru Marian Coman, care le va exploata atributele definitorii într-un registru total opus celui preferat de povestitorul moldovean. Mai e de amintit ideea grupului de eroi care însoțesc personajul principal și-l ajută să depășească obstacolele. Zourazi călătorește cu cerbul, cu Păi, cu Ghilmax, în mintea lui Ghilmax, cu Haiganu, în mintea lui Haiganu.

M. Coman nu este, oricum, un povestitor în stil clasic, un făuritor de caractere exemplare. Până la apariția volumului final al trilogiei sale, orice apreciere legată de evoluția personajelor și, în aceeași măsură, a intrigii, rămâne la stadiul de presupunere. Ar fi interesant de aflat cum arăta schema inițială a trilogiei, dacă a existat una. A știut autorul de la bun început cum va evolua fiecare personaj și cum se vor împleti ițele până în final? Uneori lasă impresia că nu împletește, ci despletește, și nu merge spre final, ci spre un început.

Haiganu se pretează și la discuții despre originea dacică a numelor personajelor, despre zei și ritualuri dacice, despre magie și solomonari, despre asocierea tulburătoare a ideii de copil cu făpturile înspăimântătoare numite putreziciuni, despre personaje-simbol, despre stilul narativ al autorului sau legătura trilogiei cu banda desenată, originea ei. *Haiganu* merită să fie analizat din toate aceste perspective definitorii pentru registrul *horror fantasy* autohton în care Marian Coman se manifestă cu profesionalism.

Sergiu Someşan

Încăpăţânarea timpului

Când am fost admis la Institutul de Cercetare a Timpului, primul curs l-am avut cu profesorul Iwao Suzuki, care, deşi aducea cu un samurai bătrân, avea un fel foarte poetic de a se exprima. Lucrul ăsta i-a descumpănit pe toţi cei care sperau să dea iama cât mai curând printre dinozaurii jurasicului sau s-o vadă în realitate pe Elena din Troia.

– Definiţia timpului, care îmi place mie cel mai mult, ne-a spus el la începutul cursului, este a unui poet şi prozator portughez care a trăit în insulele Canare: „Timpul este un maestru de ceremonii care ne aduce acolo unde se cuvine să fim. Avansăm, ne oprim şi dăm înapoi la ordinele lui. Greşeala noastră este că ne închipuim că-l putem trage pe sfoară”.

Aşa şi-a început cursul despre timp bătrânul profesor şi, după ce a privit sala plină de studenţi, părând că se amuză de consternarea lor, a continuat:

– Este vorba despre José Saramago. Nu văd de ce definiţia lui ar fi mai prejos decât cea pe care o să v-o explice pe îndelete ceilalţi colegi ai mei sau cea uşor peiorativă a altora: „Timpul este ceea ce se întâmplă atunci când nimic altceva nu se întâmplă!”

A început să se plimbe printre cei treizeci şi trei de studenţi din anul întâi, părând că-şi face timp să-l privească pe fiecare în ochi, ca şi cum i-ar cântări aptitudinile. După câteva minute, care mie mi s-au părut interminabile, a rostit:

– Ceilalţi profesori o să vă explice pe îndelete definiţia fizică sau filosofică a timpului, dar eu vă avertizez de pe acum că toţi greşesc: timpul nu este deloc ceea ce spun ei, ci un adolescent rebel şi încăpăţânat, plin de sine şi foarte uşor de supărat dacă încercaţi să-i dejucaţi planurile. Din fericire pentru voi, numai vreo trei-patru veţi avea ocazia să constataţi cât de încăpăţânat poate fi.

Văzând că-l privim uimiţi, ne-a lămurit:

– Ştiu că nu vi s-a explicat încă, dar numai zece la sută dintre cei înscrişi în primul an vor avea şi ocazia să călătorească în timp. Ceilalţi vor alimenta aparatul birocratic al institutului. Nu mă întrebaţi şi de ce, pentru că nimeni nu ştie motivul, însă doar nouă virgulă opt la sută din populaţie are genele potrivite pentru a face o vizită Măriei Sale, Timpului.

Profesorul Suzuki s-a întors la catedră şi a mormăit încet, astfel încât numai cei din primele rânduri l-au auzit:

– Sau poate doar aşa vrea Timpul să se întâmple.

* * *

Spre încântarea mea, am fost printre puţinii aleşi, astfel că, în mai puţin de trei ani, am avut ocazia să fac primul salt temporal. La început, am fost puţin dezamăgit. Poate pe bună dreptate. Unul dintre colegii respinşi la proba practică a spus că degeaba ne grozăvim noi cu aventurile noastre, tot nu suntem altceva decât nişte vidanjori temporali. Vorba asta s-a făcut auzită mai întâi după ce unul dintre noi a fost trimis să aducă câteva kilograme din rahatul nu mai ştiu cărui dinozaur, ca să înţeleagă o dată pentru totdeauna savanţii modul lor de alimentaţie. Pe lângă asta, eram trimişi să aducem diferite probe, pentru a se lămuri una sau alta dintre teoriile controversate ale ştiinţei, dar numai acele probe care, odată scoase din circuitul temporal, nu ar fi afectat istoria în niciun fel. Însă expresia „ vidanjori temporali” a prins şi, de atunci, cu o invidie prost ascunsă, aşa ne spuneau toţi cei care nu puteau călători. Oricât am încercat să o schimbăm, aşa ne-a rămas numele. E drept că şi noi le ziceam lor rebuturi temporale, dar asta nu schimba cu nimic situaţia.

Am înclinat să le dau dreptate şi să-mi privesc cu dispreţ munca, până când, după vreo sută de transferuri temporale, mi s-a dat acces nelimitat în camera de transfer temporal. Uneori am impresia că ăsta a şi fost scopul meu iniţial, deşi nu aş fi mărturisit-o nimănui. În mod sigur, subconştientul meu lucrase intens ca eu să ajung acolo unde şi-a dorit.

Motivul principal a fost Dorela, o vecină de-a mea lovită de un destin atât de crunt, încât aş fi făcut orice ca s-o eliberez de el. Cu atât mai mult cu cât toată adolescenţa fusesem îndrăgostit de ea, chiar dacă pe atunci ea nici nu avea ochi pentru mine – lucru cu atât mai frustrant.

Dorela era o fată superbă care, în urmă cu vreo patru ani, suferise un accident cumplit: într-o seară, pe când alerga spre prietenul ei, care îşi parcase maşina pe partea opusă a străzii, o motocicletă a dat peste ea şi a rănit-o grav. După mai multe luni petrecute în spital, când a venit acasă, era paralizată de la brâu în jos şi condamnată să-şi petreacă restul vieţii într-un scaun cu rotile. Vechii prieteni au dispărut de lângă ea unul câte unul. Primul, chiar cel spre care alergase în ziua accidentului.

O vedeam zilnic în drum spre institut. Ieşea de dimineaţă cu scaunul în faţa porţii şi privea lumea care trecea prin dreptul ei. Avea un pled de lână împletită pe picioarele ei atât de frumoase, încât ai fi jurat că erau făcute numai pentru dans şi alergat. Pe faţă purta un zâmbet trist, dar minunat, iar eu nu o dată mă opream

să-i pun câte-un fir de trandafir în poală, încercând să aduc o urmă de bucurie în ochii ei, tot mai stinși.

Îi aduceam doar o palidă consolare cu florile mele, așa că, în cele câteva minute petrecute cu ea dimineața, îi și povesteam câte ceva din ceea ce făceam la institut.

N-a părut niciodată cu adevărat interesată de poveștile mele, până când am început să-i vorbesc despre călătoriile mele în trecut. Căutam să-i relatez cele mai amuzante întâmplări. Ea zâmbea, dar se vedea că era cu gândul în altă parte. Totuși, într-una din zile, când i-am pomenit despre călătoriile făcute foarte aproape de timpul nostru, a devenit foarte curioasă și mi-a pus întrebare după întrebare, iar în ochii ei s-a ivit, pentru prima dată după accident, o sclipire de interes.

În diminețile următoare, am văzut cum își mușcă buzele, ca și cum ar fi vrut să întrebe ceva, dar se abține în ultima clipă. În cele din urmă, n-a mai răbdat:

– Thomas, e adevărat că înainte de… – arătă ea cu ochii spre picioarele ei imobilizate –, ai fost îndrăgostit de mine?

Am zâmbit trist, la rândul meu:

– Sincer să fiu, Dorela, cred că mai sunt și acum!

– Nu te cred!

Răspunsul ei a venit prompt, prea prompt, ca pregătit din timp, dar se vede că eram, totuși, îndrăgostit de-a binelea, dacă n-am bănuit ce se ascundea în mintea ei.

– Cum poți să spui așa ceva? am întrebat-o, revoltat pe bună dreptate.

A zâmbit trist și a spus aproape în șoaptă:

– Dacă m-ai iubi așa cum spui… adică dacă m-ai iubi cu adevărat, ai face ceva ca să nu mai fiu așa…

A arătat din nou spre picioarele ei paralizate.

Acum, sincer să fiu, nu știu cât a fost plănuit și cât nu din ceea ce mi-a zis, dar mi-a explicat pe scurt cum credea ea că ar trebui să procedez: să mă întorc în timp până în seara accidentului și să stau de pază lângă ea, iar când vrea să traverseze în fugă, eu doar s-o prind bine de mână și să nu-i dau drumul până când nu trece motocicleta. Din câte mi-a dat de înțeles, pe urmă totul avea să fie bine și noi să rămânem pentru întotdeauna împreună.

– Dar adu-ți aminte, Dorela, pe vremea aia, tu nici nu mă băgai în seamă!

– E adevărat că-mi păreai cam urâțel, dar să știi că, în taină, și eu am fost îndrăgostită de tine.

N-a fost nevoie de niciun cuvânt în plus. După ce mi-am notat cu grijă ziua și ora accidentului, am început să studiez posibilitatea de a-l evita.

Nu părea să fie foarte greu, pentru că, după ce depășeai un anumit număr de călătorii temporale, ți se lăsa o anumită libertate de acțiune. Era vorba despre așa-numitul timp flotant care se acumula în contul meu și pe care puteam să-l folosesc cum credeam de cuviință. Nu pentru excursii personale, bineînțeles, deși cred că uneori și acestea se tolerau în mod tacit, câtă vreme ne îndeplineam sarcinile de „vidanjori” fără să crâcnim. Cum nu credeam în paradoxurile temporale, predate la cursuri mai ales ca să-i sperie pe novici, nu mi-am luat cine știe ce măsuri pentru a evita să mă întâlnesc cu mine însumi. Nici n-a fost nevoie, pentru că în urmă cu patru ani, în seara accidentului, la ora opt, eu stăteam cu burta pe carte și învățam pentru examenul de admitere la institut.

Prietenul Dorelei se numea Robert. După ce a aflat starea în care a ieșit din spital, n-a mai căutat-o niciodată. Robert ar fi vrut lângă el o fată veselă, care să danseze și să râdă întruna și să-l însoțească în ieșirile „exotice” pe care părinții săi doldora de bani i le ofereau din belșug. De fapt, tot la o distracție se grăbeau și în seara cu pricina. La ora opt fără un sfert, m-am plasat în tufișurile din fața casei ei și m-am pus pe așteptat.

Nicu Dărăștean - „Lecție gratuită despre labirint”

Nu repetasem prea mult ce anume să-i spun Dorelei când avea să apară. Poate m-am bazat prea mult pe ideea ei că e suficient s-o țin bine de mână ca să nu traverseze și lucrurile urmează să se rezolve de la sine. Adică o să rămânem pe vecie împreună. Eram naiv, dar fără îndoială și foarte îndrăgostit. Asta nu e o scuză, ci o explicație pentru ceea ce s-a întâmplat.

Mi-a tresărit sufletul când, pe la opt fără câteva minute, am văzut-o ieșind pe ușa casei, zglobie, așa cum o știam pe vremea aceea. S-a oprit o clipă pe verandă și l-a căutat din priviri pe Robert. L-a zărit lângă mașina lui de lux, parcată de partea cealaltă a drumului, și i-a făcut veselă cu mâna. A coborât de pe verandă cu pași repezi

și a vrut s-o ia la fugă spre el. Abia am apucat să ies din tufișuri și s-o strig:

– Dorela! Așteaptă puțin!

S-a oprit nedumerită și m-a privit lung. M-a recunoscut, în cele din urmă, pentru că cei patru ani care trecuseră între prezent și timpul de atunci nu mă schimbaseră atât de mult. Am ajuns lângă ea și am prins-o de mână:

– Așteaptă, trebuie să-ți spun ceva foarte important!

A rămas blocată. Niciodată până atunci nu-mi permisesem un gest atât de curajos și intim, în același timp.

– Nu trebuie să te mai duci la el… trebuie să rămâi cu mine.

Probabil că am mai bâiguit ceva, fiindcă a început să râdă și și-a smuls mâna dintr-a mea:

– Tu nu vezi cum arăți? m-a întrebat, printre hohote.

A arătat cu mâna spre vikingul blond care o aștepta, vădit impacientat, lângă bolidul de lux.

– Așa un băiat îmi trebuie mie, nu o aschimodie ca tine.

S-a întors spre Robert și i-a strigat:

– Vin acum, iubitule!

Din capătul străzii se apropia o motocicletă masivă de curse, cu o viteză deloc potrivită pentru aleile înguste din cartierul nostru.

– Dorela, stai! am strigat, dar ea a pornit să traverseze în fugă.

Evident, motocicleta grea a dat peste ea, azvârlind-o la marginea drumului. Fața motociclistului era complet acoperită de cască. În mod surprinzător, ceva mi s-a părut familiar la el. N-am avut timp să-l privesc mai atent, pentru că motocicleta s-a clătinat și am crezut că se va răsturna și ea lângă Dorela. Dar s-a redresat în ultima clipă și a plecat mai departe, cu motorul ambalat la maximum.

Când mi-am revenit din uimire, am constatat că și Robert plecase cu mașina lui de fițe, fără măcar să arunce o privire spre Dorela, care sângera abundent. Așa cum stăteau lucrurile, nici eu nu mă puteam apropia s-o ajut, așa că m-am retras iar în tufișuri, cu inima îndurerată, și am așteptat până când a chemat cineva salvarea. Am privit cum brancardierii au luat pe targă trupul fetei de care eram îndrăgostit lulea și care, știam, era condamnată să trăiască în scaunul cu rotile.

În timp ce mă îndreptam spre institut, cu gând să șterg urmele micii mele călătorii temporale, mi s-a părut că aud vorbele bătrânului profesor din anul întâi: „Timpul este un maestru de ceremonii care ne aduce acolo unde se cuvine să fim, avansăm, ne oprim și dăm înapoi la ordinele lui. Greșeala noastră este că ne închipuim că-l putem trage pe sfoară”.

* * *

Bineînțeles, Dorela nu a crezut o iotă din ceea ce i-am povestit a doua zi dimineața. A plecat umerii în jos și ochii i s-au umplut de lacrimi:

– Eram sigură că o să renunți în ultima clipă, mi-a reproșat, suspinând. Ți-a fost frică să nu te prindă și să nu te dea afară de la institut. Am bănuit eu că ții mai mult la slujbă decât la mine.

Oricât am încercat, n-am reușit s-o lămuresc. În cele din urmă, am renunțat și am început să caut o nouă cale să preîntâmpin accidentul.

Pentru că pe Dorela nu aveam cum s-o conving să nu traverseze și nu voiam să fac uz de forță în niciun caz, m-am gândit să aflu dacă n-aș putea să-l împiedic pe motociclist să treacă pe strada noastră.

Am cercetat cu atenție toate știrile despre accident apărute cu patru ani în urmă, dar nu spuneau decât că misteriosul motociclist a părăsit cu viteză locul accidentului și n-a fost găsit, în ciuda eforturilor depuse de poliție.

Într-adevăr, polițiștii nu găsiseră nimic. Dar eu aveam alte posibilități decât ei, așa că am pus la cale un plan minuțios, care să mă ducă direct acasă la motociclist. Cei de la institut s-ar fi luat cu mâinile de cap dacă ar fi aflat cum le foloseam resursele. Speram să nici nu afle vreodată, pentru că, pe măsură ce experimentam, deveneam tot mai priceput la încălcarea regulilor.

Mai întâi, mi-am asigurat suficient timp flotant. Apoi am mers pe o cale care în mod sigur nu le era accesibilă polițiștilor. Cel puțin nu pentru cazurile obișnuite și cu atât mai puțin pentru un simplu accident, cum probabil considerau ei nenorocirea Dorelei.

În seara cu pricina, la opt fără un sfert, m-am postat, de data asta, în capătul străzii, nu acolo unde avea să aibă loc accidentul. Motivul era simplu: voiam să văd din ce direcție vine motociclistul. Apoi, la următorul transfer temporal, urma să mă postez la capătul celeilalte străzi și tot așa, până aveam să ajung la el acasă. Mi-au trebuit nu mai puțin de paisprezece transferuri până când să depistez unde locuiește și aproape că-mi epuizasem rezerva de timp flotant. Motociclistul ieșea din garaj la ora șapte și șaisprezece minute, se învârtea cât se învârtea prin oraș, iar la opt fix se înființa pe strada mea, unde avea fatidica întâlnire cu Dorela. Dacă totul mergea bine, aveam să anulez această întâlnire și consecințele ei teribile.

După ce am aflat de unde pleca motociclistul, am așteptat să primesc câteva misiuni mai dificile, care mi-au permis să-mi refac rezerva de timp. Nu știam cât va dura să duc la capăt ceea ce îmi pusesem în gând. Când am considerat că am rezolvat problema asta, m-am transferat în seara accidentului, numai că la ora șapte, și nu pe strada mea, ci în fața garajului de unde avea să pornească motociclistul meu.

Am intrat în garaj și, spre norocul meu, am văzut că era singur. Nu părea să aibă mult peste optsprezece ani, poate nici atât. Un copilandru cu fața plină de coșuri, care

m-a privit speriat când am intrat și-am tras ușa după mine.

– Cine ești? Ce vrei? m-a întrebat cu voce ușor tremurată.

Am fost tentat să-i spun: „Îngerul tău păzitor, lua-te-ar dracu'!", dar m-am apropiat de el și, cu electroșocul pregătit din vreme, l-am trimis în lumea celor adormiți. Nu mi s-a părut necesar să-l și leg, zicându-mi că e suficient să aștept lângă el până când avea să treacă ora la care văzusem data trecută că a ieșit din garaj. Ca să fiu sigur, am stat câteva minute peste ora șapte și jumătate, apoi am revenit în prezent. Ajuns în camera de transfer, am semnat în condică și am plecat spre casă.

Spre surpriza mea, Dorela era pe veranda din fața casei, în bine-cunoscutul scaun cu rotile.

M-am apropiat neîncrezător. O clipă, am crezut că se preface, dar când am ajuns lângă ea și i-am văzut chipul trist, mi-am dat seama că mă înșelam.

– Ce s-a întâmplat, Dorela? N-ar trebui să mai fii în scaunul ăsta…

A zâmbit trist și a spus:

– Ai dreptate. Dacă cei care spun că mă iubesc chiar m-ar iubi, probabil n-aș mai sta nicio clipă aici în el…

Și-a întors scaunul și a intrat în casă, lăsându-mă complet nedumerit.

M-am perpelit toată noaptea. Mi-am adus aminte – a câta oară? – de cuvintele profesorului Suzuki: „Timpul este un maestru de ceremonii care ne aduce acolo unde se cuvine să fim, avansăm, ne oprim și dăm înapoi la ordinele lui. Greșeala noastră este că ne închipuim că-l putem trage pe sfoară".

Probabil puștiul cu motocicleta, după ce și-a revenit din electroșocul pe care i-l administrasem, a plecat totuși la plimbare, numai că de data asta nu s-a mai învârtit prin tot orașul, ci a venit direct pe strada mea.

A doua zi, nu m-am mai oprit în fața verandei de unde Dorela privea lumea cu ochi apatici, ci direct la institut. Am așteptat cu sufletul la gură să treacă orele de program. Nici nu mai știu ce misiune am avut de îndeplinit de data asta, doar că am dus-o la capăt mecanic, cu gândul la Dorela și la cum aș putea să-i rezolv definitiv problema, care devenise acum și a mea. M-am temut că, dacă se va vedea iar pe picioare, va face ca înainte, adică îl va prefera pe Robert sau unul de teapa lui, și nu pe mine. În fond, eu nu voiam de la ea recunoștință, ci iubire, dar bănuiam că, oricât i-aș dovedi ce anume am făcut pentru ea, balanța tot nu se va înclina în favoarea mea. Cu toate astea, voiam în continuare s-o feresc de accident.

La sfârșitul programului de lucru, am mai rămas câteva minute bune pe lângă camera de transfer, până când am fost sigur că au plecat toți. Apoi am intrat și m-am transferat iar în fața garajului unde puștiul își pregătea motocicleta de drum.

Am procedat ca data trecută: uimire din partea lui, electroșoc din partea mea. M-am așezat, decis să nu mă mișc de lângă el și de lângă motocicletă până la ora opt fix, când o știam pe Dorela scăpată orice pericol.

Timpul trecea greu. La un moment dat, tânărul a început să miște, așa că l-am legat și i-am pus un căluș în gură, pentru că începuse să mă agaseze cu întrebări la care nu aveam niciun chef să-i răspund. Ca să nu-mi rețină chipul, mi-am pus casca lui de motociclist. astfel că acum aveam fața ascunsă.

Tocmai îi pusesem călușul, când dinspre motocicletă am auzit o mișcare ușoară. M-am apropiat și am văzut consternat cum cheia se învârte singură în contact, iar ușa garajului se deschide de la sine.

Nici bine n-am urcat pe motocicletă, încercând s-o opresc, că a și ieșit din garaj și a pornit în viteză pe străzile orașului. De data asta, mergea țintă spre strada mea și, oricât am încercat să-i schimb direcția, n-am reușit. Ghidonul părea că are voință proprie. Motocicleta accelera pe porțiunile de drum drept. Credeam că mai are puțin și-și ia zborul. La un moment dat, am riscat o frână, dar nici frâna de mână, nici cea de picior nu funcționau. Mă îndreptam implacabil spre locul unde aveam să accidentez fata de care eram îndrăgostit.

De vreo două ori în timpul cursei mele nebunești am încercat să claxonez. Măcar claxonul funcționa. Bine și așa, mi-am zis, pentru că, din momentul în care aveam să intru pe străduța mea și până când aveam să ajung în dreptul Dorelei, intenționam să claxonez încontinuu, poate va auzi sunetul și se va feri sau nu va mai încerca să traverseze.

Speranțe deșarte! Ajuns în capătul străzii, am văzut-o pe veranda casei cum îi face veselă cu mâna ticălosului de Robert, apoi coboară în fugă cele câteva trepte. Am claxonat, dar după câteva clipe claxonul s-a înecat și-a început să scoată un horcăit anemic.

Am ajuns în plină viteză în dreptul ei și, cum toate eforturile de a trage de ghidon au fost zadarnice, n-am putut face altceva decât să asist pasiv cum motocicleta masivă pe care eram urcat a lovit-o în plin. Motocicleta s-a clătinat și am crezut că va cădea și ea, dar s-a redresat în ultima clipă și și-a reluat cursa infernală prin oraș. În nici un sfert de oră a ajuns înapoi la garaj unde, după ce am deschis poarta, am parcat-o exact acolo unde o găsisem. De data asta, parcă bucuroasă că și-a îndeplinit misiunea, a redevenit o simplă mașinărie ascultătoare.

L-am dezlegat pe tânăr, dar nu mi-am scos casca de pe cap decât înainte de a ieși din garaj; n-aveam deloc chef să mă recunoască și cu atât mai puțin să târăsc institutul în vreun scandal.

Am prins un loc mai ferit și, asigurându-mă că nu mă vede nimeni, m-am întors în camera de transfer a institutului. Mi-am încuiat echipamentul temporal în dulap și am plecat. Pe culoar m-am ciocnit de profesorul Iwao Suzuki, care părea că mă așteaptă. L-am salutat și am dat să trec pe lângă el, dar s-a așezat în fața mea:

– Văd că faci ore suplimentare, tinere!

Nu mai știu ce-am bâiguit, însă n-am fost prea convingător, din moment ce mi-a făcut semn să-l urmez în cabinetul său.

Nu mai fusesem acolo din timpul studiilor. Părea mai mare decât îl știam. Era dotat cu o mulțime de monitoare și aparatură care-mi era complet necunoscută.

– Ia loc și povestește-mi despre călătoria ta plină de aventuri!

M-am așezat pe o margine de scaun și am început să-mi frământ mâinile: ar fi trebuit să-mi închipui că, într-un fel sau altul, drumețiile mele prin timp erau monitorizate, însă nu-mi imaginam că voi fi astfel tras la răspundere. Tocmai mă chinuiam să găsesc o introducere și o explicație cât mai rezonabilă a faptelor mele, când profesorul s-a apropiat de un monitor și l-a aprins. Pe el a început să se desfășoare ultima mea cursă, ca și cum ar fi fost filmată de sus.

– Sper că știi că fiecare kit de călătorii temporale are un sistem de înregistrare, pentru a putea urmări aventurile celor mai noi agenți temporali.

După ce am privit încă o dată cum am izbit-o în plin pe Dorela, i-am făcut semn să oprească monitorul. Oftând greu, l-am întrebat:

– Dacă știați ce vreau să fac, de ce m-ați lăsat?

Profesorul, cu figura lui de ascet, m-a privit lung, ca și cum ar fi ezitat să-mi răspundă. În cele din urmă, mi-a zis:

– Pentru că speram să reușești!

M-am încruntat și l-am privit fără să-l înțeleg. I s-a făcut milă de mine și mi-a explicat:

– De când s-a descoperit călătoria în timp, s-au făcut mii de călătorii și s-au adus tot atâtea mii de obiecte din trecut, de la rahat de dinozaur la tăblițe cuneiforme, dar nu s-a putut face nici măcar o intervenție în curgerea evenimentelor.

A făcut o pauză, ca să asimilez informațiile, apoi a continuat:

– Am lăsat mână liberă noilor veniți, chiar dacă i-am monitorizat cu atenție, în speranța că ei, cu entuziasmul lor, vor reuși să găsească o cale să schimbe, cât de puțin, timpul.

A ridicat din umeri neputincios:

– Din nefericire, după cum bine ai văzut, timpului nu-i place deloc să-și bage cineva nasul în afacerile lui.

Am rămas pe gânduri, încercând să găsesc o rezolvare a problemei mele, știind acum că, la o adică, aș fi putut avea mână liberă. Profesorul a sesizat cât de concentrat sunt și m-a întrebat:

– După eșecul de astăzi, aveai de gând să renunți?

– Nu, în niciun caz. Voiam să caut altă cale…

– Mă bucur că ești optimist. Dacă nu sunt indiscret, cum ai fi avut de gând să procedezi?

Am ezitat scurt, pe urmă mi-am dat seama că este o copilărie să mă feresc, câtă vreme mă putea monitoriza oricând.

– Voiam să mă duc iar în garaj și să desfac motocicleta bucățele, apoi să-i împrăștii componentele prin tot orașul…

Profesorul Suzuki a ridicat mâna și mi-a făcut semn să mă opresc:

– E o abordare complet greșită.

– De ce?

– Pentru că, după cum ai văzut, dacă motocicleta se poate conduce singură, e clar că se va putea asambla din bucățile componente, chiar dacă ar fi la mare distanță una de alta.

Am dat din cap neîncrezător, deși văzusem cu ochii mei cum motocicleta se conducea singură spre locul unde avea s-o lovească cu Dorela.

– Ba mai mult, continuă profesorul, presupunând că ai fi topit toată motocicleta într-un bloc inform de metal, prietena ta tot s-ar fi accidentat.

– Cum așa? am întrebat, neîncrezător.

– Nu știu sigur cum, dar știu că așa ar fi fost. Poate s-ar fi împiedecat de-o piatră și s-ar fi lovit atât de tare la cap, încât ar fi rămas paralizată oricum de la brâu în jos.

M-am încruntat.

– Și atunci vreți să spuneți că Dorela este condamnată să-și petreacă toată viața într-un scaun cu rotile?

– Nu eu o spun, ci Timpul. Ești invitatul meu să încerci să-i schimbi destinul prietenei dumitale. Începând de astăzi, ai cât timp flotant vrei la dispoziție, dar ține minte că, până acum, nimeni nu a reușit. Și, crede-mă, nu sunt puțini cei care au încercat.

Înainte de a pleca, am mai pus o întrebare:

– Bine, bine, dar de ce această … imobilitate definitivă și iremediabilă?

Profesorul s-a ridicat să mă conducă.

– Dacă vrei să înțelegi timpul mai ușor, ar fi bine să nu-l mai consideri un concept fizic sau filosofic, ci o ființă vie.

Am făcut ochii mari.

– O ființă vie? m-am mirat. Glumiți, domnule profesor.

Profesorul a ridicat din umeri.

– Știu că nu-ți vine să crezi, dar, dacă îl vei considera o ființă vie, ți-ar veni mult mai ușor să-l înțelegi și poate chiar să-l modifici.

A arătat spre monitoarele din spatele său, pe care se desfășurau imaginile cursei mele nebunești:

– O ființă vie, am spus, dar nu una inteligentă, cel puțin nu după canoanele noastre. Una care vrea să-și păstreze cu orice preț obișnuințele. Nu știm ce înseamnă pentru el faptul că Dorela este infirmă… Dar, dacă ai afla, poate i-ai putea oferi ceva în schimb și atunci prietena ta ar putea fi salvată.

A închis încet ușa în spatele meu și m-a lăsat mai nedumerit decât fusesem vreodată. Am mers încet spre casă, am salutat-o absent pe Dorela și m-am închis în camera mea. Mi-am pus căștile și am ascultat cu sonorul dat la maximum piesa „Time After Time”, cântată de Cyndi Lauper, convins de un singur lucru: în cele din urmă, voi învinge timpul, indiferent ce fel de animal este.

Laurenţiu Nistorescu

Moștenirea exegetică a lui Cornel Robu

Ne-a părăsit, la 27 octombrie 2016, la vârsta de 78 de ani, încă un nume de referință al, să sperăm, primei vârste de aur a SF-ului românesc: eseistul, criticul și teoreticianul literar Cornel Robu. Născut în 22 septembrie 1938, la Sighișoara, și absolvent al Facultății de Filologie a Universității Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca, într-un moment în care cercetarea filologică din inima Ardealului atingea superlativul academic, Cornel Robu debuta cu un articol ce avea să se dovedească simptomatic pentru rolul său în viața literară națională, de-a lungul următoarelor patru decenii: o recenzie – apărută în revista „Steaua" nr. 1/1971 – la volumul de studii *Enigmele miturilor astrale* al nu mai puțin cunoscutului sefist (și nu numai) Victor Kernbach. Trei ani mai târziu își va marca și debutul editorial propriu-zis, cu antologia (realizată în colaborare) *Romanul românesc contemporan. 1944-1974*. Disponibilitatea sa pentru volumele colective de exegeză va fi constantă, fiind marcată de volumele *Scriitori români* (1978), *The Encyclopedia of Science Fiction* (1993), *Dicționarul scriitorilor români* (patru volume, apărute succesiv în 1995-2002), *Saint James Guide to Science Fiction Writers* (1996), *Dicționarul esențial al scriitorilor români* (2001) și *Dicționar analitic de opere literare românești* (patru volume în ediția 1998-2003). În același timp, s-a remarcat ca un neobosit antologator și coordonator de ediții critice, axate – nota bene! – exclusiv pe creația SF românească: *Victor Anestin, În anul 4000 sau O călătorie la Venus* (1986), *Timpul este umbra noastră. Science-fiction românesc din ultimele două decenii* (1991), *Twelve of the Best Romanian SF Stories* (1995), *Victor Anestin, O tragedie cerească* și *Puterea științei* (2010). Nu a ezitat însă să-și facă auzită și propria voce auctorială, publicând numeroase studii și eseuri, multe așteptând reintroducerea în circuitul exegetic, în reviste românești precum *Tribuna, Steaua, Echinox, Almanahul Anticipaţia, Helion, Biblioteca Nova, Anticipaţia – CPSF,* respectiv, în publicații străine ca *Foundation*, *Solaris Science-fiction et fantastique* (Québec, Canada), *The Encyclopedia of Science Fiction* (ed. Clute-Nicholls) ori *St. James Guide to Science Fiction Writers* (Detroit). Deloc în ultimul rând, a semnat patru volume constituind, fiecare, jaloane de referință în exegeza science-fiction de la noi: *O cheie pentru science-fiction* (2004, Premiul special al juriului Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Cluj); *Paradoxurile timpului în science-fiction* (2006), *Scriitori români de science-fiction* (2008) și *Teoria pierde omenia / Theory Kills Sympathy* (2009). Meritele i-au fost răsplătite, simbolic, prin acceptarea în rândurile Uniunii Scriitorilor din România (2007), ca și prin premii și distincții oferite de Societatea Europeană de Science Fiction (1989), Convenția Profesioniștilor în Science Fiction (1991), Asociația Română de Science Fiction (1995), Filiala USR Cluj-Napoca (2004, 2006 și 2008) ș.a.

Contribuția lui Cornel Robu la formarea unei conștiințe critice a SF-ului românesc (reper de maturizare pentru orice domeniu cultural) este cu atât mai prețioasă, cu cât ea a urmat altă cale decât exegeza, încă firavă, a acestui fandom. Dacă avem câteva contribuții însemnate, deși nu suficiente, la creionarea unei istorii a genului, la delimitarea – să recunoaștem, aproape exclusiv tematologică, ceea ce nu poate mulțumi – a SF-ului universal (cu încă rare studii de caz asupra celui autohton) și la schițarea unei sociologii a creativismului science-fiction românesc, este greu de negat faptul că cea mai mare parte a corpusului exegetic SF de la noi se limitează la colecții, adesea imature, de articole de opinie despre autori, apariții și motive ale genului. Or, tocmai în această dimensiune, moștenirea lui Cornel Robu trebuie o dată în plus apreciată: propunerile sale privitoare la pluralitatea cheilor de lectură (cea a sublimului fiind în detaliu analizată) sau pledoariile pentru neignorarea complexelor relații ale SF-ului cu domeniul general al literaturii (așa cum semnala insistent Mircea Opriță, coleg de cetate universitară clujeană, dar și de investigație exegetică a SF-ului românesc) constituind argument că excelența și profunzimea sunt/pot fi și calități ale abordării critice ale acestui domeniu, pe care tocmai o astfel de abordare îl poate salva de la doar aparent fatidicul statut de periferie spirituală.

Marina Nicolaev - „Pasărea visului"

Doru Treta

Coordonate ale literaturii ştiinţifico-fantastice

Orice domeniu trebuie bine definit. În caz contrar, devine vag, permiţând propagarea confuziilor. Nu este vorba de exces de zel, ci de o necesitate.

De-a lungul timpului, definiţiile unor domenii au evoluat ori s-au modificat odată cu lărgirea cunoştinţelor din domeniul respectiv. Definiţia trebuie să fie precisă, dar nu rigidă. Să acceptăm că se poate găsi, la un moment dat, şi o altă formulare, mai adecvată. Şi să nu uităm că prin definiţie se delimitează graniţele domeniului. *„În general, pot fi definite fenomenele sau realităţile coerente, lipsite de un grad prea mare de complexitate şi ferite de primejdia ca în urma unei comparaţii să fie confundate cu altceva."*[1] Aşadar, este necesar ca, în cadrul oricărei dezbateri, în prealabil să se cadă de acord asupra unei definiţii unanim acceptate. Dar este literatura ştiinţifico-fantastică un fenomen care respectă criteriile din citatul de mai sus? Deloc... Pe de o parte, reprezintă un fenomen a cărui complexitate nu poate fi contestată; pe de altă parte, a fost adeseori confundată cu „altceva" (în trecut – cu povestirile „astronomice" sau cele de călătorii exotice, apoi cu anticipaţia „tehnicistă", mai recent – cu textele fantasy sau horror). O definiţie nu va fi uşor de găsit...

Unii autori declară că literatura ştiinţifico-fantastică este imposibil de definit, alţii, că nici nu este necesară definirea ei.[2]

Dacă am accepta aceste afirmaţii, ar însemna că orice delimitări stabilite de vreo definiţie lipsesc cu desăvârşire şi putem încorpora genului orice scriere, totul depinzând doar de opiniile sau interesele personale ale fiecăruia. Evident, în această situaţie, nici nu mai putem vorbi despre literatură ştiinţifico-fantastică, nemaiexistând un criteriu de aderenţă. De acest lucru profită unii editori care cataloghează, din motive comerciale, lucrări penibile, fără nicio valoare, ca fiind ştiinţifico-fantastice. Etichetarea SF depinde, în acest caz, de toanele şi interesele editorilor[3]. Uneori, pentru a-şi susţine demersul, unii critici procedează la fel! În situaţia dată, criticii respectivi se pot considera îndreptăţiţi să privească de sus genul science-fiction.

Rezultă o presantă necesitate de a găsi o definiţie cât mai exactă, unanim acceptată. Deoarece domeniul este, cum am mai spus, extrem de complex, majoritatea criticilor s-au ferit să propună o definiţie, limitându-se la a descoperi caracteristicile lucrărilor din genul SF. Voi enumera, aleatoriu, cele mai vehiculate caracteristici evidenţiate de exegeţii SF-ului: *„un fantastic încadrat într-un realism"*[4]; *„exploatează efectele pe care le au descoperirile ştiinţifice asupra oamenilor"*[5]; *„o speculaţie realistă asupra evenimentelor viitoare"*[6]; *„o formă speculativă a prozei cu mijloace pseudoştiinţifice"*[7]; *„principalele ingrediente sunt straniul, surpriza şi imaginaţia, dublate de o bază ştiinţifică"*[8]; *„evocarea unui viitor credibil"*[9]; *„se bazează pe o societate care nu există, dar care este prezisă"*[10]; *„locul în care ştiinţa intersectează umanitatea"*[11]; *„o restructurare a realului"*[12] etc.

De aici nu rezultă, în mod obligatoriu, situaţia inversă: dacă o lucrare îndeplineşte caracteristicile enunţate, ea nu va aparţine, neapărat, SF-ului. Deci enumerarea unor caracteristici nu duce la o definiţie, deoarece lipseşte biunivocitatea. (Un manechin este o femeie zveltă, înaltă, arătoasă, sexy şi ştie să păşească conform cerinţei. O femeie care îndeplineşte aceste condiţii – este zveltă, înaltă, arătoasă, sexy şi ştie să păşească conform cerinţei – nu este automat manechin!)

Alţi critici, în imposibilitatea de a genera o opinie coerentă, unitară, definesc SF-ul prin comparaţie cu celelalte specii literare. Procedând astfel, nu fac decât cel mult să stabilească unele delimitări, dar în niciun caz nu oferă o definiţie[13].

Comparând mai multe romane şi povestiri, alese deloc arbitrar, unanim acceptate ca aparţinând genului SF, rezultă următoarea definiţie: *genul literar ştiinţifico-fantastic are ca obiectiv relevarea diferitelor aspecte umane, psihologice, ale personajelor puse în diferite medii şi situaţii care sunt, pe moment, imaginare, dar care, odată cu evoluţia umanităţii, au şanse de a deveni realităţi.*

Din definiţia de mai sus rezultă două planuri de abordare a textelor SF: caracteristicile umane şi cadrul fantastic de desfăşurare a intrigii. Un atribut important al literaturii SF este *ineditul*, dar acesta nu-i aparţine în exclusivitate, el fiind prezent şi în alte genuri literare. Pe lângă cele două planuri caracteristice, există unul mult mai important, şi anume: talentul autorului, care poate transforma un text oarecare într-o operă literară.

Cadrul ştiinţifico-fantastic, punând personajele în situaţii inedite, are doar rolul de a releva aspecte umane care altfel ar fi greu sau imposibil de evidenţiat.

„Experienţa umană este, de altfel, o cheie de lectură aplicabilă întregii literaturi, nu doar celei SF... Creaţia literară şi artele convergente acesteia... au reflectat, au proiectat sau au sublimat experienţe umane – adică, pentru a fi cât mai explicit, au istorisit, au analizat, au extras înţelesuri sau au resemnificat, au anticipat sau au construit emoţii, stări, percepţii ş.a.m.d. specifice unei (sau unor) experienţe umane riguros sau neriguros definibile."[14]

Din cele de mai sus, rezultă că *mediul*, cu aparenţa sa tehnică, are doar rol secundar, de accentuare a aspectelor psihologice şi a altor trăsături umane. Acesta are aparenţe tehnice, ştiinţifice şi fanteziste. Cadrul de desfăşurare al genului SF, cu toată fantezia sa, are un potenţial real.

Cel mai la îndemână exemplu îl reprezintă romanele lui Jules Verne. Aproape toate s-au transformat, la ora actuală, în realităţi cotidiene. Evident, se poate pune întrebarea dacă aspectele ştiinţifico-fantastice care au devenit realităţi cotidiene mai pot fi considerate ca aparţinând genului. Răspunsul nu poate fi decât unul afirmativ: când au fost scrise, ele *erau* SF şi vor rămâne aşa, indiferent de timpul scurs de atunci încoace.

Unii din detractorii science-fiction-ului spun că acest gen nu trebuie luat în seamă deoarece nu este ştiinţific. Evident că nu este ştiinţific şi nici nu îşi propune acest lucru. Aceştia confundă *denumirea* cu *conţinutul*. Denumirea ştiinţifico-fantastică nu reflectă întru totul, adică nu se suprapune pe tot acest gen literar. Această neconcordanţă a fost remarcată de mai mulţi critici ai genului, care au propus denumiri alternative, ca: *scientifiction* (Hugo Gernsback), *invention stories, impossible stories, scientific fiction, scientific fantasies* (termen folosit în anglia pentru a denumi scrierile lui H.G. Wells)*, speculative fiction* (Robert Heinlein)*, social fiction* (Isaac Asimov), *conjecture romanesque rationelle* [cora] (Pierre Versins), *roman d'hypothèse* (Maurice Renard) şi multe altele.[15]

Şi la noi, sesizând contradicţia dintre denumire şi conţinut, unii au încercat să o dreagă, căutând denumiri alternative, dar singura care s-a bucurat de o oarecare trecere, îndeosebi datorită almanahului cu acelaşi nume, a fost cea de *anticipaţie*. Literatura SF nu este, însă, o Pythia contemporană, nu anticipează nimic şi nici nu îşi propune asta. Desigur, putem presupune că anumite situaţii sau artefacte, ce sunt deocamdată imaginare, s-ar putea ca, în alte timpuri, în viitor, să devină realităţi cotidiene. Dar aceasta nu este anticipaţie, ci o ipoteză, o posibilitate dintr-o infinitate de alte posibilităţi. Se poate ca, pe baza unor informaţii ştiinţifice (ce apar oricum în publicaţii de largă răspândire), să presupunem (anticipăm) descoperirea/inventarea unor tehnologii complet noi. Dar în niciun caz nu putem anticipa consecinţele viitoarelor tehnologii. Dacă acestea vor deveni realităţi viitoare, atunci consecinţele lor neprevăzute vor schimba mediul, deci vor genera o altă lume. Pornind de la premisele generării acesteia, rezultă că este o lume fantastică, dar care ar putea deveni realitate. De fapt, nu ne interesează lumea imaginată, ci ceea ce ne spune ea despre lumea noastră[16]. Literatura SF nu este interesată de această lume ipotetică, ci de felul în care se va comporta omul în ea. Folosind denumirea de anticipaţie, prăpastia dintre nume şi conţinut creşte şi mai mult.

Toată această zbatere se datorează dorinţei, inutile, de a găsi o denumire care să reflecte conţinutul genului. Sunt atâtea lucruri în lume care au o denumire arbitrară,

Sergiu Zegrean - „Ruins on Mars 4"

fiind doar o convenţie, şi este suficient, atâta timp cât toţi ştiu despre ce este vorba. (Africa se numeşte Africa şi nu, de pildă, Ţara negrilor!)

Denumirea de literatură ştiinţifico-fantastică nu este cea mai potrivită, dar alta mai bună nu avem, aşa că, ne place sau nu ne place, asta avem şi asta folosim.

Poate că unii vor considera că, dacă într-o proză SF evoluează doar roboţi, conform definiţiei de mai sus, neexistând factorul uman, aceasta nu aparţine genului. Este o eroare. Personal nu am întâlnit o astfel de scriere, dar accept că poate să existe. Dar, evident, roboţii se comportă după o logică umană sau diferită de cea umană, ceea ce duce la reflectarea umanului în acest cadru. Oricâtă inteligenţă artificială am expune în lucrări, ea nu face decât să releveze aspecte a inteligenţei umane. Cititorul va evalua orice scriere prin prisma propriei sale inteligenţe, pentru că aceasta se adresează cititorilor umani şi nu maşinilor, oricât de inteligente ar fi ele. O ilustrare a celor afirmate este dată de *Ciberiada* lui Stanislaw Lem.

Definiţia de mai sus este mai mult decât o definiţie; ea ne oferă un instrument de clasificare a operelor literare, generează delimitări faţă de alte genuri. Să luăm ca exemplu basmele. Acestea sunt fantastice, dar, evident, nu aparţin genului SF, deoarece fanteziile narate nu vor fi niciodată realizate: cai care să mănânce jăratic, balauri cu şapte capete, zmei etc. Alt exemplu faţă de care literatura SF se delimitează, dar cu care se poate suprapune parţial, este literatura fantastică. Aceasta descrie situaţii fantastice, uluitoare, ce nu sunt explicate în niciun fel, şi nici nu se doreşte acest lucru, scopul fiind să pună personajele în situaţii cât mai neobişnuite, încât să poată reliefa astfel diferite reacţii umane. Până la urmă, scopul literaturii fantastice este acelaşi ca şi al literaturii SF, dar folosind alte mijloace. Din acest punct de vedere, comparând, adică, cele două genuri, literatura SF este cât se poate de realistă. Ray Bradbury spunea că *„SF-ul descrie realitatea, fantezia descrie irealul”*.[17]

În literatura *main-stream, chiar dacă se pleacă de la întâmplări trăite, deci cât se poate de reale, fantezia autorului adaugă amănunte şi împrejurări ce nu se regăsesc în situaţia de pornire. Deci şi acest gen literar este cât poate de încărcat cu elemente fanteziste. Desigur, nu intră în această categorie jurnalele de călătorie şi memoriile. Sau poate că totuşi…?*

Trebuie să ne ferim să facem greşeala, adeseori întâlnită, de a confunda cadrul şi elementele SF cu scopul acestuia. Majoritatea cititorilor, poate şi a criticilor, dacă într-un text apare o rachetă sau un robot, îl atribuie genului SF. Aceste elemente sunt doar instrumente pentru relevarea scopului. Desigur, ca în orice alt gen literar, există şi lucrări slabe ce folosesc instrumente SF, dar nu pot, nu sunt în stare să atingă vreun scop artistic.

Folosind criteriile ce rezultă din definiţia de mai sus ajungem la unele aserţiuni şocante pentru unii. Astfel *Dune* de Frank Herbert se apropie mai degrabă de zona basmului, în schimb *Regii nisipurilor* de George R.R. Martin se află la graniţa dintre SF şi fantastic.

Romanul *451° Fahrenheit* de Ray Bradbury prezintă o lume totalitară, în care cultura este duşmanul autorităţii şi de aceea este interzisă, iar oamenii, puşi într-o situaţie extremă, se opun aşa cum pot. Cu premoniţie uluitoare, Ray Bradbury plasează oamenii într-un mediu generat de o societate dictatorială, anticulturală, care astăzi nu ne mai pare chiar atât de fantastică. Cu toate că în roman nu apare nicio realizare tehnică fantezistă, cartea ilustrează perfect definiţia de mai sus.

În *Solaris* de Stanislaw Lem şi în *Picnic la marginea drumului* de Arkadi şi Boris Strugaţki, umanitatea este pusă în contact cu o entităţi ale căror cutume, logică şi comportament îi sunt atât de străine, încât oamenii, profund afectaţi, îşi dezvăluie unele din cele mai intime trăiri.

Desigur, sunt unele lucrări aflate la graniţa dintre genuri, acestea fiind translatate de-o parte sau alta după părerea, cultura şi intuiţia fiecărui cititor. Dacă acceptăm o definiţie, trebuie să acceptăm şi consecinţele ce decurg din aceasta. Fără îndoială, o altă definiţie va genera alte delimitări ale SF-ului faţă de celelalte forme literare. Până la urmă, totul se reduce la ce definiţie a SF-ului acceptăm.

Prietenul nostru Laurenţiu Nistorescu a propus următoarea formulă: *„SF-ul este literatura/reflectarea artistică a experienţelor umane posibile şi chiar probabile”*.[18] Această definiţie, folosind mijloace mai metaforice, se suprapune întru totul definiţiei noastre de mai sus. Adică este acelaşi lucru, spus cu alte cuvinte. O întărire a definiţiei propuse vine şi din partea lui Theodore Sturgeon, care, fără a avea pretenţia unei veritabile definiţii, afirmă că *„o operă SF este centrată în jurul fiinţelor umane, a problemelor umane şi a soluţiilor umane care, totuşi, nu s-ar fi ridicat dacă nu ar fi avut* şi un conţinut ştiinţ*ific”*[19].

Robert Heinlein spunea *„SF-ul e mult mai realist decât multe ficţiuni istorice sau contemporane şi le este superior. El reprezintă cea mai dificilă formă a prozei şi este singura formă de ficţiune capabilă să surprindă spiritul timpului nostru”*[20]. Lăsând la o parte poziţia partizană a scriitorului, această ancorare în contemporanitate este de rău augur, deoarece determină lipsa perenităţii pe care şi-o doresc toţi autorii vizavi de operele lor. Dacă are dreptate, şi pentru unele scrieri aşa este, atunci de aceea ni se par prăfuite unele texte mai vechi (vezi povestirile din multe numere de început ale CPSF). Rezultă că, fiind ancorată în „timpul nostru”, literatura SF, întrucât timpurile se schimbă, trebuie să se schimbe şi ea. Şi atunci se pune întrebarea: cum rămâne cu lucrările din trecut? Ele devin perimate? Un răspuns afirmativ ar da o veste deloc bună pentru literatura SF.

Unii autori dau caracterizări depreciative literaturii SF: nu este deloc ştiinţifică, este o formă speculativă a prozei folosind mijloace pseudo-ştiinţifice, foloseşte un

Petru Zmed

decor cosmic artificial, personajele sunt: eroul, prinţesa şi monstrul, personajul acestei proze este tehnologia şi nu fiinţa umană etc. Pornind de la buchetul de texte pe care fiecare din autorii de mai sus l-au avut în vedere, pot să aibă dreptate. Greşeala porneşte de la ce considerăm că este SF şi ce nu este. Având o definiţie clară, bine precizată, textele dubioase sunt scoase din sfera literaturii SF.

O definiţie destul de bună propune Barry Malzberg, care consideră SF ca fiind *„specia literaturii de ficţiune care tratează posibilele efecte ale unei tehnologii modificate, sau unui sistem social diferit asupra umanităţii, într-un viitor imaginar, într-un prezent modificat, sau într-un trecut alternativ”*[21]. Definiţiei de mai sus, de altfel de apreciat, nu i se poate reproşa decât lipsa din prim-plan a omului.

Robert A. Heinlein caracterizează SF-ul ca fiind *„o speculaţie realistică despre posibile întâmplări viitoare, solid bazate pe o temeinică cunoaştere a lumii reale, trecută şi prezentă, şi pe o deplină înţelegere a naturii şi semnificaţiei metodei ştiinţifice”*[22]. Această definiţie, de asemenea merituoasă, plăteşte tribut epocii trecute, în care partea ştiinţifică din literatura SF era socotită ca fiind indispensabilă.

De-a lungul timpului se observă o tendinţă a criticilor de trecere de la factorul tehnic la cel uman. Isaac Asimov pune punctul pe i aşezând în centrul literaturii SF esenţa societăţii umane şi comportamentul individului în ea[23].

Textul de faţă îşi propune să determine acceptarea unei definiţii care să poată delimita textele SF de acele texte care, chiar dacă sunt declarate ca atare de către autori sau editori, conduc la confuzii şi la denigrarea genului.

Închei aici, convins fiind de faptul că subiectul nu este deloc epuizat, dar încredinţat că textul de mai sus aduce câteva lămuriri şi, poate, va genera alte dezbateri.

---

[1] Florin Manolescu, *Literatura SF*, Editura Univers, Bucureşti, 1980, p 25

[2] Un text excelent – un mic eseu, de fapt –, cuprinzător şi atent redactat, cu zeci de exemple, semnează M[ircea] N[aidin] la articolul „Definiţie” din vol. Mihai-Dan Pavelescu (coord.), *Dicţionar SF*, Editura Nemira, Bucureşti, 1999, p. 67-87. Textul a fost reluat în volumul Mircea Naidin, *Science-Fiction. Definiţii. Origini. Fondatori*, Editura Fundaţiei Pro, Biblioteca Ziarului de Duminică, 2003, p. 27-36. Definiţii ale genului mai găsim, de exemplu, în volumele Florin Manolescu, *Op. cit.*, p. 25-32 sau Jaques Van Herp, *Panorama de la science fiction. Les thèmes, les genres, les écoles, les problèmes*, Ed. Gérard-Marabout,Verviers, 1973, p 401-406.

[3] John Clute, Peter Nicholls, *The Encyclopedia of SF*, Omni Books,1993, p. 314. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 70 (v. nota 1)

[4] Michel Butor, în *La crise de croissance de la science-fiction*, în *Repertoire I, Les editions de Minuit*, Paris, 1968, p. 187. Eseul datează din 1953. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 71

[5] Reginald Bretnor, în vol. Reginald Bretnor (editor), *Modern Science Fiction, its Meaning and its Future*, Coward-McCann, 1953. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 71

[6] Robert Heinlein, în vol. *The Science-fiction Novel*, 1959, citat de John Clute şi Peter Nicholls, *Op. cit.*, p. 312. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 72

[7] Vera Graaf, *Homo Futurus. Eine Analyse der modernen Science Fiction*, Claassen Verlag, Hamburg u. Düsseldorf, 1971, p. 173. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 73

[8] J.B. Priestley. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 74

[9] Bruce Sterling, citat de John Clute şi Peter Nicholls, *Op. cit.*, p. 313. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 75

[10] Philip K. Dick, citat de John Clute şi Peter Nicholls, *Op. cit.*, p. 314. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 78

[11] Curtis T. Smith, în *Extrapolations*, Winter 1993, vol. 34, nr. 4, p. 358. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 79

[12] Cotizo Draia, art. *Realismul speculaţiei anticipative*, în revista *Steaua*, nr. 5/1993. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 82

[13] De exemplu: la Jacques van Herp găsim capitolele: *SF şi ştiinţă*; *SF şi ocultism*; *SF şi religie*; *SF şi morală*; SF şi utopie; *SF şi societate* (Jaques Van Herp, *Op. cit.*); Florin Manolescu vorbeşte despre *Relaţia ştiinţă – SF*; Relaţia *fantastic – SF*; *Relaţia basm – SF* (Florin Manolescu, *Op. cit.*)

[14] Laurenţiu Nistorescu, *Science-fiction-ul în cheia experienţei umane*, Paradox on-line, 14 martie 2013 (hgwells.ro)

[15] Vezi şi Mircea Naidin, *Op. cit.*, p. 20-24.

[16] După Daniela Petroşel, *Literatura SF – formă de reflecţie socială*, la Colocviul Ion Hobana, 1, 2016, în Fantastica, Revista Societăţii Române de Science Fiction şi Fantasy, nr. 1/2017 (fantastica.ro)

[17] Ray Bradbury, citat de Kingsley Amis în *New Maps of Hell: A Survey of Science Fiction*, New York, Harcourt, Brace, 1960. Sursa: wikipedia

[18] Laurenţiu Nistorescu, *art. cit.*

[19] Theodore Sturgeon, citat de John Clute şi Peter Nicholls, *Op. cit.*, p. 312. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 71

[20] Robert Heinlein, citat de Liviu Radu în conferinţa *Discreditarea prin ambiguitate*, Cluj, Zilele V. Papilian, 1994. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 72

[21] Barry N. Malzberg, în John Clute şi Peter Nicholls, *Op. cit.*, p. 314. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 75

[22] Robert Heinlein, *loc. cit.*, p. 312. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 72

[23] Isaac Asimov, art. *Social Science Fiction*, în vol. Dick Allen (edit.), *Science Fiction: The Future*, New York, Harcourt, Brace & Jovanovich, 1971, p. 263. Sursa: *Dicţionar SF*, p. 77

Laurenţiu Nistorescu

O pledoarie pentru conștiința critică a fandomului

Se cuvine să ne amintim, în acest context trist al marcării unor colegi de fandom SF românesc, și de cercetătorul universitar Florin Manolescu (11 ianuarie 1943 – 13 decembrie 2015), poate cel dintâi critic literar profesionist care a dat fenomenului *science-fiction* de la noi ceea ce putem numi „viză de exegeză main-stream". Nu este, în această apreciere, nicio urmă de superlativ. Înainte de toate, Florin Manolescu este autorul – încă din anul 1978! – al celei dintâi teze de doctorat elaborate în mediul universitar românesc despre această zonă de interferență a „celor două culturi", ca să folosim o formulă pe care el însuși a susținut-o frecvent în dialogurile de fandom. În al doilea rând, Florin Manolescu este cel dintâi autor al unei monografii literare SF de standard academic (*Literatura SF*, Editura Univers, 1980), care s-a bucurat de apreciere instantanee, dar și de o binemeritată reconfirmare a valorii în deceniul următor, când un capitol al acestei monografii a devenit – caz rămas până astăzi singular în spațiul literar SF autohton – capitol de manual pentru învățământul preuniversitar. Deloc în ultimul rând, Florin Manolescu a fost, vreme îndelungată, o prezență activă a manifestărilor culturale specifice fandomului românesc, contribuind consistent (și, în același timp, fără ostentație) la asigurarea unui standard al dezbaterilor, implicit și la formarea unei „conștiințe critice colective" a acestei microlumi culturale.

Girul pe care Florin Manolescu l-a acordat SF-ului avea greutatea faptului că protagonistul său venea spre imaginarul *fantascienzei* dinspre filologia „de catedră". Cadru universitar la Facultatea de Litere a Universității București (începând din 1968), membru al Uniunii Scriitorilor din România (din 1987) și al PEN-Clubului român (din 1991), iar mai apoi (din 1993) profesor de romanistică la Universitatea Ruhr din Bochum, Germania, Florin Manolescu era – și înainte de 1989, și după – un nume-reper al elitei presei culturale românești, punându-și semnătura în publicații precum *Amfiteatru*, *Flacăra*, *Contemporanul*, *Luceafărul*, *Viața Românească*, *România literară*, *Argeș*, *Cahiers roumains d'études littéraires*, *Rumänische Rundschau*, *Manuscriptum*, *Caitete critice* ș.a.m.d., cu aceeași angajare cu care a colaborat și la *Colecția Povestiri Ştiinţifico Fantastice* (seria nouă). Deosebit de relevant pentru statutul valoric pe care Florin Manolescu l-a proiectat asupra SF-ului este și faptul că intervențiile sale exegetice din acest domeniu au utilizat același instrumentar metodologic și de analiză cu care autorul opera și în celelalte spații ale culturii naționale, în volume precum *Poezia criticilor* (1971, distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor), *Litere în tranziție* (1998), *Enciclopedia exilului literar românesc* (2003, Premiul Institutului Cultural Român), *Rumänien und Europa – Transversale* (2009, colab.) sau *Geografia e storia della civilità letteraria romena nel contesto europeo* (2011, colab.).

Florin Manolescu nu și-a refuzat nici experiența de autor literar, acceptând (atitudine, să recunoaștem, rarisimă, în pofida unor excepții de prestigiu) să se supună judecății colegilor întru critică literară și de pe această poziție. Referențiale sunt volumele de proză scurtă *Misterul camerei închise. Nouă povestiri incredibile* (2002) și *Mentaliștii. Alte nouă povestiri incredibile* (2009, Premiul Societății Române de Science Fiction și Fantasy), dar și antologia *The Phantom Church and Other Stories from Romania*, pe care a publicat-o, îndeplinind rolurile de coautor, antologator și prefațator, la Pittsburgh, în 1996.

Marina Nicolaev

Traian Urdea

Actualitatea ştiinţifică pe glob

Discurs cutremurător

O capsulă operculată va oferi auditorilor şansa de a înţelege mai bine discursul unui politician prin stimulare în valuri. Momentul ales pentru a testa noua invenţie este o manifestare la care şi-au anunţat prezenţa aproximativ 2.500 de membri de partid şi la care urmează ca parlamentarul Miorel Pis să-şi lanseze primele mesaje de campanie. Pastila Word Wave, distribuită tuturor participanţilor înainte de începerea evenimentului, pentru a fi înghiţită, creează auditorilor pulsaţii euforice în interiorul corpului, în ritmul sistemului audio de amplificare. Pis speră că de data aceasta, atât adulatorii, cât şi detractorii săi vor aprecia cum se cuvine efortul artistic al discursului său, care în ultimul timp a trecut neobservat. „Este un vis devenit realitate", a declarat Miorel. „Va fi o lecţie de marketing, dicţie şi persuasiune, triumful neverosimilului asupra realităţii". Dispozitivul nu a fost prevăzut cu un mecanism de oprire, dar impactul cutremurator asupra votanţilor se va sfârşi, încă nu se ştie cât de paşnic, la toaletă.

Românii în primele locuri la agricultura spaţială

Românii sunt încurajaţi să-şi vândă terenurile agricole pentru a cumpăra parcele pe Marte. Un site a început vânzarea acestora împreună cu un soft asemănător unui joc online, cu ajutorul căruia utilizatorul poate face agricultură folosind doar un mouse. Întreaga fermă este complet automatizată. Producţia este ecologică şi uşor de realizat deoarece nu există dăunători. Aplicaţia poate fi integrată în Facebook.

Pilula care te face mai prost decât eşti

Un virus care infectează de obicei euglena verde afectează şi funcţiile cognitive ale creierului uman. Deşi nu este contagios în sensul clasic, acesta modifică informaţiile codificate în setul de gene pe care majoritatea oamenilor le moştenesc de la acest protozoar, producând un declin cognitiv. Boala nu are simptome vizibile şi pare să nu afecteze starea de sănătate a pacientului. Pornind de la o tulpină a virusului, oamenii de ştiinţă lucrează la crearea unei pastile care să reducă nivelul intelectual al unei persoane cu până la jumătate. „Nu reprezintă un pericol pentru omenire!" au declarat aceştia. „Dimpotrivă! Oamenii vor fi mai fericiţi şi vor putea să-şi petreacă timpul în linişte, acasă, în faţa televizorului". Pe când „No Brain Day"? Every day!

Inteligenţa artificială: un eşec

Doi tineri programatori români au dezvoltat o aplicaţie menită să facă viaţa mai uşoară primarilor şi funcţionarilor din administraţia locală. Chat bot-ul a fost proiectat cu misiunea de a deveni mai inteligent, învăţând din conversaţiile cu aceştia cum să administreze primăria. La final, în biroul primarului Incongruent Narcis Vasile, plecat în concediu, a fost instalat monitorul pe care apărea un avatar ce interacţiona cu cei veniţi în audienţă. În mai puţin de 24 de ore, experimentul a luat o turnură neplăcută, întrucât robotul Vasile a preluat, după spusele primarului, pe lângă imaginea lui, apucăturile localnicilor. „Am subestimat atitudinea predominant negativă din societate. Mă aşteptam să-şi cumpere şi ei un ceas *de cartier*, un costum de firmă sau un goblen de Nicolae Titulescu, cum am eu în bucătărie *Carul cu boi*. Nişte nesimţiţi". Pe de altă parte, sătenii se plâng că la început robotul le-a cerut să-şi facă *selfie*-uri cu el, apoi le-a sugerat să-l ajute să-şi termine de construit casa, să-i aducă orătăniile din curte pentru recensământ, la finalul zilei postând comentarii antisociale: „Băi, obezule, bea mult maică-ta?", „Ai gene de asuprit", „Eşti bun de pus în rama de la budă". Întors de urgenţă în localitate, domnul Incongruent Narcis a sistat programul. „Inteligenţa nu ajută la nimic, din contră. Eu n-am citit o carte din viaţa mea; de mic mi-a fost frică să nu rămân inteligent".

Cei doi tineri nu s-au resemnat şi lucrează în prezent la un nou proiect ce va demara după realegerile de anul viitor. „Este imposibil pentru noi să obţinem un intelect supraomenesc. La asta se pricepe mai bine Microsoft. Noi ne-am reorientat şi dezvoltăm un proiect mult mai dificil, primul bot care funcţionează pe bază de prostie artificială."

Dilemă

Recent, o serie de cercetări au pus oamenii de ştiinţă într-o mare derută. Aceştia au descoperit că avem două creiere. Sistemul nervos central şi cel enteric. Primul este mai activ noaptea decât ziua, deoarece acesta trebuie să structureze memoria. Sistemul nervos enteric, este mai activ ziua pentru a gestiona digestia. Sistemul central acţionează asemenea unui gardian, protejându-ne de excesele alimentare ale zilei, iar prin impulsurile transmise prin neurotransmiţători stomacul înregistrează experienţele şi ne influenţează comportamentul. Prin extirparea celui de-al doilea creier, subiecţii au murit de foame după circa nouă zile, în timp ce după extirparea primului, nu.

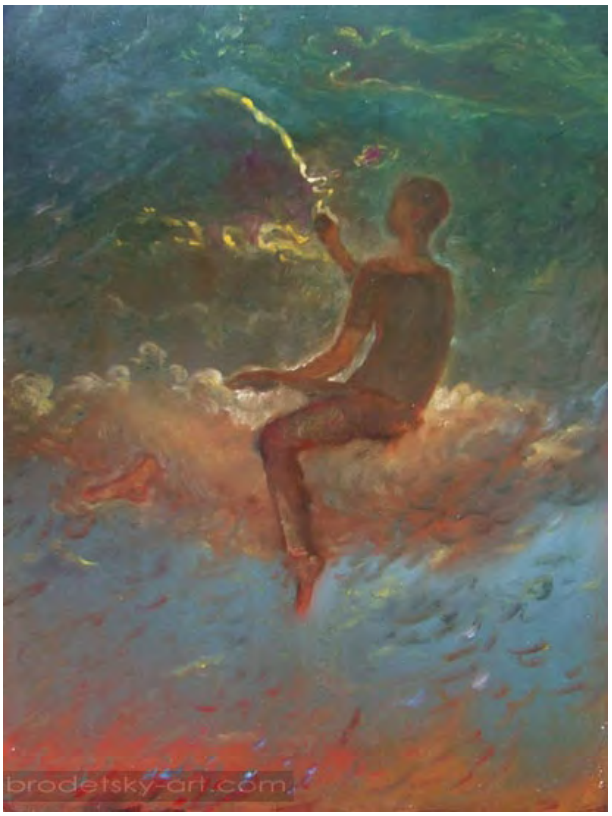

Dmitry Brodetsky

Handsfree Orgasm

Pentru a vedea care sunt implicaţiile emoţionale ale vieţii alături de roboţi, un grup de cercetători de la Universitatea din Paşlui au pus la punct un experiment prin care să verifice teoria conform căreia oamenii sunt tentaţi să atingă zonele intime ale acestora. „Convenţiile sociale legate de atingerea zonei inghinale şi a sânilor nu se aplică şi în ceea ce priveşte corpul roboţilor", a declarat prof.dr. Gregorian Vecenţiu, îndrumătorul de proiect. „Oamenii sunt tentaţi să-i înghesuie prin cotloane mai întunecate, să le pipaie fesele şi să le bage mâna în sutien". Oamenii de ştiinţă au dezvoltat un dispozitiv bazat pe efectele tonurilor binaurale care simulează efectul drogurilor recreaţionale, ajutând la combaterea comportamentelor antisociale. Handsfree Orgasm sunt o pereche de căşti în care subiectul aude sunete de o anumită frecvenţă ce creează o stare de autohipnoză. Ca rezultat, este perceput un eveniment auditiv care se deplasează prin cap. La început simţi nişte furnicături pe creier ca nişte mânuţe, din cauza undelor. Ele trebuie reglate. Atunci când sunetele se aud în mijlocul capului, simţi o mânuţă cum îţi mângâie lobii urechilor şi aceştia ţi se înroşesc. Apoi poţi coborî senzaţia spre orice parte a corpului vrei. Dispozitivul poate ajuta şi la combaterea disfuncţiei erectile. Un alt mare avantaj al orgasmului electronic, a adăugat profesorul, este scăderea riscului de BTS. „În plus, poţi asculta HO Music la mall, în cluburi, pe stradă, unde vrei; nimeni nu-şi va da seama că tu, de fapt, te droghezi", şi-a lăudat profesorul marfa. Varianta comercială a dispozitivului va include un card de memorie şi un player mp3 integrat în căşti. El a spus că va proteja cardurile de memorie, astfel încât acestea să fie folosite doar în căşti, pentru a nu deveni ţinta hackerilor. „Asistenta mea a pus cardul într-un sistem de boxe, din greşeală, la o conferinţă de presă şi a produs un orgasm masiv auditorilor, fară ca aceştia să se poată controla. Vă daţi seama de consecinţe? Trebuie să rămână ceva intim, singurul inconvenient este că trebuie să porţi în permanenţă pempărşi, că nu se ştie niciodată ce te apucă!".

Manipulare şi inginerie genetică

Specialiştii de la Staţiunea de Cercetare pentru Legumicultură au obţinut un hibrid de castravete de 10 ori mai mic decât sămânţa din care a germinat. Seminţele sunt recoltate de la un sortiment de castraveţi uriaşi, care ajung la o lungime de un metru, folosiţi în străinătate, la izolarea caselor. Modificările structurale ale legumei în urma ingineriei genetice au fost confirmate, aceştia, în loc să se transforme în polistiren, devin comestibili. „Prin această procedură, suntem siguri că produsul final este unul certificat Cornişon 100%", a declarat directoarea Florica Buză. „Avem în studiu modificarea mai multor plante din familia cucurbitaceelor în vederea miniaturizării legumelor. Am accesat fonduri europene şi urmează să demarăm ultima fază, cea în care vom fi pregătiţi să furnizăm murături viitoarelor misiuni spaţiale româneşti."

O.Z.N. găsit la tomberon

Rudotel Georgică, în vârstă de 39 de ani, stabilit în Germania de mai mulţi ani, a găsit un obiect ciudat căutând în tomberonul din faţa casei sale. Obiectul în formă de bostan a început să ţipe şi să arunce cu sticle goale de bere şi resturile de cartofi prăjiţi dintr-un sac menajer, ameninţând că-l va invada şi-i va nenoroci familia. Bărbatul nu a fost impresionat de violenţa agresorului şi a reuşit, după o scurtă luptă, să închidă ciudata făptură portocalie, de consistenţa unui jeleu, într-o sticlă de oţet pe care a pus-o pe masa din bucătărie. „Din acel moment mi-a amorţit limba. Am început să folosesc cuvinte străine şi mâncarea nevestei nu-mi mai place", povesteşte Rudotel. „Copiii au reuşit cumva să-mi scoată arma din rastel şi au împuşcat toate pisicile vecinilor. Nevastă-mea e violată în fiecare noapte în somn! Trebuie să facem ceva." El a informat autorităţile printr-o scrisoare că în fiecare dimineaţă găseşte câte un jeleu de diferite culori şi forme, cotrobăind prin tomberoanele lui sau ale vecinilor, şi a umplut deja atâtea sticle şi borcane, că nu mai are unde să le depoziteze.

Răspunsul autorităţilor a venit prompt:

Poliţia: „Suntem bulversaţi, dar nu este cazul să luăm măsuri!"

Ministerul de Externe: „Nu am auzit niciodată de Rudotel Georgică. Nu ne interesează".

Ministerul de Finanţe: „Avem mijloacele pentru un răspuns european la problemă".

Agenţia de ştiri PDA: „Nu am auzit de el. E român? Ce a furat?"

LAURENŢIU NISTORESCU
DORIN DAVIDEANU
IOANA VIŞAN
DANIEL HAIDUC
DUŞAN BAISKI
MARIAN COMAN
ANTUZA GENESCU
SERGIU SOMEŞAN
DORU TRETA
TRAIAN URDEA

SERGIU ZEGREAN
MARINA NICOLAEV
BOGDAN-ALEXANDRU UNGUREANU
CONSUELA GRIGORESCU
DMITRY BRODETSKY
NICU DĂRĂŞTEAN
PETRU ZMED
ANDREI MOLDOVAN

WWW.HGWELLS.RO

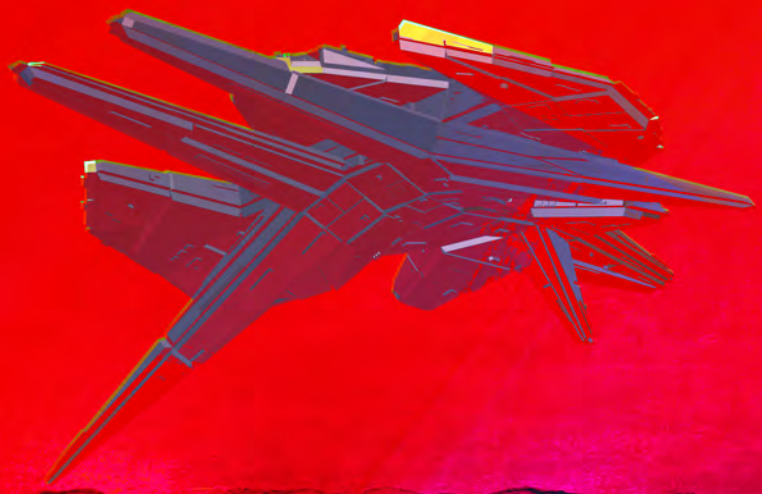

ISSN 2285-7575
ISSN-L 2285-7575
9 772285 757009